

Z

A szerző önmagáról:

Zeneotörténészként végeztem 1987-ben. Irodalmi vonatkozásom először a zene környezetében talált témára, riportok, recenziók formájában.

1989-ben kezdtem repülni a Malév Repülőklubban, Dunakeszin. A *Kék világban* szinte dokumentumszerű hűséggel, de a líra légtérjébe emelve rögzül a valóság, magam és barátaim hétköznapija.

Mi a repülés? Első megközelítésben nagyszerű kaland, izgalmás feladat, életre szóló szenvedély, de továbbmenve kiderül, hogy erkölcsi alapállás, életfilozófia is, szolgálhat vagy személyes dráma. Ha pedig tovább tágítjuk a kört, és a repülésben szimbólumot is látunk, akkor nem más, mint filozófia, „lelkesítő felhő az aviatika századában” – amint Dienes Zoltán írja Bergson filozófiájáról. Erről is szólnak ezek a légi novellák. Az első három „könyv” három év lírai naplója, a negyedik az azóta eltelt idő, utat nyitva a most már ismert, úramként működő jövődönék is.

90 Ft

CZIGÁNY ILDIKÓ

Kék világ

LÉGI NOVELLÁK

CZIGÁNY ILDIKÓ

Kék világ

LÉGI NOVELLÁK

BUDAPEST

Sorozatszerkesztő
SIMOR ANDRÁS

Fedélterv és tipográfia
JORDÁN GUSZTÁV

Készült a Légiforgalmi és Repülőtéri Igazgatóság,
valamint Dunakeszi és Vác város önkormányzatának támogatásával

© Czigány Ildikó

A szerző önmagáról:

Zenetörténészként végeztem 1987-ben. Irodalmi vonzódásom először a zene környezetében talált témára, riportok, recenziók formájában.

1989-ben kezdtem repülni a Malév Repülőklubban, Dunakeszin. A *Kék világ*ban szinte dokumentumszerű hűséggel, de a líra légkörébe emelve rögzül a valóság, magam és barátaim hétköznapijai.

Mi a repülés? Első megközelítésben nagyszerű kaland, izgalmas feladat, életre szóló szenvedély, de továbbmenve kiderül, hogy erkölcsi alapállás, életfelfogás is, szolgálat vagy személyes dráma. Ha pedig tovább tágítjuk a kört, és a repülésben szimbólumot is látunk, akkor nem más, mint filozófia, „lelkesítő felfogás az aviatika századában” – amint Dienes Zsófia írja Bergson filozófiájáról. Erről is szólnak ezek a légi novellák. Az első három „könyv” három év lírai naplója, a negyedik az azóta eltelt idő, utat nyitva a most már ismert, óraműként működő jövődönnek is.

Letölthető:

[[PDF formátumban](#)] [[EPUB formátumban](#)]

Előszó helyett

CZIGÁNY GYÖRGY

Kék világ

Sírt a repülőtéren.

Láttam, hogy fölnéz: arcok és kezek
és zsebkendők, egy csapat
vergődő galamb közül
felnyúló karral integet!

Billent a gép: mozdulatából
egy kémény, egy torony fakadt,
egy meztelen falu
összefogódzó tetőivel, egyedül
a hegyek örvényében.

Felhő a birkanyáj
s mire kimondom – vége.
Magános partok napsütése:
öröklét repül.

Se felhő, se madár
az égen. Egy adagio-tétel
a táj, tengerek mély
lélegzetével –
sziget a sűrű kékben
a szárny.
Elhagyott móló
ahol fényben, forró
párákban vacogó lány
semmibe öltözik s elalvó derekán
a világűr ragyog.

Lánc Tibor emlékének ajánlom

Első könyv

1.

Feldübörgött a hajtómű. Süvített a levegőben lélekmetsző hangja és kúp alakú pofácskáját lassan felénk fordította – mint valami hatalmasan gyönyörű állat – a gép. Egy szőke, ötéves Ionná kislány állt a terasz korlátjánál, apró kezei önkéntelenül a vasra szorultak. Kék szeme kerekre nyílt és szótlanként követte az ijesztően szép szörnyeteg vonulását a startig. Közben el-eltűnt a szeme elől – hosszú fordulók vezettek az élő futópályáig csak a farka jelezte hollétét a domb mögött, mint egy tengeralattjáró teleszkópja. Cápauszonyként, tévedhetetlen céltudattal vonult a fényes-szürke fémlap, aztán egy rövid időre egészen eltűnt. A következő pillanatban már

előttünk loholt, kivetkőzve önmagából, a korábban méltóságteljes nyugalommal mozduló, öreg iskolaigazgatók tekintélyével közlekedő lényel valami történhetett azalatt, amíg nem láttuk. Mint a bűvész fekete leple, olyan volt ez a néhány másodperc. A lepel alatt, szemünktől eltakarva rettenetes változás történt: vihartól úzött, ármányverte örület robogott felénk, megbokrosodott idegek, viperacsípte jószág, amely már nem is emlékszik elhagyott életére, bűnös varázslat taszítja isten tudja, hová, megállíthatatlanul. De nem zilált, nem csapdosta fekete sörényét, patái sem vertek sáros ritmust az átkozott erdőkre, csak suhant egyenesen, teste mintha megnyúlt és megfiatalodott volna, nem vett levegőt, csak telt és telt végtelen tüdeje és mikor már lehetetlen volt tovább nyúlnia és tovább telnie, mikor azt hittük, itt elszakad a film és hangos csattanással minden visszatér majd a régi kerékvágásba – akkor valami hófehér csoda történt! Hatalmas hal homloka ágaskodni kezdett, amint tengerből a szökőár kiemelkedik és mintha felhők mágnesse vonzaná fölfelé, áldásra emelkedő kéz, kinyíló virág, kibomló tűzijáték – csak éppen véget nem érően ... Az extázis fokozhatatlan rohama ahelyett, hogy fölrobbant volna, átlényegült, miként elemek lényegülnek át bizonyos hőfokon, és elveszítve földi mértékét és magját, más zónába érkezett. Elveszett a hang, el a sebesség, és elveszett minden, ami a földön törvény. Most már valóban mozdulatlan volt, az örökkévalóság kiterjesztett karjaként kúszott fölfelé.

A szöske elengedte a korlátot.

– Kérsz egy dobostortát? – kérdezte a mellette álló, mosolygó férfi.

A dobostorta hamar elfogyott és Szöske megint a teraszon állt. Így teltek el hosszú szombat délutánok Ferihegyen, míg pajtásai a játszótéren, vagy esetleg az Állatkertben szórakoztak.

Olykor a papája érkezett, távoli városok és kék repülőgépek illatával a kabátján, de legtöbbször csak nézelődni mentek ki, és Szöske nem ismert ezeknél érdekesebb délutánokat.

Így kezdődött Eszter története.

*

„Budapest Approach, Malév 2960, Szervusztok, maintaining FL 130. ^[1] ...”

Ferihegyet hívta a közelkörzetbe érkezett gép. A kora esti szürkületben már messziről izzott a futópálya fényszalagja. Az elmúlt néhány hónap alatt negyedszer érkezett a párizsi járattal, ösztöndíjas volt, aztán üzleti tárgyalásokra utazott kollégáival, akik vidám fejcsóválással nyugtázták, mikor Eszter a csomagját is alig rakta le, azonnal a pilótafülkébe ment.

– Olyan ez, mint amikor valaki egy Trabantból átül egy BMW-be? – kérdezte Eszter az új Boeingekeket látva.

– Dehogy... sokkal jobb annál! – és megindult a magyarázatáradat, hogy a 737-es háromszor annyit tud, de harmadannyit fogyaszt, mint a régi repülőgépek, hogy földközelen lényegesen kisebb sebességgel képes repülni, hogy szinte magától leszáll, nem is beszélve arról a fedélzeti komputerről, amelybe ezer utat lehet betáplálni és a kis Boeing „magától odatalál”.

Igaz, tovább hallgatva a kapitány magyarázatát, úgy találta, itt sem elhanyagolható a pilóták feladata és továbbra is más bolygóról érkezett, égi lénynek látta őket. Hogy is láthatta volna másként, amikor a ferihegyi dobostorták óta nem találkozott velük. Zenészek, filmesek között nőtt fel, és soha nem fordult elő, hogy 8 egy pilótával, mondjuk, egy asztalnál üljön és baráttan csevegjen. I líába repült sokat, azért csak utas,

kívülálló maradt.

Landing check-list – kezdte a napbarnított arcú, kedélyes stílusú pilóta és vonásai hirtelen megkötöttek, megszikkadtak. Az idegeknek és reflexeknek olyan halk készültségi állapota hálózta be, hogy szinte elektromossá vált az egész ember. 8000 órát repült, ez kb. 4-5000 felszállást jelent; valószínűleg álmában is le tudná tenni a gépet.

Csakhogy a pénztáros elszámolhatja magát, legfeljebb a vevő bosszús, a szakács elsózhatja az ételt, legfeljebb kilöttyintik az udvarra, a tervező figyelmen kívül hagyhat egy faktort, mert többen ellenőrzik még a munkáját, csak a pilóta nem tévedhet. Nyolcezredszerre sem tévedhet és az eddigi siker nem garantálja a következőt. Itt mindig előlről kezdődik az élet. Ha ma reggel megint ferdén áll a lábtörlő az ajtó előtt és megint piroshullámon át érsz ki Ferihegyre, akkor ez egy más nap. Ha ma megint szalámit reggeliztél és megint 1010 millibár a légnyomás, akkor ez egy más nap. Ha ma megint előretolod a gázkart és meghúzod a kormányt, akkor ma előlről kezded az életedet, úgy, ahogy Balogh Pisti is a C 16-os ülésen, miután behűtötte a sört otthon az apjának, és Gizi néni is, lila szalaggal a hajában, akinek nem volt ideje elkészönni a húgától és mind a százharmincan mögöttes.

Szüntelen kezdet a lét, másodperceink ártatlanabbak az újszülöttnél. Mit szólnál, ha a kapitány így jelentene este: „Ma kivételesen felszállt a repülőgép.” Igen, kivételesen, húszezredszerre. Ha egyszer csoda történik, elképedve visszük a hírt szájról szájra és sokáig emlékezünk rá. De vajon mennyivel hihetőbb, ha a csoda megmakacsolja magát és még egyszer, még ezerszer, még valahányszor ismétlődik? Ezer csoda miért volna kevesebb egynél? Az élet esélye ugyanakkora ma is, mint tegnap reggel volt.

Eszter már nagyon kiokosodott, mikor az egyik pilóta tréfásan kérdőre vonta: nos, mitől száll fel a repülőgép? Eszter örömmel, büszkén sorolta fel az együttható tényezőket. Az ősz halántékú pilóta kicsit hunyorgott a bevágó napfényben, aztán szelíden csak annyit mondott: „Hát igen, ez jeles. De azért – isten tudja – nekem az az érzésem, hogy itt valami másról is szó van ...”

Eszter nem szólt többet, mert a leszállás utolsó szakaszához értek és ilyenkor csöndben kellett maradnia. A pilóták is magára hagyták, csak tárgyilagos varázsigéiket mormolták, a leszállási liturgiának megfelelően. Eszter egyedül volt. Az éjszakában izzó feszülethez közelítettek, azt kellett elérniük. Fénye folyamatosan nőtt és a vörös kereszt egyszerűen mintha darabokra törött volna egy sötét tó kövezetén: beleúsztak a fénybe.

Halk zene szólt, parfüm- és kerozinillat terjengett a levegőben, körülöttük pedig teleszórták a mezőt lila lámpásokkal.

A váróteremben halk rebbenéssel fordult egy jelzés a táblán: „Leszállt”.

*

– Csepregi Eszter vagyok – mondta és kinyújtotta kezét az újonnan érkezett tisztiskolás felé. Majd egy lélegzetvételnyi szünettel, mintegy magyarázatként hozzátette: – Megbolondultam.

Nem volt ebben semmi kihívó elhatározás, mentegetőzés is csak egy árnyalatnyi. Mintha azt mondta volna, „a Pisti unokahúga vagyok”, vagy „a bátyám itt dolgozik a hangárban”. Szerény és magától értetődő kiegészítése volt a bemutatkozásnak, amin nem lepődött meg a tisztiskolás sem, holmi bebocsátó jelszóként értékelhette. „Hiszen mindannyian bolondok vagyunk” – folytatódott a beszélgetés egy vállrezdítéssel.

A hangár olyan volt, mintha maga az égbolt feszülne a feje fölé. Tér, egy tömbből kivágva. Hosszan haladt tekintetével fölfelé a foltos falakon, aztán mint aki hirtelen elszégyelli magát vakmerőségéért, lekapta a fejét a földre és tornacipőjét próbálgatta bele a tolóajtó sántalpatzatába.

Odakinn sütött a nap, de hűvös szél fúj. Nyakán összefogta a kabátot, úgy járkált a huzatos hangárban, és szorongó tisztelettel figyelte a muzeális méltósággal sorakozó, látszólag halott gépeket. Csöppet sem látszott valószínűnek, hogy e furcsa testalkatú, hűvös és poros szörnyetegek bármelyike is élő repülőgéppé változzon. Órák munkája, karbantartása, melegítése, engedélyek serege választotta el őket a megelevenedéstől. Különösen az a nagy orrú bumfordi töltötte el szorongással: ott magasodott világ-háborús külsejével, ormótlan farkával, dupla szárnyaival. Hiába vigasztalta őt Gyszi, egyelőre kevésbé oldódott Eszter bizalmatlansága, noha megtudhatta, hogy az AN-2 az egyik legjobb konstrukció, hálás kezes gép, rádlizni sem szeret annyira, mint a PZL 101. De mindenestre megérintette őt az a szeretetteljes hang, ahogyan Gyszi beszélt róla. Kedves nagymamákról szoktak így beszélni hálás, felnőtt unokák, bizalmas melegséggel, és a hátbaveregetés kissé tiszteletlen motívuma nélkül. Pár hét múlva már észre sem vette, amikor maga is *leancsázta* a kedves jószágot: Nini, egy Ancsa” – üdvözölte lelkes örömmel a dupla szárnyút, amint megvetette lábát a dunakeszi repülőtéren. „Ancsa” – volt ebben valami szeretetreméltó bugyutaság, ahogyan mondjuk egy jól tejlő, életet melengető tehénről beszélünk, de volt kacsintás is, mintha Ancsa a falubeli fruska volna, és volt a nagymamának járó, féltő tiszteletből is.

Eszter úgy követte Gyszit a hangárban, mint az idegenvezetőt a kastélyban, vagy a botanikust a kertben. Gyszi egyáltalán nem tartotta furcsának, hogy Eszter diplomával a kezében, több nyelvvizsgával és egy remek állással a fejébe vette, hogy megtanul repülni. Sőt, többet tudott, mint Eszter. Tudta, hogyha egyszer átjárta zsigereit és génjeit az a bizonyos hatás, akkor úgysem szabadulhat többet a vonzásköréből. Vagyis ő már fogolynak, sorstársnak tekintette Esztert, noha olyan sorstársnak, aki még nem tudja, mire vállalkozott. Hogy megbolondult, persze, ez nyilvánvaló volt, hiszen sem Gyszi, sem a kollégái nem tagadták, hogy a repülés – betegség.

Gyszi tehát tudta, hogy „új vendég” érkezett és úgy vezette el őt a hangár legeldugottabb sarkába is, ahogy egy jószívű ötödikes fogja kézen szeptember 4-én az elsőst, aki még nem sejt, hogy mindennapi élete színterére lépett. Eszter akkor nem is tudta mire vélni azt a gyöngéd, részvétteljes odaadást, amivel Gyszi körbevezette őt, és még fürkésző tekintetét sem, amivel kutatta, vajon mennyire gyanítja a lány, hogy visszafordíthatatlan úton indult el. Eszter nem gyanított semmit, a jó tanuló érdeklődésével és figyelmével jegyezte magában a hallottakat, hogy a Z 50 sárkánya cseh, de a motorja amerikai, hogy az Ancsa 1000 lóerős, és hogy a kis Wilga a PZL 101 ifjabb változata. Az egyetemen beléidegződött koncentrációból csak akkor ébredt föl enyhe mosollyal, amikor eszébe villant, hogy soha, semmilyen körülmények között eddig nem volt hajlandó fizikát tanulni, még a fizikán belül is a legjobban utálta a mechanikát, és az érettségi előtt, alatt és után egyformán elképzelhetetlennek tartotta, hogy valaha megérti, mi az, hogy forgatónyomaték, vagy felhajtóerő. Most meg itt hallgatja egy repülőgép-szerelő előadását és a felhajtóerő unalmas fizikaórák émelységéből a varázslat kulcsává vált, citromos ital a sivatagban, végtelen lélegzet a szélben, isteni kéz, amelyen mindannyiunk élete függeszkedik. Közben kicsit elvesztette a fonalat és gondterhelten nézte Gyszit, aki már a hengerek működésénél tartott.

Gyszi megállt a mondat felénél és fölnevetett: – Bocsánat!

Eszter is nevetni akart, de egy fölpörgő motor tüzes golyóként szorította belé a levegőt. Ismerős hang volt, élesen pörgő és az egész síkságot beterítő. A hang irányába

fordította a fejét, de csak a hangár szürke vasmezője magasodott előtte.

– AZ 142-es – szaladt ki a száján.

– Az, igen. Jó füled van. Nem árt, hogyha a pilóta meghallja a motorhang legkisebb változásait is.

Jólesett neki a dicséret, bár nem érezte egészen jogosnak, mert ez volt az egyetlen repülőgép, amelynek megismerte a hangját. Órák öntudatlan kalapálása véste belé, amikor Dunakeszin ült a torony tövében, nézte a termikelő vitorlázókat, dögönyözte a kutyát, és olykor elvitték őt egy körre. Valaki épp motoros kiképzését csinálta a Z 142-esen, indult és már jött is le, átstartolt és így tovább. Eszter sokszor oda sem nézett, épp beszélgetett valakivel, csak hallotta, amint a leereszkedő és földön guruló gép újra ráadja a gázt és már megint startol, megint feldübörög az extázist gyorsulássá koncentráló erő, az egyenes, melybe a világ szétszórt energiái kényszerülnek. És hallotta azt is, amikor 1000 méteren a fejük fölött, időnként elviselhetetlen ragyogás hamvába fúlva, néhány másodperc csönd után megindult a bűgás: kivették a dugóból a gépet. Két, navigátorból pilótává átképzett fiatalember gyakorolta a műrepülés alapfiguráit ezeken a tavaszi délutánokon. A torony meleget ontó falánál rövidnadrágban várakozó kollégák követni próbálták a ragyogó felhők alatt időnként kontúrosan kifehéredő szárnyakat és ékelődő szavakkal illették a dugó irányát ügyesen korrigáló társukat. De előfordult, hogy szemük elől eltűnt a gép valami vakító-puha tejtengerben, vagy egyszerűen a háztető takarta el. Ilyenkor Eszter számolta a másodperceket, a csönd másodperceit, ami után – mint zsibbadó erekből a vér – ki kellett bukkannia az életet jelentő hangnak 12 . . tovább kellett zúgnia töményen a motornak. A bűgás egyik pillanatról a másikra olvadt el és hosszú másodpercek következnek, ájult lebegés légszomjában, még mindig tartott, Eszter keze I élű tón megállt egy mozdulat közben, „na ... hol van?”, sürgette a folytatást, de még mindig csak a gyomorszájon vágott bokszoló álompillanatában fuldokolt, a forgó-zuhanó hangtalan túlvilágban, míg végre felbűgött a motor realitása és visszarendezte az életet pezsgő, földi rendszerébe.

Mindjárt elmegyünk a Papával – intett a fejével Gyuszi a hangár előtt álló másik Z 142-es felé.

A Golf Papával – egészítette ki magában Eszter a lajstromjelei és eszébe jutott, hogy pár hete még fogalma sem volt a nemei közti jelrendszerről, s csak a betűket idéző szavak hangulata ragadta meg észrevétlenül. Az a felsőszárnyas gép – úgy emlékezett – „Indián” volt, a postások zöld gépét pedig bizalmasan csak Papának becézték.

Az ejtőernyőt fel tudod venni? – kérdezte Gyuszi és Eszter vállára segítette a jókora „hátizsákot”.

Eszter már gyakorlott mozdulattal keresgélte össze a megfelelő hevedereket, bár ezúttal szívesen vette Gyuszi ellenőrzését. Sokszor repült már, de a műrepülés más ...

A műanyag plexi csak a széltől véd, különben deréktól fölfelé egy sokdimenziós csillagrendszer szabadsága borul rá.

Eszter egyszerűen szerelmes volt ebbe a repülőgépbe. Elbűvölte fehérsége, karcsúsága, szárnyainak könnyed-kemény feszületé, elbűvölte, ahogyan egy arc minden édes és értékes szeglete kerít hatalmába, nem idegen szépsége folytán, hanem saját lelki receptorainkban végződő rezdületei által. A megismerés szeretete munkait benne, hiszen a műszerfalon nem volt olyan cm², amit ne birtokolt volna. Egy alkalommal Gyuszi bátyja elmagyarázta neki a műszerek működését és Eszter otthon emlékezetből lerajzolta az egész műszerfalat. Észre sem vette, milyen magától értetődően simult tenyerébe legszebb és legképtelenebb gyerekkori vágya, hogy az ő kezére tapadjon a kormányerő, ő figyelje a varió állását, markában tartva meg életük súlyát.

De most furcsa izgalom járta át. Nem, azt nem mondanám, hogy félt volna, csak újra utasnak visszaminősítve ült a szíjak megnyugtató szorításában és azokat a mozdulatokat sem volt képes gondolatban követni, amelyeket már jól ismert. Legalábbis az első percekben nem. Később, mikor a balatoni autópálya lóit emelkedtek, a Csepel-sziget és az épülő új Duna híd pedig kezét nyújtott a budaörsi erdőknek, kicsit elfordította a fejét és rámosolygott Gyuszira. Nem szóltak egy szót sem, 1000 méter felett voltak, a horizont gömbtükörbe vonta a tájat és alattuk mint egy fényes akvárium halacskái – úgy fodrozódtak a felhőpamacskok. Gyuszi engedte, hogy Eszter vezesse a gépet.

– Tartsd a sebességet – mondta. – Jó, most fordulj. Ne engedd le az orrát!

Eszter őrizte az orrot, tartotta a null-variót és a fordulóban élvezte, amint erre az érzékeny orra feltekeredik, felfeszül a horizont, hogy aztán újból kisimuljon. Gyuszi átvette a vezetést, de Eszter továbbra is fogta a jobb oldali kormányt.

– Végig mondani fogom, hogy mit csinálok, jó? Tudni fogod, hogy melyik mozdulatom milyen hatást kelt – ígérte Gyuszi.

– Figyelj, most szépen leborítom – mondta Gyuszi, és Eszter szívének verését csak a motor zúgása nyomta el. Valami titokzatos, süvítő szenzációra várt, Gyuszi pedig még ki sem mondta, „szépen leborította” a gépet, olyan egyszerűen, mint az álom, Már túl is voltak rajta, mint egy fontos vizsgán, mikor már csak a nyár zizeg tárgyilagos szurkolóként az ébredő leveleken. Repültek, ugyanolyan békésen, még súlytalanabb lebegésben. Jött az orsó, a dugó, a bukfenc és Gyuszi egyre meredekebben vette föl a gépet, látva Eszter örömét. Eszter úgy képzelte, háton repülni valamilyen erőteljes, intenzív érzés lehet, de hirtelen egy időtlenül úszó mesevilágba érkezett. Mintha lassított felvételen élné át azokat a szaltókat, amiket kislánykorában ugrott szertornászként. Lassítva, vagyis kikapcsolva a földi mértékekből, elveszve a valóság számára. Kétségtelen, hogy más világrendszerben jártak, különben nem smirglizné végig a homlokát minden visszatéréskor egy egészséges erő, és nem mosná át egész testét pezsgő viharával.

Gyuszi végül egy *tauert* is bemutatott. Egyenesen az ég felé törve hagyta, hogy elkopjon a sebesség, sőt, pár métert visszacsússzon a gép, majd hirtelen előrebukfenczen. Eszter ebben a pillanatban önkéntelenül elengedte a kormányt, mert az igazi szaltók gyorsaságával perdültek le, de nevetett. A földön már várta őket a váltás, Gyuszi egy régi barátja. Most vele szállt föl egy kis műrepülésre. Eszter nem is bánta, hogy néhány percre egyedül marad, úgy érezte, kell egy kis magány az élmények megemésztésére. Egy teherautó kerekén ült a szélárnyékban, Gyuszi kabátját is a hátára terítve. Az eget kémlelte, amely ugyanolyan közel volt, mint a Váci utca vagy a Nagykörút. „Most ő van fenn és én lenn, aztán fordítva” – gondolta. Az ég, a felhők „halandók” számára csak meteorológiai vagy misztikus jelentésű magasa neki már otthona volt. Hunyorogva nézte a hullámokat vető gépet és a könnyek végigfutottak arcán.

Nem hittem, hogy van különbség földi és égi emberek között. Láttam, hogy föntről aprók az autók, meg azt is tapasztaltam, hogy a felhők nem festve vannak az égre, de hosszú ideig úgy találtam, végül is minden ember egyforma, fölösleges misztifikálni a kérdést. Igazán csak akkor kezdtem gyanút fogni, amikor megismertem Lacit és barátait.

Mindannyian a MALÉV-nál dolgoztak, egyikük kapitány volt, másikuk fedélzeti mérnök, azaz foglalkozásuk szerint *repültek*. Megegett, hogy naponta kétszer is külföldre távoztak. Délelőtt Szófiába, délután Münchenbe vagy Berlinbe. Szabadidejükben pedig – amikor nem kellett repülniük – kimentek Dunakeszire és *repültek*.. Természetesen más a nagy utasszállító gépekkel repülni és más együtt tölteni a napot a

szabadban, barátokkal, családdal és ha kedvezőek az áramlatok, beleülni egy pálcikatestű gépbe és egyedül vitorlázni órákon át a zenélő levegőben. De csak annyira más, mintha a műfordító kedvtelésből meséket fordítana, vagy mintha az építész legszebb szórakozása barátja hétvégi házának megtervezése volna. Mégsem csodálkoztam a pilótákon, sőt, világosan éreztem, hogy mindent, egész addigi és jövőendő életemet odaadnám, ha a mérleg másik oldalán a repülés lehetősége állna.

Laci egy hosszúszárnnyúval szállt fel, olajsima és napfehér szárnyai láthatatlanul megtámaszkodtak a ritka nyári levegőben. A szárnyak közt fénylő buborék ő maga volt, szinte hanyatt feküdt az ülésben, jobb lábán térkép, balján fényképezőgép, hogy a távot igazolni tudja. Már régóta körözött nulla varióval, mikor a sziget fölött egy vajszínű felhőt vett észre. Kedvesen duci, szimpatikus felhő volt, olyan, mint a Gerbaud-ban a borhabtekercs. Aláhajózott és már taszította is fölfelé a légmozgás, a varióméter mutatója nekiindult, a hármas szám felé törekedett. El sem mozdította a kormányt, állandósult fordulóban volt. A hegyből alig észrevehetően kivágott egy lapos szeletet és figyelte a táj fokozatos, néma átváltozását. A gép orra könnyű ceruzaként vonalat rajzolt a horizontra, de a ceruza hegye ugyanakkor freskókat mosott egy láthatatlan falra, szélesvásznú film futott a térben, a hős idők némaságával. Csak a levegő vette körül, suhogva emelte és Laci úgy érezte, saját testének nyúlványaiba kapaszkodik a szél, saját karja nyúlik a borzoló levegőbe, mint szőke szénakazalba. Már 800 méter felett járt és ismét kezdte hatalmába keríteni az a leküzdhetetlen érzés, amelyet minduntalan tapasztalt a levegőben. Nézte a mezők színes sakktábláját, az ezüstös hátú gyíkul, amely falvakat kötött össze. Elképzelte a biciklist, aki az egyik faluból a másik felé tart, izzad és porzik az út széle. Csak elképzelte, mert látni már nem lehetett és a valóság késként metszel le le az előbb még oly magától értetődő múlt indáit, az összeköti hajszálereket, melyek az emlékezés nedveit keringették volna a lent és a fent között. Elveszett a lépés súlya az aszfalton, hihetlenné vált a sarki kocsmá, ahol tegnap este ültek, pedig a bor íze szinte még a szájában volt. Eltűnt Feri bácsi haragja és a fáradtság a sorállók arcáról. Az van, ami van. Most pedig szürkén kóválygó gejzírek mélyére süllyedt a város, mi pedig fölötté vagyunk mindennek, sokszemű görög isten látószögébe fogva az egymástól elszakadni vélt pontokat, Picasso eleven montázs készül, és sűrűbb már nem is lehetne a csend.

A délután homokszínű fényel vonta be a fákat. Az erdő egyetlen virágként nyílt ki, feltárva ráncait a merülő légiutas előtt. Fák születtek az erdőből, kiélesedő objektív tárgyaiként önállósodtak tetők és udvarok. Egy kutya! – üdvözölte Laci öntudatlan örömmel az első élőlényt. Olyan jóleső józansággal töltötte el a borzas eb látványa, mint amilyen jólesik egy pohár hideg víz a színésznek, aki legdrámaibb jelenete után kilép a színpadról. Művész volt ő is, zongoraversenyek záporosójében, dallamok műhelyében. Repült, felbontva a varrást hétköznapi ruhadarabjain, szavak új rendjévé szabadítva a valóságot, háromdimenzióssá tágítva szótlán pontokat, a delelő nap állásszögével elevenítve szomorú terheket. Repült, kisimítva az arc zökkenőit, felemelve az Aréna közönségét, átváltozva Shakespeare-ré, Mozarttá, varázslattá. Repült, és mögötte összeomlottak a számítógépek szikláit. Árnya – amerre isteni ujjként érintette a földet – folyamatosan újateremtette a világot. Napóra mutatója volt az árnyék, mely a repülés óráit számlálta.

Igen, számlált és engedelmeskedett, mert a költő is csak törvények közt teremt. Akit álmodozónak vélt a földi nép, az mást sem tett, mint parancsokat követett, távolságot időre feszített, színes freskókat szögmérővel tervezett. Engedélyt kért felszállásra, leszállásra, gurulásra, keresztezésre, zsolttárogatásra szavalt a *checklist* rezonánszóriumában, nem ismerte a kivételt és nem ismerte a véletlent. Ilyenek voltak a pilóták. A földön mindig nevettek, jól hátba veregették egymást és megitták a sört. Ha dolgoztak, agyuk a mérnöké, figyelmük a sebészorvosé, türelmük az éjszakai vadászé lett. De valami

titoknak a birtokában voltak. Ha egy nagy gép húzott el fölöttük a 13-as pálya felé, az is felnézett, aki 10 000 órát repült már és ha újabb négy percet lehetett repülni, letették kezükből a villát. 10 000 óra után is merték nagyszerűnek, csodálatosnak tartani, amit csináltak. Egyszóval, az az érzésem, hogy a pilóták valamit tudnak. Nem véletlenül mosolyodik el a legkeményebb arc is, ha a start előtti pillanatban egy kinti társával találkozik a szeme. Temető mosoly is ez. Tisztelet mindazoknak, akik egy perce még itt voltak, de többé sose szálltak le. Értük is repülnek, mert ha nem tennék, az cserbenhagyásnak minősülne. Mintha asztaltársukként ismernék a volt-nincs mesebelien egyszerű viszonylatát. Jobban, mint azok, akik csak rettegenek a találkozástól. Ez is a titok része. Mosolyognak, intenek a kabintető alól kirekesztett külvilágnak és rátolják a gázt. Már csak a repülés óráit számolják.

2.

– Ha jó sok a gomba, nem leszek ma gondba’ – trillázott a kopaszodó oktató és hosszú léptekkel közeledett a csoport felé. Kezében szatyornyai apró gombát cipelt, a reptér túlsó oldalán gyűjtötte reggel. A vitorlázó üzem már beindult, de érkezését nem lehetett nem észrevenni: el nem hallgatott és csak rímekben tudott beszélni, azaz kiabálni. A legnagyobb képzelőerő kellett hozzá, hogy elhiggyük, néha alszik is, mert nem bírt elfáradni. „Hogyha jó a keverés, abból lesz a sok verés” – folytatta és beleült egy Góbéba. A növendékek között az a szokás élt, hogy aki jól „kevert” és letett egy vizsgát, azt este az idősebbek erős ütésekkel illették a hátsó felén. Eszter eleinte tartott az öregtől, hogy mit ordít állandóan, aztán rájött, hogy csupa jóindulat. Külsejét első pillantásra nem találta éppen bizalomgerjesztőnek, de a repülés és a gombák tökéletesen boldoggá tették. Itt töltötte az egész életét, holott senki nem fizetett neki. Négy gyereke volt, akik szintén repültek.

Eszter az időt mérte, pontosan jegyeznie kellett, melyik gép mikor szállt fel és kivel, de olykor szórakozottan bámult a feltároló messzeségbe, és fogalma sem volt, hogy került föl a Góbé. Azon tűnődött, mintha a pilótákban több lenne az emberség, önzetlenség, felelősség és ugyanakkor a derű, mint bárkiben, akit a filmeseknél megismert. Eszter korábban mindig pontosan beosztotta az idejét és idegesítette a semmittevés. A szerkesztőségből a televízióba, a koncertről tanulni rohant haza, most meg – mintha az örökkévalóság foglya lenne – naphosszat itt ül Dunakeszin és azt se bánja, ha nem repül, mert a locsolás, a gépmosás, az órák, amíg felszárad a fű, mind hozzátartoznak. Együtt lenni velük, ez már elég, mert a legfinomabb frekvenciák kötik össze őket. Ha egy éve azt mondták volna neki, hogy luxushajós körutazásról, Amerikáról fog lemondani valami kedvéért, jót nevetett volna. Csakhogy ez az utca egyirányú.

„Kötelességem megkérdezni, hogy mindenki kialudta-e magát és egészséges-e?” – csengtek vissza a „repvez” kora reggeli szavai a sorakozónál. Igen, a földön jól szórakozunk, elmeséljük, hogy már pirkadatkor napszemüvegben jár a fél társaság, hogy ne látszódjék a kialvatlanság, de a valóságban – akarom mondani a levegőben – nem babra megy a játék. Újra és újra nevetünk, mikor az Öreg elmeséli, hogyan húzott bele a repülőbe, amikor épp ki akartak ugrani az ejtőernyősök és hogyan nyomta előre hirtelen a kormányt, amitől dupla lendülettel zuhantak ki szegények, meg amikor a *check-list* megfelelő, tiszszavas kifejezése helyett csak annyit mond, hogy „szárnya-lába rendben”, de valójában nincs vagánykodás.

Eszter nézte, amint egy Kobrával valaki elsüvít a start felett, aztán jobb körből jön lefelé. Közben a vontatógép már indult is, egy sárga, bogárszerű szerzemény, amolyan légi traktor. Karcsi – IL-i8~as kapitány – egy csúnya helikopterről mondta egyszer: „Te jó isten, mikkel repülnek! Annak idején örültek, ha fönn maradt egyáltalán a levegőben. Ez az aerodinamika megcsúfolása!”

Egyszer csöndben mosolygott és hirtelen az jutott eszébe, valószínűleg menthetetlen a helyzete. Akinek már a lámpa alatt köröző légyről is a felhő alatt csavaró vitorlázó jut eszébe és aki egy nagyobb kereszteződésben autóval is engedélyt akar kérni keresztezésre, az elfeledheti a múltat.

Ebben a pillanatban Laci bácsi a szokásosnál is élesebb hangon üvöltötte: – Futóóó, a futó!

De már le is szállt szépen a hasára a Pik 20, többen örültek, mert így hamarabb megállt és nem kellett olyan messzire futni érte. Van ilyen, elfelejtette kitenni.

Amíg a gyerekek segítettek megemelni a gépet, hogy „lábra tudjon állni”, Péter, a TU-134 pilótája halk iróniával megjegyezte: – Aha, én is így szoktam, ha hasra szállók ... szólok az utasoknak, hogy emeljék meg egy kicsit...

Nem sokkal később pár percre mindkét klub megszakította tevékenységét. Egy narancsszínű Z 50-es érkezett és megbeszélte a parancsnokkal, hogy kicsit műrepül itt a start felett. Eszter mint egy látomást nézte ezt a nyurga, szinte esetlen alkatú fiatalembert, akit az ország legjobb műrepülőjeként tartottak számon. Nézte, hogy valóban ember-e, figyelte a mozgását, szerényen mosolygó tekintetét, amelyben volt valami távoli tűz is. Elkísérte a narancsszínű „tűzmadárhoz”, mert addig is emberi mivoltában láthatta őt. De ahogy magára húzta a kabindeket, minden megváltozott. Rettenetes távolság választotta már el a többiektől, az álomszerűen fénylő plexi mintha más naprendszerre zárult volna. Amíg repült, kiesett a földi idő és dermedten állt mindenki ott, ahol épp abbahagyta. A mozdulatlan némaság tisztelgett a Tűzmadár előtt, amely hátára fordulva, közvetlen a föld fölött száguldott el, szárnyai billegtetésével búcsúzva. A látomás eltűnt, az élet ment tovább. Folytatódtak a megrekedt mozdulatok: kéz a levegőből, falat a szájból, sapka a fejről lekerült.

Csak Eszter állt öntudatlanul a téren és hosszú ideig szótlán maradt.

Délután Pisti elvitte egy kicsit molylepkézni – ahogyan a cél nélküli örömperepüléseket nevezték. Ilyenkor úgy változtathattak irányt, ahogy eszükbe jutott és ahogyan az a bizonyos önfeledt molylepke teszi, ha jól megfigyeljük. A gépek elrakása igen kedélyes hangulatban zajlott, hárman azon vitakoztak, vajon hogyan száll le a légy a plafonra, és mikor fordul a feje tetejére. Végül abban maradtak, könnyű neki, mert legalább a futókat nem kell kitennie. A legrosszabb pedig a sárkányrepülőknél, hiszen azok saját „futóikat” használják.

Csendesen esett a májusi eső. A távoli hegyek zöldes fényére tompa függönyével válaszolt az ázott mező. Valahol az ég bal sarkában áttörni készült a napsütés, de csak a derítő lámpák furcsa világosságát vetítette maga elé. Valaki a hangár felé lépdelt, csikorgott a kavics a lába alatt. Lehetetlen volt kiállni csuromvizes fűben és alig 200 méteres felhőalappal, a motoros gépeket pedig levitték a versenyre. Eszter két oktatóval ült a konyhaasztalnál és szomorúan ették a palacsintát. Ki-be jártak, mint az unatkozó kutyák az ólból, várták, hogy kitisztuljon az idő. A repülőtér inkább valami nagy, zöld akvárium aljához hasonlított, felhők algafoltjaival, s égis éró vízzel. A leszállómezőben birkanyáj legelészett, olyan lassan mozogtak, mint a köd. Laci a hangárban ült egy Pik 20-ban, isten tudja hányadszor hallgatta végig az ATIS-t. [2] Csavargatta a keresőt és gyakorolta a főniát. Többen nem is voltak a repülőtéren.

Még egy óra eltelt, dél felé járt az idő, mikor élénk rádiózás kezdődött a toronyban. Gyors szóváltás következett és már doromboltak is a felhők, egyszerre rezegni kezdett a levegő. A hangok erősödtek és a faszor fölött hirtelen négy, hat, nyolc repülő jelent meg! A péri versenyzők, kiszolgálók érkeztek, a harmadik fordulóban már egy AN-2 is felbukkant. A hosszú csend olyan pillanatok alatt erősödött tudórengető lármává, hogy idegeik még nem álltak rá a vételre, felborzolva keresték a zaj forrását. Fel ocsúdni sem volt idő, a gépek már ott sorakoztak a mező szélén, pilótáik és utasaik csicsergése vihar módján söpörte el az álom akváriumot.

– Mit eszünk? – kérdezte egy szakállas fiatalember, meglátta a palacsinta romjait.

– Bénikéin, te jobb, ha semmit, mert nincs az a „bringa”, amit farokra lehetne trimmelni, ha te beleülsz.

A gépek érkezésével egy időben egy vendég gyermekei is betódultak a társalgóba. Jégkrémet ettek és összetocsozták a kövezetét, mert beengedték a kutyát is, aki lelkesen rohant utánuk az asztalok között, egy kis fagyalt reményében. Pisti bekapcsolta a tévét, az irodában pedig egyszerre hárman telefonáltak.

– Hé, főnök, nem viszed el a gyerekeket egy körre? Az Ancsában van elég idő – javasolta a parancsnok kétségbeesetten.

– Dehogynem, a Pistinek úgylis kell repülnie pár iskolakört.

Az eső elállt és a nagy élénkségben úgy felébredt mindenki, mintha reggel óta ilyen forgalom lett volna. Összepakolták a gépeket, átrendezték a hangárt, megbeszéltek az eredményeket és megették a maradék palacsintát. Siettek, mert indulniuk kellett vissza, illetve tovább, elkísérni a cseheket. A nap már majdnem sütött, de a szél is megerősödött. Ferihegyen a 13-as pályát használták. [3]

– Ötszáz a plafon, azt tudjátok, ugye? – figyelmeztette a parancsnok a távozni készülőket.

A sürgő-forgó-nevető társaságot fölszippantotta a pára és újból üres lett a tér. Egymás után pörgették fel a motort és emelkedtek el, az első még a jobb körön járt, mikor az AN-2 is nekilódult és örült szekéreként ringva szántotta végig a mezőt. Pisti rosszul elnyomott cigarettája még ott füstölgött a hamutartóban, de fanyar nevetése, csapzott feje eltűnt az éterben. Fekete pont volt távolodóban, lent pedig megint a csönd ült.

Jelenés. A semmiből érkezik és a semmibe veszik. Ki ne értené meg a hitetleneket, amikor angyali csodatétel sem látszik képtelenebbnek, mint elmondani a későn jövőnek a jelentést. A semmi bizonyosságából támadó élet, a néma időből kilépő tárgy, a valószínűtlen lét felragyogása ez. Megsebzi az alvó eget, beledübörög a kóválygó ködbe és nevet evidens érkezése. De a hívót is meg kell érteni, mert semmiből valami keletkezését saját szemével látja, kinyílik a kékség, terem a levegő.

Aztán később megjönnek az útvonalengedélyek, s megint felszállnak a repülők. Elvált az egy finom gesztus, beáll a régi rend és mi csak állunk ott ketten – nem emlékszünk egymás arcára.

Lassan délutáni, langyos árnyak úsztak az égre és egyre sűrűbben szólalt meg a rádió a toronyban. A déli termiket kihasználó vitorlázókat nemcsak a variométer állása, hanem korgó gyomruk is Dunakeszi felé szólította. A repülőtér túlsó oldalán legelésző birkák mind közelebb jöttek, a hangár és az akol között elterülő mező órák óta üresen állt.

– Hol vagytok, van még emelés? – kérdezte valaki a levegőben.

- A kenyérgyárnál semmi.
- A villanytelepnél sem.
- Torony! Valaki ugorjon el bevásárolni ... diktálom a receptet.

A hang tulajdonosa a TU 154-esek oktatókapitánya, ötvenes, nagy tekintélyű pilóta volt. Eszteren kívül épp senki nem tartózkodott a toronyban. Tétován nyúlt a rádió felé, aztán gyorsan papírt vett elő és jegyezte a leckét: „3 kiló burgonya, fél kiló füstölt szalonna ...”

Az égi receptosztót legjobban tisztelte a pilóták között. Valahogy – maga sem tudta, miért – ő volt a „legpilótább” pilóta számára, s ezért igyekezett mindenben megfelelni s kedvezően mutatkozni előtte. Mély, szeretettel utasító hangját rádión keresztül is megismerte és a paprikás krumpli receptjét olyan buzgalommal írta le, mintha a Z 142 légi üzemeltetési utasítását diktálta volna neki a kapitány.

A vásárlás elég hosszúra nyúlt és a kapitány már harmadszor érdeklődött a vacsora állapota felől.

– Majd szólok, mikor rakhatod ki a féklapot – csillapította a repvez. Esztert kis nyugtalanság töltötte el, ugyanis rádöbbsent, hogy ő itt az egyedüli lány, és így nyilván neki illik a vacsora elkészítésében jeleskednie. Nem mintha otthon nem szeretett volna főzni – sőt, kifejezetten élvezte, ha illusztris vendégeknek salátakoktélok, kínai tálakat, és ínycenc süteményeket készíthet –, ám, valljuk be, paprikás krumplit még soha nem főzött. Szerencsére néhány perc alatt sorra visszaestek a vitorlázók és a kapitány egyenesen a konyhába vonult, hogy átvegye az irányítást. Eszter – ahogyan igyekezett tartani a sebességet, ha vele repült – úgy igyekezett ügyesnek látszani a konyhai műveletekben is, és fenntartás nélkül fogadta el a parancsnoki szavakat. Olyan jólesett engedelmességednie, mintha a kapitány azt mondta volna: „Ne húzd annyira a kormányt”, vagy „kövesd pontosan a rádió-iránytűt”. Pedig a magas, őszülő, cserzett arcú és világítóan kék szemű kapitány csak annyit mondott:

- Keverd, ami a fazékban van, ne menj sehova.

Eszter izzadt a hőségtől és az izgalomtól. Utálta a szalonna szagát, de olyan boldogan keverte a fazekat, mintha arra kapott volna parancsot, hogy szálljon fel egyedül. Boldog volt, hogy végre valaki parancsol neki, hogy végre van valaki, aki hitelesítve van arra, amit tesz, akire felnézhet, aki előtt még szerencsétlennek, tudatlannak lenni is jó, csak szót fogadhatson neki. Vágyott a kemény szóra, amit senki mástól el nem fogadott volna. A parancs, ami eddig mindig fellázította, a törvény, amiben a rugalmatlanságot, butaságot, politikai rendszerek hatalommániáját érezte, rendszerint felháborította; de most üdvözítő volt, mentesítő kényszer. Megtanulta, hogy a törvény szorít ugyan, de rendet, azaz életet ad; hogy a szabadság a törvény neveltje, és hogy a kemény szavak jobban védenek, mint a hízélgők.

De ebben az engedelmességben más is volt, afféle megbocsátó türelem, amivel csak igen szeretett embereknek adózunk. Annyi fegyelem, annyi tapasztalat, annyi erő és ugyanakkor annyi kaland, humor és kedvesség bujkált ebben a pilótában, hogy Eszternek egész határozott lámpaláza volt, amikor először repült vele. Na de, hogy paprikáskrumpli-főzés közben is lámpaláza legyen? Nem túlzás ez? – tűnődött és véletlenül az jutott eszébe, vajon tudja-e a kapitány, hogy vasárnap a fiával együtt kirándultak Bécsbe. Felsandított a sercegő zsírból a sugárzó kapitányra és még inkább zavarba jött. Természetesen tudja, hogyne tudná. Elmosolyodott és Tibi bizalmasan csengő szavaira emlékezett a telefonban: – Kimégy ma? Apu is ott lesz ...

Gondolatai közben az ablakra tapadt a szeme, mert a zöldesszürke dombok előtt egy kis repülő zizzent meg, aztán egyenesen közelített feléjük és hosszan lebegtetve földet ért. Eszter kezében megállt a kanál és ez a pár másodperc elég volt ahhoz a

kevésbé költői eseményhez, hogy a szalonna odaégjen. „Elsüllyedek” – gondolta Eszter, míg a kapitány utasítása szerint rendbe rakta a füstölő tűzhelyet, de nem süllyedt el, sőt kisvártatva fölemelkedett.

– Na jó, elviszlek Ferihegyre – szólt a nyugodt, zengő hang és Eszter útját földre ejtett fakanalak és elhagyott pulóverek jelezték a Z 142-ig. Nem is bánta, hogy szédült kislánynak látszik ez előtt az „öreg Vuk” kapitány előtt. Három kis külföldi géppel kellett találkozniuk Ferihegyen. Eszter tolmácsolt és megkönnyebbülten érezte, hogy valamiben ő is „imponálhat” mestere előtt. Az a halvány benyomása támadt, mintha a kapitány még büszke is lenne rá egy kicsit. Aztán már gurultak is vissza a „bravó” pontig, ott álltak a 313-as pálya torkolatánál, ugyanúgy, ahogy a nagy gépek szoktak. Előttük a figyelmeztetés: „*Caution! Active runway.*” [4] Jobbra egy Tupoljev ballagott el mellettük és Eszter beleharapott a kisujjába, hogy ne kiabáljon a boldogságtól: itt repked a nagy gépek között, ahová csak útlevéllal, hosszú várakozás után szokás bejutni...

Mire visszatértek Dunakeszire, megpuhult a krumpli és feljött a hold. Esztert különös öröm töltötte el, ahhoz hasonló, mint amikor a kapitány első repülésük után megjegyezte: „Ügyes vagy.” Hátára kanyarította a pulóverét és kisétált az éjszakai tengerpartok sötétségével elterülő mezőre. Boldog volt és úgy gondolta azért, mert paprikás krumplit ezentúl már bármikor tud majd főzni.

3.

Július, péntek este, kánikula. A Kennedy Airport az év egyik csúcspanját jegyzi forgalmában. A Pan Am frankfurti járata két és fél óras késéssel emelkedik végre a levegőbe, $\frac{3}{4}$ 9-kor. Pontosan 13 repülőgép áll előtte sorban, akár az autók a piros lámpánál – de ez már csak az utolsó fél óra eredménye.

Eszter a nagy kavarodásban véletlenül a *Clipper Classra* kapott beszállókártyát, így jóleső hűvösben, fején többszoros fejhallgatóval töltötte az időt, s közben egymásután szopogatta a narancsléket. Közvetlenül a pilótafülke mögött, az A1 „seat”-en ült, a 747-es homlokában. Egy hónap élményei – New York, San Francisco, Colorado s több, mint húsz felszállás – jártak a fejében, kellemesen zsongító álmatlanság. Odalenn már teljes sötétség borult a földre, fülledt estéből emelkedtek ki újból az alkonyba. Alattuk az éjszaka fekete tengerébe süppedt a város és a föld is, csak velük világosodott a horizont, túlvilági rózsaszínbe vetítve a gép komor, szürke testét. Eszter úgy érezte, az óceán fenekéről bukkant ki végre a víz felszínére, de a felfedező boldog nyugalomával emlékezett a mélytengeri világra, Amerikára. Néhány perc telt csak el és ők is beleforgtak az éjszakába, meggyorsítva a föld mozgásának természetes ütemét, elébe menve a sűrűségnek. A vacsora műanyag és alufólia miniatúrájából kibomló illatok már ablak nélkül szálltak föl, aztán elkezdődött a film, Eszter pedig egy pillanatra lehunyta a szemét.

Atlantát látta, ahol 102 fokot mutatott a hőmérő – igaz, Fahrenheitben meg a repülőtér távolabb eső pontjait összekötő metrót. Salt Lake Cityt úgy közelítették meg, hogy a szárnyvég szinte a sziklákat érintette, mielőtt elérték volna a fennsíkot. Rágcsálta a sósmogyorót és teli pohár jégkockákat ivott, mert a rövid, belföldi járatokon nem adtak mást. 1000-1500 km-es utakon kinek volna szüksége ebédre? Los Angelesbe egy modern Airbusszal mentek, ami majdnem üres volt, így egész úton egyik oldalról a másikra szaladgált, hogy jól lássa a vörös sivatagokat, meg a

mérföldeken át elterülő várost és végül a szeretettel bólogató pálmafákat. Rajongással töltötte el, amikor tengerparti városokba érkezve megcsapta a só virágillattal vegyes levegője. Alighogy kilépett a repülő műanyag- és tisztaságszagú hűvöséből, bőrére tapadt a leanderek, a só és a kerozin enyhe párája. Hányféle vihart, hányféle tengert, hányféle alkonyatot látott már! Egyszer épp a svájci havasokat hagyták maguk mögött, mikor megbolydultak a felhők. Már Géniben vasszürke függöny, redő nélküli fal takarta el a fél eget. Amint kelet felé, az este irányában haladtak, a lenyugvó nap hátuk mögül világította meg a tornyosuló felhőket, és a távolban halkán lobogtak a villámok. Salzburgnál szivárvány hajlott át az országhatáron és a DC 9-es árnyéka percekig a szivárvány ívében futott, lehetetárván.

Eszter többnyire egyedül utazott és ismerte a találkozások és elválások repülőtérszignálokhoz társuló kalandját. Mindenhol öntudatos otthonok várták, az adott pillanat otthonai, de a mosolygó arcokra záruló csapóajtók évmilliókat választottak el egymástól. Nem a mérföldek, egyetlen másodperc is elég volt, hogy arcok visszahulljanak a semmibe és élő térképként egyedül ő maradjon fölöttük. Üvegfolysók csápjai nyúltak szerteszét, futószőnyegek, légikisasszonyok csillogó mosolya. Aztán a tág ölet végtelenbe vető futópálya elején álltak, a hajó nagyságú 747-es felfújta magát, mint egy bálna, szinte megremegett amint a kihasználás előtti utolsó pillanatban az összes energia felhalmozódott benne, és minél lassabban gördültek meg robusztus kerekei, annál ellenállhatatlanabb súly nyomta bele testüket a székbe.

Eszter figyelte az éjszakát. Az utasok többsége aludt, halványan foszforeszkáló fény nyugodott a homlokukon. A repülő egyedül siklott a semmiben, mérhetetlen céltudatossággal. A motor szüntelen bizonyossággal zúgta dallamát, Eszter meredten kibámult az ablakon. Már harmadik órája volt sötét, azaz, az éjszaka harmadán járhattak. Egyszer csak mintha kettészakadt volna a sűrűség, Eszter szinte megijedt, amint egy piros résen át nőni kezdett a fény. A légikisasszony ugyanekkor csengő hangon bejelentette: „Hölgyeim és uraim, a Nap felkel” ...

Eszter nem tudta levenni szemét az ablakról. A piros csík higanyszálként szaladt körbe a horizonton, majd – mint egy szétnyíló színház – két irányba tolni kezdte a fekete vasajtót. Egyre vörösebb lett, amint megfrissítette saját energiája, tágult, szivárványos hullámaint küldte előre országának és végül elöntötte a csillagrendszer lávafolyamával, hogy szem már nem viselhette el a ragyogást, a tűzbe a nappal lágy, szöke fényei szöktek és ott ült előttük bájos békéjével a reggel. Ez volt Eszter életének legrövidebb éjszakája, de elaludni csak a megérkezett reggel nyugalmával tudott. Még másfél óra és süllyedni kezdenek.

Frankfurtban esik az eső, köd és 13 fok van – tájékoztatták az utasokat. Eszter kinézett és az üvegkarikában olyan erősen kék volt a levegő, hogy önkéntelenül elnevette magát. Még a napot is kéknek látta, tintakék kristály az ég. Várta, hogy leszálljanak a habostorta tetejére, hogy belerohanjanak a falként anyagszerű és riasztó tempóban közeledő felhőkbe, meg hogy dudálva kidugja hajlott „karmocskáit” a fékező gép. Akkor majd megint megnehezedenek a testek és beborulnak a pillák. És a szürke vulkán mélyén lesznek, akik nem tudják, hogy odafönn mindig kék az ég.

4.

A kis szobában lassan alakot öltöttek a tárgyak és Hajni nagyot sóhajtva másik oldalára fordult az ágyon. A hajnal néma játéka készülődő fényt vetett a szobára. Egy

barackleváros üveg, néhány fogkefe, háromnapos kenyérdarab, magnókazetták heverték az asztalon. A kora reggel nyárfürtjei hangtalan táncot jártak az ablakon. Aztán megszülettek a hangok. Az előtérben bekapcsolták a magnót, Bagoly nem éppen finoman szólongatta egyik kollégáját és megindult a víz a zuhanyozóban. Eszter mindezt hallotta, anélkül, hogy kinyitotta volna a szemét.

Mérhetetlen nyugalom terült el ezeken a reggeleken. Barátai mellette pihentek, de tudta, hogy a konyhában már mérik a tejet, akik mára azt a beosztást kapták, a juhász lassan az akol felé kezdi fordítani a nyáját és a szerelők megint ellenőrzik, hogy rendben van-e minden a motoros gépeken. Az egyiket már ki is húzták és melegítik a motort, ritmikusan váltogatják a fordulatszámot. Eszter tulajdonképpen a motorpróbára ébredt és elmosolyodott. Úgy élt benne ez a reggeli dallam, mint a legszebb hang, amely felnyitja az álomsötét lelkeket és megtéríti őket a reggel kenyéredes józansága. „Már dolgoznak” – gondolta és kinyíló szemei a táncoló fűzfalevelekkel találkoztak. Hajni is ébren volt már és most egymásra nevettek.

Eszter kibújt a pokróc alól és lerángata a feje fölött lógó törülközőt. Füttyürészve eltűnt a mosdóban. Citrom jött át a szomszéd szobából, megevett egy körtét az asztról és elvitte a tornacipőjét. Itt nem volt magántulajdon, másnap ő ajánlotta fel, hogy együnk a barackos kosarából.

Megjött a pesti vonat, elkezdődött a napi tervezés azokkal együtt, akik nem laktak kinn a táborban. Sokan voltunk, nagy zűrzavarral – gyerekek, oktatók, pilóták – testvér-arcok alaphangnemében.

Néhányan elálltak az autójukkal a ház elől, nekifogtak kirámolni a hangárt. A hamvas fűillat lassan elpárolgott a melegben és a horizonton kibukkantak az első felhőfodrok.

Folyt az üzem, meghúzták a teljesítménygépeket és szaladgáltunk a Góbékért. Adott volt a műsor, és Eszter nem értette, hogyan képesek emberek százai széthulló semmittevésben tölteni a nyarat, strandokon heverészve. Itt a feladatok és engedélyek olyan természetesen hálózta be életüket, mint ahogy a test erővonalai szabnak formát önmaguknak. Nem hiányzott és nem volt fölösleges semmi. Ahogy a Nap minden reggel felkelt és nem kérdezett semmit, úgy repültünk mi is. Úgy volt helye és értelme minden szónak, ahogy egy szimfónia minden ütemének és a szavak olyan tisztán hordozták jelentésüket, mint a zongora hangjai. A „C” az „C” volt és a „D” az „D”, és szelíd szimfóniánkban mindenkinek megvolt a saját hangja, ami nélkül az összes többi sem létezhetett volna.

A szélirány miatt ma jócskán a mező szélén álltunk, egymás után iskolaköröztek a Góbék. A startügyeletes minden alkalommal nógatta a társaságot, hogy idejében ugorjána a repülő után. Egyszer csak, pont a leszállómezőben, a jeltől jobbra egy elegáns, fehér gólya siklott befelé és amíg mi a nevetés küszöbén, ámulva néztük a lebegtetési technikáját, már földet is ért pontosan a jel mellett.

– Öt ember a gólyára – ordította el magát a startügyeletes és kitért a nevetés. A gólya ugyanis ott állt, ahová megérkezett, fejét oldalvást kissé felénk fordította, mint aki azt kérdezi: „No, mi lesz, sose jöttök már értem?”

Később annyira izzó lett a hőség, hogy lassacskán vonszoltuk vissza a gépeket. A víz már elfogyott, illetve ami maradt, abban nyugodtan teát lehetett volna főzni. Az időmérő vállalai vörösre égtek, Bagoly pedig fejcsóválva figyelte a kókadozó géptolókat. – Gyertek már azzal a repülővel, még átestek ebben a tempóban!

Este a sörök mellett elkezdődött az anekdotázás. Körülülték a verandán az asztalt és az este kegyes hálót borított az arcukra. Csak a cigaretták parázslottak és sorban idézték föl a nap élményeit, ki merre járt, milyen emelése volt, hogy sikerült hazaérnie. Eszter

szeretett köztük lenni, mert tudta, hogy csak a repülésről lehet szó. Arról, hogy Pistáék hogyan guggoltak három napig Milánóban a sztrájk miatt, hogy Zotyának navigációs gondjai akadtak, hiába forgatta körbe-körbe a térképet, végül nem maradt más hátra, mint „megsturcolni” a vasútállomást, hogy leolvassa a tábláról, hol van.

Mikor a szúnyogok elől bemenekültek a konyhába, már fekete volt az este. Kizavarták a macskát, mert állandóan az ételhordó körül „spirálozott” és még leküldték egy sört a takarodó előtt.

*

Tegnap este kicsit hosszúra nyúlt a szállítókocsizás, így Eszter nehezebben kelt ki az ágyból. A lefekvés gyanús körülményeit látszott igazolni az ágya végében heverő vontatókötél, meg egy paprikacsutka. Épp csak fogat mosott és egy félorsóval bedőlt az ágyba, most pedig úgy kellett összekeresgélnie gondolatait, meg egyéb dolgait is.

Aznap korán indult az időjárás, igyekezni kellett, hogy mind a 18 távot repülő gyorsan felkerüljön. A repülésvezető (egyébként a kedves Jak 40-es pilótája) szelíd, halk szavú fiú volt. Ő sosem kiabált, talán ebben különbözött leginkább társaitól. Nem magyarázott széles gesztusokkal, nem káromkodott, finomsága mögött azonban határozott, megfontolt ember élt. Biztos, hogy még gondolatban sem cselekedett felelőtlenül, és nyugalmat, kedves komolyságát mindig megőrizte. Rövidnadrágot és napszemüveget viselt, szeretettel irányította a gyerekeket.

– A vizes gépeket meg a hosszúszárnnyúakat jobb lenne a Papával húzni – ajánlotta.

– Mennyi üzemanyagod van, Whisky? – kérdezte a kiguruló Mikit. – 25 és 30, a feladat légtér.

– Jó, rendben, felszállás engedélyezve.

És már szaladt is a kis kékfarkú gép, földközelen jó sok sebességet gyűjtött, aztán meredeken felhúzott.

Eszter a padon ült és bámulta a terjengő, alakuló, habosán izzó felhőket. A Duna fölött kicsit párasodott is és elkülönültek a rétegek. Felületes szemlélő számára az ég egyszerűen lapos, legfeljebb fehér foltok nőnek rajta. Aki repül, letről is látja dinamikájukat, szeme emlékszik a gépből fölmért alapjukra, kezdődő fátyolos szélükre, kéznyújtásnyira fölöttük trónoló, hegyé hatalmasodó bolyhaikra. Emlékszik arra, hogy anyagból vannak, hogy időnként áthatolhatatlanul sűrű, feszes felületű gömbökké válnak, hogy vakító bugyraikban eltévedni könnyű, hogy valóban léteznek és közelednek, vagy mi közelítünk feléjük egy kis emelés reményében. Az ég nincs messze, a felhők nem távolszakadt díszletek, hanem életük légtere, ahol éppúgy élnek, mint bárhol másutt. Számukra valóban háromdimenziós a világ és odafönn mozgásuk olyan szabad, mint a tengerben bolygó állatoké. Amíg persze meg nem születik a törvény és pályát nem nyernek, mint a csillagok.

A nagyorrú Papa Eszteréket is meghúzta, fel egészen 900 méterre, ahol a hegyek közelében már zöld fényben úsztak és esőszag vert be a szellőzőn. Táncolt is előttük a motoros gép, súlyos fémteste hihetetlenül haladt a levegőben, még mindig nehéz volt elhinni, hogy a semmiben utazik, mozog fel-le pár méterrel az orruk előtt, földhöz szokott, erős gumikerekei fölöslegként meredeznek – de a föld messze van, a test pedig repül.

Józsi ujjongott Eszter mögött, aki a rossz látás ellenére szépen, irányban vette ki a gépet a dugóhúzóból. Kereste a pillanatot, amikor hirtelen hasra ránthatja a kormányt. Szegény Góbé ilyenkor felágaskodott, szusszanni is elfelejtett, aztán bánatosan oldalára

fordult és már zuhantak is lefelé, forogva.

Eszter élvezte a játékot a másodpercekkel. Élvezte a tétova csendet, a felvillanó körhintaházakat, aztán az erőt, mely a kormányon remegett, mikor úgy döntött, hogy most megállítja a forgást és a Góbé nyöszörögve engedelmeskedett neki.

Pár nap múlva már egyedül repült. Elég erős volt a szél, de azért megcsinálták a két parancsnoki ellenőrzőt és gyorsan, fájdalommentesen, hogy ne is legyen ideje tünődni a dolgon, a következő körben elküldték egyedül. Eszter most először érezte, hogy a check-list szavai joggal illetik meg őt, hogy teljes a felelőssége.

Amíg a csörlés tartott, feszülten figyelt, csak az első forduló után, mikor körül nézett és mögötte senki nem ült, viszont Váctól Budapestig egy országnyi élet simult el békésen, csak akkor fogta fel mi is történik tulajdonképpen és hangosan felnevetett: „Repülök ... én repülök!” Nézte az erdőt és a reptéren sürgölődő apró embereket, akiktől most nemcsak 300 méter, de a létezésnek alapvető formái választották el. Ő a levegőben volt, azok pedig a földön. Ez persze csak egy percig tartott, mert már azon kellett gondolkoznia, hogyan térjen vissza hozzájuk. A jel: amit annyiszor élt át torokszorító csodaként a nagy gépeken ... egy pillanatra a kivilágított futópályát látta, küszöbén az ünnepélyes aranykeresztrel és kívülállóként átélt misztériumát érezte egy-egy megközelítésnek. De megérteni, hogy most – kicsiben – ő csinálja, hogy ő célzó a fehér kereszt elé, már nem volt ideje. Figyelni kellett és végezni, ami a dolga volt. A szél ölelő karokként nyúlt a gép alá, hogy minél simábban érhesen földet.

Aztán már szaladtak is felé idősebb társai, akiknek arcán boldogabb nevetés lobogott, mint Eszter legnagyobb öröme. Szeretettel fogadták, hiszen egy picit, épp csak egy picit, de most lett pilótává.

Este tüzet raktak a reptér közepén, és dinnyét ettek, meg énekeltek. Fülledt éjszaka volt, szellő sem mozdult. Ügy vette körül őket a sötétség, hogy szinte a bőrükön érezték tapintását. Laci mesélt a felhőrepülésről. Később már csak néhány gyertya világított és halk szuszogása hallatszott az ifjú pilótáknak.

A kukoricaföldeket poros országút szelte. Egy ponton azonban a lógó orrú turista kiért a kukoricásból és színes repülőgépek mezőnyi seregébe ütközött. Egyenes hátú, emelt orrú, hosszú rovarlábú repülők voltak, lilacsíkos Extrák, narancssárga Z 50-ek, erőtől duzzadó orrú, ezüstös Szuhajok, matricákkal teli, pasztellfényű Capok és a sarokban egy kis piros, duplaszárnyú Pitts állt. Körülöttük különféle nyelvű emberek sürgölődtek, kicsit odébb sátrak, büfé, asztal, ahol trikókat, jelvényeket, sőt gyufás skatulyát árusítottak a békéscsabai Európa-bajnokság emblémájával. Ugyanonna az érdeklődők párperces sétarepülésre indulhattak a hagyományos gépeken. A főépület folyosóján kis monitor működött, folyamatosan mutatva és korrigálva az eredményeket. Már ötödik napja folyt a verseny, a harmadik szám vége felé jártak. A délelőtti, párás ragyogásban csak napszemüvegen át lehetett követni az égi akrobatákat.

Eszter a magyar csapattal ült a sátor előtti padon. Péter hátraszegett fejjel figyelte a litván versenyzőt. Szellő sem rezdült, homlokán gyöngyözött a veríték.

– Én bemegyek hűsölni – mondta Zoli tréfás elszántsággal, mert maga is tudta, hogy a sátorban további 20 fokkal van melegebb. Béla olyan ütődötten nézett rá, hogy elnevette magát. – Ha kijövök, milyen jó lesz!

A litván közben be is fejezte gyakorlatát és jobbra, a két fasor között robogott befelé szűnyogszerű lábaival, az utolsó pillanatig csúsztatva.

– Ilyen gépekkel hogy a fenébe ne nyernének! – dühöngött Ali. – Csakhogy ez kinn van a bokszból! Látod?

– Talán. Nem biztos ...

– Szerintem kinn volt. Ki jön egy kólát inni?

A büfében rengetegen ültek. Zene, videó, eredményjelző monitor, őszibaracklé, szendvics. Dohányfüst. No, meg a hőség. Zoliék körül néhány régi ismerős, nyíregyházi pilóták iszogattak.

– Mi van a Tibivel? Nem jön le? – kérdezte Misi Esztert.

– Nem ér rá. Utakra jár a TU 154-essel.

– És? Nagyon penge már?

– Penge hát! Micsoda kókuszlikőrt hozott a múltkor is! Egyébként aggódik. Nem tud aludni az LRU nélkül. Azt mondja, a minap Londonból hazajövet többen ültek a kabinban – újságírók vagy mik – fölöttébb jó hangulatban cseverésztek a kapitánnyal, ő meg egyedül gépészkedett, folyt róla a víz, a fejét sem merte el mozdítani. A „stuvi” bejött, megkérdezte kér-e valamit, de ez alatt elfelejtette, mit mondott az irányítás. Dadogva visszaismételte azt a felét, amit nem kellett volna, aztán szomorúan a kapitányra nézett. „A gázkar” – szolt a kapitány, mire ő feljavította néhány százalékkal a teljesítményt. Csakhogy lejjebb kellett volna venni. Amikor a pirosinges újságíró meg tudta, hogy Tibi gyakornok, kimenekült a kabinból és négy nyugtatóhoz megivott három whiskyt. Tápiónál már ő akart leszállni.

Kinn rendületlenül tombolt a nyár. Zoli készülődött, trikója a Z 50-es légszavariján lógott. Itt-ott kisebb csapatok pihentek a repülők alatti kevéske árnyékban. A dekk nagytótként gyűjtötte magába a napfényt. Zoli beült, rápillantott a műszerfal közepére csatolt „kottára”, azaz a gyakorlatra. Esztert a kotta leginkább egy elektromos kapcsolási rajzra emlékeztette. Zoli azon tűnődött, nem fázik-e, de nem tudott határozott igennel válaszolni magának. Megjelent a nagy repülőterekről ismert, sárga „*Follow me*”-autó és Zoli elindult mögötte.

Már a délutáni menet folyt, lassan Péter következett. Jókedvűen várta a sorát, mert szeretett délután repülni. Reggel csak kóválygok és kedvem sincs semmihez, szokta mondani. Nyugodt, kissé huncut szeméi mélyén igazi elszántság égett. Népes társaság figyelte, amint bekészül a gépbe, hosszú lábait elhelyezi és fél kézzel tartva a dekket kigördül a helyéről.

Zoli a sátor előtt állt és furcsa, szögletes koreográfiával gyakorolta versenyszámát – a földön. Derékszögben meghajlított karjait fölemelte, megfordult maga körül, kezeinek gyors mozdulata nyilván egy dobott orsót jelzett.

– Na, hol az a jó G-ruhám? – fordult a többiek felé.

A G-ruha annyit tett, hogy tornanadrágjához még egy kék trikót is vett. Közben Béla visszaérkezett, ő volt a legfiatalabb a csapatban. Mindenki gratulált neki.

– Kihagytam az orsót... – szabadkozott bosszankodva.

– Hol? Melyiket?

– Hát azt, a negatív után ...

– Itt, a boksz jobb szélén?

– Igen, nem vettétek észre?

– Nem! Kizárt dolog, nem hagytál ki semmit!

– Tényleg nem?

– Ha mondom, hisz láttam – nevetett Peti.

– Isten az atyám, hogy nem emlékszem rá ...

– Ez remek! A Béla már észre sem veszi, amikor orsózik!

Béla hálásan vigyorgott, de bevallotta, hogy az egyik felvételt olyan szűkre szabta, hogy amikor a gázkarra akarta tenni a kezét, nem ment. Pár másodpercig meg sem bírta mozdítani, igaz tíz G-t jelzett a mérő.

– Tudod, hogy ezt a Lacival is eljátszottuk Nyíregyházán! Még zöldfülű volt, a Misi meg odaszólt neki, hogy nézzen ki gyorsan oldalt, ott egy sas. Laci oldalt fordította a fejét, de úgy is maradt hosszabb ideig, mint gondolta, mert Misi belerántott egy tekintélyeset és amíg be nem fejezték a figurát, Laci legfeljebb oldalról sziszeghetett vissza nevetve, hogy „megállj, te csirkefogó!”.

Peti boldog halacskaként fickándozott egy kölcsön kapott francia repülőgéppel, lentről bámulták.

No, ahogy én ezt a gépet elnézem – mondta Zoli –, Peti lejön és bejelenti, hogy inkább elmegy halórnek ...

De Peti nem ment halórnek (bár horgászni kétségkívül szeretett), hanem az „ócska” Z 50-sel is megnyerte a versenyt.

A pusztai naplementében összekeveredett a fű és a füst illata, az inverzió halvány gyűrűjében egy lomha helikopter kezdte forgatni rugalmas csápjait. A külföldiek, a bírók már elmentek, az utolsó társaság ült a forgószárnyúban. Tisztos távolból nagy létszámú közönség vette körül a szürke szörnyeteget, amelynek egyre gyorsabban, már szinte láthatatlan gyorsasággal forogtak a szárnyai. Talpait kicsit megmozgatta a földön, mintha elzsibbadtak volna, vagy mint ahogy az ugró készül a nekifutáshoz, majd hatalmas szélvihar kíséretében lassan megemelkedett. Kifordult és elindult az erdő irányába.

Dunakeszin régen várták a három új Zlint, amelyeket ma végre egy AN-2 vezetett haza Csehszlovákiából. Hármas kötelékben repültek bal iskolakörökön, mikor – szinte vezényszóra – kajánul egymásra vigyorogtak. A következő pillanatban a kötelék egyszerre süvített el a start fölött. Az emberek nevetve integettek, fejüket ösztönösen lehúzták, papírok repültek az égbe. Egy perc múlva már újra fenn voltak, csak Gyszi hiányzott. Most egyenként, három irányból sturcolták meg cseh házigazdáikat, majd újból rendeződve elkezdtek keresni az őket vezető AN-2-t. Sehol semmi. Minthogy térkép nem volt náluk, Gyszi meghívta Pistit, aki szép terjedelmeset káromkodott a frekvencián és közölte, hogy tíz perce a vasút fölött köröznek. Ettől persze még nem lett jobb a helyzet, csak amikor Pisti végre hajlandó volt elárulni az irányszöveget. 90 fokon mentek, és Pisti sasszemével mindjárt fel is fedezett egy kis fekete pontot a távolban. Átszólt, hogy látják őket, mehetnek.

Egy óra múlva már Dunakeszinek jelentkeztek be és föl is tűnt a kis légikaraván az égen. Laciék épp a hangárból tolták elő a vitorlázókat, két Cobra már a fűvön hevert, a nagy Jantárral sasszézta, hogy 15 méteres szárnya kikerüljön a hangárból. Puha cipőikkel úgy lépegettek az egymásba fűzött szárnyak között, mint óvatos bogárkák a leveleken. Mire kiértek, már ott sorakoztak szekvenciázó szögleteikkel az új repülőgépek, három kedves barát, Victor, Whisky és Foxtrott.

Józsai a „Nagy Vassal” repült egy rövidet, távra indulni nem volt érdemes. Esztert is magával vitte, aki korábban csak Góbéban ült és igen jól érezte magát ebben a karosszékként kényelmes fényhengerben. Nézte a repülő valószínűtlen távolságba nyúló szárnyait és Józsit, valahol elöl, ahol el sem érhetne volna. Józsai emelést keresett, és a táj egyensúlya a Naszályt, a budai erdőkkel összefogó szárnyas méltóságteljesen megbillent, az egyik szárny mutatóként érintette a szödi házakat, belemerült a sóhajtó levegőbe. A hosszan előrenyúló deliken úgy játszottak a fények, mintha valóban a föld gömbölyűségét akarták volna megmutatni, de egy áttetsző földét, amelyben össze-

találkoznak a déli és az északi fények, erdő suhan át az égen.

– Megyek megnézem, hagyott-e még anyám befőtten az ablakban – mondta Marci és gurulást kért a végrehajtóra.

Esemény viszont, a hatósági pilóta fekete-tarka kutyája, nem nyugodott bele könnyedén, hogy a földön kell maradnia. Gazdájával rengeteget repült már és a legfinomabb falatot is otthagya, ha felpörgött a légszűrő.

A starttól érkezett az engedély: – Kilónak a gurulás engedélyezve, de vigyázz, rohan utánad a kutya!

Marci jó nagy gázzal gurult, Esemény pedig hatalmas ugrásokkal követte. Mikor megállt a végrehajtón, Esemény izgatottan csaholni kezdett és megpróbált felkapaszkodni a szárnyra. Úgy ugrált a repülőgép körül, hogy Marci kénytelen volt leállítani a motort, nehogy fejbecsapja a légszűrőt.

– Gyere ide! – kiabált a repvez. – Gyere ide, te hatósági kutya, mert megeszlek!

Végül két ember lefogta a boldogtalan Eseményt, ő pedig odaszúrta a gázt.

Békés, szeptemberi hajnal. Kóválygó köd és infraszűrőként mindent átvilágító piros fény. Nedves csöndben ébrednek a házak. Még hűvös van, jólesik a forró tea. Botond kenyeret ken, Karcsi gyerekei mezítláb rohangálnak a folyosón.

– Tomikám, mit repültetek tegnap?

– Én egy 800-as hurkot – három hajtóművel...

– Ja, nem voltál kinn? – kérdezte Józsi.

– Frankfurtban voltam – nevetett Tamás.

Eszter Laciékkal reggelizett az előtérben. Minden a helyén volt. Szólt a zene, oszlott a köd, a kasszékra ott állt a MALÉV TU 154-es modellje és valami jóleső csönd volt a tárgyak mosolyában.

Biztatón alakult az időjárás, így történhetett meg, hogy kilencen elindultak MVK-ra, [5] igaz, négyen terepre szálltak. Egyet vontatni lehetett, de a másik háromhoz szállítókoscsi kellett. Hamar összeállt két kis csapat, összekészítették a két kocsit, hevedereket és indultak. Sem a terepre szállás, sem a szállítókoszizás nem tartozik a legkellemesebb dolgok közé, hiszen előfordul, hogy órákig, esetleg teljes éjszakán át kell várni a segítségre, hidegben, sötétben, egyedül. Ilyenkor megtörténik, hogy a „hajótörött” az első embernek könnyörögni kezd: adjon már egy pohár vizet mert olyan éhes, hogy azt se tudja, hol fog aludni.

Tibi valahol Ácsa közelében szállt le, előbb őt hozták el. – Tankoltunk egyáltalán a kocsiba? – kérdezte Ricsi már útközben.

– A csodát... koppig kinn van a mutató!

– Ne izguljatok, ez még Salgótarjánig elmenne a tartalékkal.

– És visszafelé?

– Hát, az már necces...

– Mi az, te Salgótarján felé szoktál kalibrálni, hogy úgy tudod? – nevetett Sziszi.

Nemsokára Ácsához értek. Lassítottak, hogy érdeklődjenek a falubeliektől, de megszólalni sem volt idejük, már mindenki tudott a repülőgépről, kézzel-lábbal magyarázták, hogy találnak oda legegyszerűbben. Nem is lehetett eltéveszteni, mert amint fordult az út, már látszott a dombtetőn veszteglő gép.

– Legalább annyi eszed lehetett volna, hogy dinnyeföldre szállsz! – nevetett Ricsi, és fejszóval nézte a mindent körülvevő mákföldeket.

– Mák! Nem vagyunk ópiumszívók!

A repülőre jó pár falusi gyerek meg a tsz éjjeli őre vigyázott.

– Tessék mondani, legalább abból a szilvából kaphatunk? – kérdezte Ricsi az útszéli fák felé mutatva.

Hazafelé Ricsi egy olajoskannán ült, minden kanyarban lebukfencezett, az elöl ülő Robinak pedig csupa zöld szilvát adogattak, de a többit nem látván, azt is jóízűen elfogyasztotta.

– Jaj, a boldog idők, amikor még annyi dinnyét loptunk, hogy egy hétig nem bírtuk megenni! Öten fogtuk a repülőt, azazhogy a vezérsík alatt a dinnyéket. Az őr meg ott állt, és nem vett észre semmit!

– Ricsi, szelídebben vedd a kanyarokat – szólt Sziszi. – Hagyjad, ő már orsózott is kocsival... Még egyszer elénekelték az „agregátor blues-t” és otthon voltak. Rögtön indultak tovább Laciért, aki ezalatt egykedvűen ült egy szénakazalnak dőlve. Már legyalogolt és visszaért a faluból néhány üveg sörrel meg üdítővel, amivel a szállítókokszókat szokás megkínálni. Ült, nézte a napnyugtát és magányában valami együgyű nótácskát dúdolgatott. Egyszer csak egy fej jelent meg a kazal túlsó oldalán és rendkívül bután nézett rá. „Ja, azt hittem van itt valaki” – mondta ideiglenes lakótársa Micimackós zavarral és bölcsességgel. Ennyiben maradtak.

A szállítókoksisok elég hosszú tekerés után jutottak el végre a megjelölt helyre, pontosabban már a műúton krétával húzott nyíl mutatott az egyik barátságos kis ház felé: „Itt alszom” – szólt a jelenség. Javában éjszaka volt már, a faluban lélek sem járt. Befordultak a földútra, még ott is tévelyegtek egy darabig, mert mindenhol kerítés vette körül a terepet. Csillagos, tiszta ég őrizte a földeket és a tarlón egy magányos repülőgép feküdt, kísértetiesen világítva a holdfényben. Csendesen közelítették meg és szinte szótlánul dolgoztak. Valahol, nagyon messze villámlani kezdett.

Tibi alaposan megviselt autóját javította a kerti műhelyben. Feje ki sem látszott, hanyatt feküdt egy műanyaglapon és kalapált. Korán sötétedett és egyre hűvösebb lett a kertben. Egyik kezében a zseblámpát tartotta, a másikkal a sáros olajban turkált, hogy egy „átkozott csavart” megleljen végre. Úgy találta, egyelőre kizárólag a rádió működik kifogástalanul az autón. Tibi tehát hallgatta a zenét és káromkodott a koszban.

Pár percre lakott Ferihegytől, de telefonja nem volt. Már közel 100 órát repült, Berlint és Moszkvát egész jól ismerte az eljárásokkal együtt, sőt többször járt már Londonban és Rómában is. Ahhoz képest, hogy korábban csak kétszer volt külföldön, mert kisgyerek kora óta minden nyarat a repülőtéren töltött, ez impozáns eredménynek számított. Minden útjára alaposan felkészült, tanulmányozta az útvonalat és a megközelítéseket, gyakorolta a fóniát és ha valami nem volt egészen világos, megkérdezte idősebb kollégáitól. Szerette pontosan tudni, mire számíthat az adott repülőtéren, mik a helyi szokások, de még az is kellemesebbé tette az első találkozást, hogyha tudta, mit érdemes vásárolni, vagy akár a helyszínen megkóstolni. Hozott már Brüsszélből whiskyt, evett Moszkvában kaviárt, és pontosan tisztában volt a várható időjárás-változásokkal is. Tudomása szerint legközelebb csütörtökön kellett Berlinbe mennie, így nyugodtan vetette be magát nagymamakorú autója alá. Éppen sikerült működésbe hoznia az akkumulátort, amikor egy taxi állt meg a kapu előtt.

– Tibi, magát keresik – kiáltott Ili néni, megkísérelve túlvisítani a kutya ugatását.

„Ki a jóisten ez?” – gondolta Tibi. – „Én ugyan nem hívtam taxit...” Feltápáskodott és valaha sötétkék rongyaiban, könyékig olajosan a kapu felé indult.

A taxi mellett sietős tekintetű fiatalember állt és szemmel látható buzgalommal

igyekezett teljesíteni a rábízott feladatot, de amint Tibit meglátta, egy pillanatra tévovázni látszott, sőt mintha egy lépést bizonytalanul hátrált volna.

– ... a azt üzenik Ferihegyről, hogy ha megtalálom, fél 7-re be kéne menni a larnacai járatra ... holnap reggel jönnek vissza.

Tibi a taxi felé haladván bal karjával végigsimította az arcát, mert valami csiklandozta, de ezzel a mozdulattal csak annyit ért el, hogy végigkente magán az orrán addig ártalmatlanul gubbasztó, fekete pöttyöt, mely most hosszú csík formájában osztotta két télfélre arcát.

Pár pillanatig hallgatott, aztán, mint aki gondolatait összeszedte, megfontolt nyugalommal azt kérdezte: – Hová kell menni?

A fiatalember legyőzve megrökönyödését, határozottan, sűrgetően közölte a tényeket, úgyhogy Tibinek sem volt sok ideje gondolkozni. Hát hogyne, Larnacába! Fél 7-kor! Órájára nézett, öt óra múlt pár perccel. Miért is ne mennék Larnacába, átöltözöm és mehetünk, csak ... tessék mondani, északra vagy délre van Larnaca ...? – tűnődött magában. „Legalább 40 perc, mire olyan állapotba kerülök, hogy egyáltalán felengednek a gépre, akár utasként is.”

Ezt már a zuhany alatt gondolta, miközben fájdalmasra dörzsölve sem volt képes eltávolítani az olajfoltokat a kezéről. Már látta magát, amint a járó hajtóművekkel várakozó, utasokkal teli gép felé rohan, kedélyesen biccent a türelmetlen közönségnek, majd olajos kezébe kapja a kormányt és elnézést kérve a kapitánytól, gurulni kezd. Esetleg a törülközőt még a vállán felejtí.

Hajat szárítani már nem volt ideje, helyette inkább a térképet kapta elő és örömmel fedezte föl, hogy Larnaca lényegében Európához tartozik, Ciprus szigetén, nyilván októberben is nyári idójárási zónában fekszik. Ennél körültekintőbb felkészülésre nem volt ideje, egy pizsamát még berámolt és rohant Ferihegyre.

Eredeti tervei szerint este meg akarta nézni a *Híradót*, aztán meginni egy sört egyik haverjánál, másnap pedig tejet és kiflit kellett volna vennie a pesterzsébeti közértben. „Legalább Lacinak kellett volna üzennem, hogy ne várjon” – jutott eszébe a taxiban, de már elfoglalta gondolatait a repülési feladat megoldása. A kapitány ismerős volt, kedvesen elmagyarázta a legfontosabbakat, aztán nekifutottak a holdas éjszakának és maguk mögött hagyták Pesterzsébetet, a taxit meg a közértet.

– Eszünk szuflakit?

– Menjünk inkább a Pizzeriába!

– Nézzétek, mekkora polip! – egymás szavába vágva nyüzsögtek a tenger illatú, langyos és csupaélet éjszakában. A főutcán kirakatok, árusok, éttermek, zeneszó, a hűvösben felébredt temérdek, hadaró ember. Tibi csak kapkodta a fejét, két „stuvi” vitte magával megnézni a tengerpartot, ahol mezítláb lehetett járni a sűrű, nedves homokban. A pineák alatt fényképeket készítettek, vaku nem kellett, olyan világos volt a reklámoktól, aztán calamarit ettek és élvezték a báli hangulatot.

– Vigyázz, le ne lépj, itt fordított a közlekedés – figyelmeztette a másodpilóta, és valóban, Tibi mellett egy látszólag sofőr nélkül közlekedő fehér gyönyörűség suhant el.

Alig hunyták le a szemüket, már pirkadó fényben készítették elő a repülőgépet, jött a *catering*, a csomagszállító, Tibi világosban is megnézte, hogyan helyezkedik el a futópálya, aztán indították a hajtóműveket. Egyenesen a tenger felé rohantak és néhány méterrel a „föld” felett már nem föld volt alattuk ... minden hullámredőt meg lehetett különböztetni az alattuk elterülő kékségben ...

Tibi fáradtan, de elégedetten lépett be a nyikorgó kertkapun. „A kalapácsot otthagytam a földön” – vette észre tegnapi munkája maradványait. Ili néni férje csak arra dugta be a fejét, ahogy Tibi pár szóban elmesélte, merre járt.

– Hallom, szépet álmodtál, he? – dörmögte kedélyes, érces hangján, és szótlánul tovább borotválkozott.

5.

Egy kis autó suhant a ferihegyi műúton. Felszaladt a felüljáróra, erdő, háztetők érintették kerekeit. A következő pillanatban az erdőből – teljes életnagyságban – egy nyúlánk testű repülőgép emelkedett ki. Orrát az alkonyati felhőknek célozta és nyugodt bizonyossággal siklott fölfelé. Már az autó mögé került, Eszter nem látta, csak a visszapillantó tükröt beterítő barackszínű fényt, amikor érkezett a hangja.

Virágzó reggelek szelték ezentúl az időt. A kert, ahol szőlőszemű álmok jártak, a kíváncsi ablak, amely fehér tűzijátékot szórt a Napra, a szoba, amely kék csókot nyomott a homlokára, mind a megtalált időről beszéltek. A kert végében volt a futópálya, az ablakban emelkedtek a levegőbe és a szobában már csak a dallamuk dorombolt, lehunyt szemmel beleveszve a csillagteremtő éjszakába. Együtt utazott, együtt ébredt a hanggal, s együtt őrizték betemetett csendjét. Körülülték a pillanatot, melyből az évmilliók zuhanásban született szó kivált.

– Hogy kerültem én ide közétek és hozzád? – tűnődött időn ként nevetve. Egyszer a Majakovszkij utcai épületben ült, amikor lepattant a tető a múltról és a forgószárnyú besodorta széljárta virágait a tanterembe. Ide is érte jött! A Brahms szimfónia orgonapontjával, mint meleg áramlattal emelkedett, a belépő hegedűkar úgy vette körül fátyolával, mint a felhő, a dallamvízeséssel orsókat gyártott és a viharból kitisztuló egyetlen dallam fénycsík volt az égen.

Hosszú idő óta először akadt dolga a Ferihegyi repülőtéren. Egy televíziós delegációt várt, és gyanútlanul sétált ki a teraszra. Minden olyan volt, mint régen, lent pedig ott rakodtak a MALÉV-trikós munkások, beszállított az egyik gép személyzete.

Ekkor valahol harangozni kezdtek. A lila és piros egyre homályosabban lüktetett a képen, az átváltozás misztériumának filmkockái ugráltak. Eszter erősen összeszorította a szemét, csend lett, és valaki megszólalt:

- Orrkerékvezérlés. [6]
- Kisszögön.
- Órák.
- Indulnak.
- Fényszórók.
- Bekapcsolva.
- V1 ... VRVR ... V2.

6.

AKÁCVIRÁGZÁS

Tündöklő dél volt, mire kiértem a repülőtérre. Egy órákor már ott ültem a toronynak nevezett bódé tövében. Mint a sekélyesben sereglő hattyúk, úgy villogtak a mező szélén a felszállni készülő vitorlázók egymásra vetett szárnyai. Szinte forrón pöffeszkedett a szél, tündér felhők keringöztek az égen, várva a termikelő vitorlázókat.

Talán ez volt az első, igazi nyári nap abban az évben.

Észrevettem, hogy a klubtitkár meg egy másik pilóta rólam beszélgetnek. Oda is intettek, jöjjenek, bár én biztos haragszom rájuk.

– Dehogy haragszom – tiltakoztam a legőszintébben, hiszen – lassú víz partot mos – majd csak megengedik egyszer, hogy elkezdjem a kiképzést.

– Tudod, ezt nem lehet tessék-lássék csinálni. Kijössz egy hónapban egyszer és azt hiszed, tudsz repülni. Kedves vagy, téged mindenki szeret és többet megengednek, mint kéne. Esetleg engednek meghalni. Én nem azért nem akarom, hogy repüljél, mert irigylem téled. Egész életemben repültem, a fiam is pilóta, pontosan tudom, mi a szép benne, meg azt is, hogy nem szabad kockáztatni. Nem ... te utazgatsz, dolgozol, csak épp a lényegről feledkezel majd meg. Mindenkit meg lehet tanítani repülni, csak nem érdemes. A botkormányt a majom is tudja fogni, nem erről van szó. Hanem arról, hogy itt nőljél föl, hogy kitakarítsd a hangárt és lesúrold a gépeket, hogy megtanulj engedelmeskedni és elviselni a csalódást. Mert engedelmeskedni kell a technikának is és tiszteletben tartani a szabályokat. Itt közlegénynek kell lenni, nem pedig dédelgetett kedvencnek. Szóval, vagy mindent föláldozol és akkor a zsebed üresen marad, meg esetleg a régi barátod is eltűnik mellőled, vagy semmi.

Itt megállt, és csak nézett rám, én pedig túl patetikusként találtam volna, hogy bármit is szóljak. Így hát csak magamban fogadtam meg, hogy úgy lesz, ahogy mondta: minden időmet ennek fogom szentelni. Összevont szemmel meredtem a földre, ő pedig kedélyesen hátbavágott:

– Na, gyere, ülj be a gépbe.

Felvillanyozva szaladtam a jól ismert „India” felé, hálásan, hogy az előadás után – vigasztalásként – repülésre hívnak. Menynyit néztem szorongó ámulattal ezt a nagy orrú, rövid szárnyú gépet, amelyben minden zörgött, zakatolt, melegedett, de mégis meghúzta az összes vitorlázót, akár 1000 méterre is, aztán persze sülyedt lefelé, mint a kőbalta.

Beültem, bezártam az ajtót és előrehúztam az ülést, ahogy szoktam. A földön alig lehetett kilátni a gépből, olyan magasan hordta a bajuszát. A klubtitkár is beült mellém, máris izzadt a hőségtől, fehér hasa kivilágolt citromsárga pólója alól. Felszálltunk, emelkedtünk, átadta a kormányt, leoldott a vitorlázó, ereszkedtünk, így ment jó néhányszor, amit egy alkalommal nem képes követni a szem, az nyolcadszorra már világos, sőt, összehasonlítható az előzőkkel.

„Most ívelőlappal csinálom” – mutatta a következő felszállásnál és figyeltem, amint néhány méterrel a faszor fölött már fordulunk, alattunk egy kutyaól, mosóteknő. A meleg nő, a varió lassan emelkedik, a kormány nehéz. Időnként jólesően bever a szél és kellemes árnyékokat nyújtanak a fejünk fölött elhelyezkedő szárnyak. Igen, néha éreztem a két szárny óvó tekintetét, valami védelmet, fehérén árnyékos gondoskodást mért ránk békés tartásában. Rajta függünk, ránk boruló sátorlap nyugalma a szárny.

A kormány récéi már feltérképezték a tenyerem, mikor elfogytak a repülők és keresztülcsattogva a téren, megálltunk a torony előtt. A légszavár még vonakodva fordult egy párat, aztán felkattintották a parkolóféket.

A teraszon ahogy délután lett, úgy tágult ki a tér. Megnyúltak az árnyak és a fél órája még gerjedő, habzó fénygömbökkel kontúrósodó felhők kisimultak, fáradtan foszlottak szét a híg levegőben. Volt, aki már visszafelé jött a vitorlázók közül, meg olyan is, aki terepre szállt. A klubtitkár és feketén villanó szemű társa újra beleült a fehér „Indiába”, és ahogy szokták, rövid nadrágban, a levegőbe emelkedtek. A sötét arcú letett egy fél karéj kenyeret a kőre: majd folytatja, ha visszajönnek.

De nem jöttek vissza.

Vasárnap örömmel keltem korán, mert ígéretesen épültek a reggeli színek. Az akácosban hagytam a kocsit, keresztülvágtam az erjedő szagú, zizegő réten. Illatos május lebegett felettünk, siettem a starthely felé. Egy fiú állított meg és mondott valamit, ami olyan kegyetlennek hangzott, hogy szinte boldog szomjúsággal válaszoltam neki: „Nem, az nem lehet.”

A reggel párás volt, a mező derűs, minden a helyén és a szavak nem tudták megmásítani a tájat. Csak egy fekete zászló lobogott, a napfényben inkább szürke valóságosságával. A Főnök? Meg a Pista? LEZUHANTAK? A szavak ragyogó abszurditása szinte kongott. Szerettem volna, ha megnyílik a föld, vagy mindnyájan kiabálni kezdünk.

A fiú már máshová figyelt, én pedig lassan ballagtam tovább a starthely felé. Hullámzott a talaj és vad turbulenciával törtek rám az összefüggéstelen képek. Péntek, 16 óra 50 perc. Átöltözök és szeretnék elköszönni tőlük, eszembe jut, hogy rádióon is beszélhetünk nekik. Kezemben tartom a kis fekete skatulyát, amely szívmengető jeleket bocsát ki, összeköt sorsokat, égi üzeneteket hoz egy rövidesen felbukkanó tárgy tárgyiasult lakóitól. Széttáruló világ szele szűkül benne, kezembe zárva lüktet a légtér, mint meleg madárfióka, aki percek múlva már csak a végtelent érinti szárnyaival. Hányszor csevegtünk láthatatlan pilótákkal, ő továbbította a rejtjeles engedélyeket, azoknak is, akik pár méterre álltak tőlünk, de a motor zúgása már elválasztotta őket.

Kétszer próbáltuk hívni az Echo-Indiát, de csak süket szél füttyült a dobozban.

– Úgy látszik, átálltak más frekire – vont vállat a repvez. Pedig a fekete skatulya süket és vak volt, nem egyéb élettelen vasdarabnál. Már nem keringett benne a surranó áram, tompa sötétbe süppedt. Valahol egy repülőgép roncsai égtek.

Hány perc? Húsz vagy harminc is? Mennyi választott el tőlük, amikor elégedett, könnyű éhséggel lehuppantam a kocsitulásra és hazaindultam péntek délután? Mennyi választotta el őket a hatvan esztendeje érlelődő pillanattól, amikor laza mosollyal elemelkedtek a dunakeszi repülőtérről? Negyven éve repültek. Negyvenezerszer rögződtek reflexeikben a mozdulatok.

180 liter benzin égett el. A fehér „India” óvó szárnyai kerültek el fölöttem és odalenn láttam az összegöngyölt roncsot. „Az én emberem” – csengtek vissza szüleim szavai, akik a klubtitkár szigorúságában látták védelmemet. Igen, az én emberem egy halott. Soha áthatóbb és tágasabb biztonságot nem éreztem. Ki nyújthatna véglegesebb biztonságot, mint a folyamatosan termő nemlét? Az örökre rögzült mozdulatok, a jelentéktelen mondattöredékek, amelyek ráfényképeződtek a megdermedt pillanatra, ráégték és zománcozódtak rajta. Csak a nem létező őrizheti meg örömjüket és bizonyosságunkat. Az én védelmezőm nem evilági lény, és nem is evilági módon óv meg a veszedelemtől. Mint a fehér szárnyak napárnyéka, égve óv és soha el nem enged.

Sorban csőröltük a Góbékat. Senki sem beszélt arról, ami történt. Nem közönyösség volt ez. Sőt, talán a tisztelet csendje. Senki nem jajveszékelt, szelíd tényekre szorítóztak, ahogyan szelíd tények közönyében táncol a start drámaisága is. Fegyelmezett, mágikus jelek, hogy az igézet bekövetkezhessen. Ugyan miről is beszélénk? Többet úgysem mondhatunk, élvezni a szenzáció perzselését pedig nem illendő dolog. Tehát repülünk. Ennél többet nem tehetünk.

A rádióan egy motoros gép jelentkezik be, nem is akármilyen gép: „Echo-Kilo harmadikból kér le ...” – recseg a rádió és a padon ülve figyelem, amint az „India” hasonmása kibukkan a párából. Közeledik, ráfordul a pályára, kicsit csúsztat. Egyre növekszik, már csak méterek választják el a talajtól: Felemelkedem. Valami felemel, a szárnyakra tapad a tekintetem, egyetlen lélegzetvétellel őrzöm az Echo-Kilo besiklását és földetérését. Úgy állok ott, mintha a Himnusz hallanám.

A fű lassan derékig ért az akácok alatt, illatuk viharában támoogyva szeltem az ösvényt.

– Halihó! Mi újság? – köszöntöttek rögtön Laciék másnap.

– Hát... csak gondoltam ... kinézek, van-e valami élet – válaszoltam kissé zavartan.

– Itt mindig van élet – intézte el Laci a legegyszerűbben és nevetett. Szavai még hosszan csengtek bennem, kioldva minden félelmet és talányt. Gyermekkori kertek fanyarul édes szaga terjengett, szinte láttam, amint az izzó akácok felé karikázik füstjük. Hófehér volt az erdő. Nevetnem kellett, Lacit visszhangozva és ámultam a szélverte virágokban fürdő életet. Olyan világos volt minden, még a hangárban pihenő repülőgép roncsa is kivilágosodott.

Egy hét múlva megkaptam a startkönyvet. Végre elkezdhettem a kiképzést. Az akadályok elhárultak, én is kezemben tartottam a kis könyvet. De az enyém azért más, mint a többieké, és ez a különbség nagyobb védelmet nyújt, nagyobb figyelmet követel, mint a hanyagul odavetett mondatok. Mégis ő adta ezt a startkönyvet nekem, aki tiltakozott ellene. Ő adta búcsúzóul, vagy cserébe az életért és zálogul a törvény tiszteletének.

Milyen sértetlen a világ nélkülük is. Amilyen evidens volt jelenlétük, olyan szépen szűrődnek át múzeumi falak becses képeivé, fáradt mozdulatlanágban. Ugy lép be ma is szakállas kollégája az ajtón, mint két hete, mikor mögötte jött ő is. A hiány nem mutatkozik, a maradék változatlan. Ugyanúgy folytatódik a navigátorok átképzése, ugyanúgy csevegünk, mintha ő is beleszólna. Eltűntek nyom nélkül, még a hiány is a rend része. Pár nap múlva a fekete zászlót is levesszük és lesznek, akik már csak elbeszélésből ismerik őket.

Mi pedig repülünk. Mert nemcsak megengedték, hanem kötelezővé is tették, hogy repüljünk. Döntöttek a pillanat sorsáról és azt mondták, „felszállunk”, miközben tarkójuk az üléstámlához feszült. Visszavonhatatlan a döntés, mint a halál. Vagy mint az élet? – mosolygott a pilóta szemüvege alatt a fény novemberben is úrkék valósága felé, s úgy vélte: ez minden start – minden földi lény – legszemélyesebb, legbátrabb és legvisszavonhatatlanabb vállalkozása.

Egy vidéki csárdában gyűlt össze a társaság. Rengetegen voltak, amolyan igazi „falusi lakodalmat” rendeztek Gabi tiszteletére. Régi barátai, pilóta társai és minden rokon együtt mulatott, táncoltak az asztalok körül és itták a bort, amelyet csak felborzolt bennük a hűvös, erdei szél. A lányok nevettek, Laci pedig – már nem gyerek – kétes hitelű történetekkel szórakoztatta a közönséget. Komoly ember volt és kiváló pilóta, de a legkevesebb alkohol is felszabadította a fantáziáját. Később persze elfáradt, a lányok szétszéledtek mellőle és hosszú ideig egymagában gubbasztott a szoba sarkában. Nézett maga elé és könyökölt, szótlánul. Aztán egyszer csak – mint a kislányok szokták az iskola udvarán – széttárta karjait, felállt és a motor hangját utánozva kivihozott az ajtón át az erdőbe.

– Te, ez mit csinál? – kérdezte Gabi a mellette ülő öreg pilótát józan megrökönyödéssel.

– Nem látod? Elrepül – mondta a pilóta, és behajtott az ajtót.

Második könyv

HULLÁMHELYZET [7]

December, mákoskalács-szagú este. Jó sok bor is fogy a társaságban, régi történetekkel szórakoztatjuk egymást és már harmadik napja várjuk a szelet. Hófelhők ülnek az égen, reggelente alig akar feloszlani a köd. Azért még várunk, hiszen együtt vagyunk. Időnként leugrunk Gyöngyösre bevásárolni, még moziba is elmegyünk, aztán besötétedik és csak a magányos kis ház ablaka sárgállik az éjszakában, sőt, később már az sem.

A szobában dunyha-meleg, enyhe gázzal vegyülve. Borzasztó, hogy a Józsi horkol, de a kis fakeretes ablak teli van virággal. Vagy kívülről hajol rá a bokor? És mögötte csillagok legelésznek a mezőn ...

Koromsötét éjszaka van. Mindenki alszik. De valami mintha készülne ... A hegyi szellemek ezen az éjszakán táncba kezdtek. Először csak halkán, óvatosan, szinte csak egy korty tisztaság szökött a levegőbe. Ekkor Tamás – megmagyarázhatatlan okból – felült az ágyában. A hét eleji ferihegyi meteor szerint lassan érkeznie kellett az időjárásnak. Hallgatózott, aztán mint a jó vadászkutya mikor szimatot kap, összeráncolta homlokát és többet nem tudott elaludni. Fél négy volt. Felöltözött és kísért a hegyi szellemek színpadára. Ekkor már vonított a szél, jegesen csapta arcul a nem várt látogatót, aki meg meri zavarni éji szertartásukat. Olyan sötét volt, hogy a túloldalt kezdődő erdőket nem lehetett látni, csak hallani keserves jajongásait a meggyötört fáknak. Maga előtt mintha a pokol sűrűjébe nyúlt volna, végtelenbe veszték

saját mozdulatai is. Kénytelen volt felnézni, hogy támpontot találjon, tárgyakat, melyek vezetnek az éjszakában. Szinte szúrtak a csillagok, amint dermedten, ráfogott fegyverként küldték halott, ezer éve kibocsátott fényüket.

Vili is felkelt, forró kávét ittak, aztán sebesen végigjárták a szobákat: „Öt óra, ébresztő, hullámhelyzet van.” Az álmodat már a szél sodorta ki a szemekből, amint a hír végigfutott a társaságon. Csendben és gyorsan zajlott minden, kinn még mindig a sötétség őrizte hitetlenkedve szavaikat, de már tudták, hogy helyzet van. Néhány perc és a Föld fordul, jön a világosság és vele az engedély. A társalgóban elosztották a gépeket, előkerültek a kesztyűk, sálak és kezdődött a friss harc a széllel: talán még nekünk is ő adta az energiát, saját felhajtóerőnkét. Tizenkét alak sürgölődött a hangárnál – csutkák felszerelése, Gavronok kitolása, barográf. Egyikük irányította, a másik indította a motort, a sárga szörnyeteg mozogni kezdett, kék füst és tüzes csóva csapott ki a torkán. Kezünk erősen markolta a szárnyakat és egyszer csak észrevétlenül megbomlott az éjjel. A starthely mögött derengeni látszott az ég. Percről percre növekedett, halványkék és narancssárga csíkkal futotta be az égi egyenlítőt és vele együtt előbukkantak az eddig az éjszaka vizéhez lapuló hullámfelhők. A legnagyobb pont felettünk volt, sima, szürke és könnyű testként húzódott a reptér felett, meghódításra várva.

A légszűrő állásszög állandóan váltakozott, most már süketítővé nőtt a lárma. A völgy fölött teljes ragyogással lángolt a Nap.

*

Ezen a napon nyolc óra után pár perccel már mindenki a levegőben volt. Tíz vontatás ment el, a két Gavron váltotta egymást. Átlag három percenként vonult el a toronynak használt konyha ablaka előtt egy Pirát, alig egy méter magasban úszva a repülőteret keresztező földút fölött. Az utat elhagyva jobbra kifordultak a völgy fölé, ahol hirtelen 200 métert mutatott volna a magasságmérő, ha nem a repülőter szintjéhez lett volna beállítva.

Alacsonyán oldottak a gépek, így több esélyük volt a 3000, illetve 5000 méter megrepülésére. Volt, aki kerek nyolc órát töltött a levegőben, mire a szürkületi széllel sikerült megemelkednie és elérni az 5300 métert. Pisti egyre reménytelenebbül körözött 4800 körül, hol emelkedett, hol merült 200 métert, de tovább semmi. Tamás a földről irányította: „Utazz előre a szél felőli oldalon és a felhő túlsó végénél próbálj emelkedni.” Pisti elrágcsált egy csokoládét és örömmel fedezte fel, hogy sikerült „megállnia” azaz föld feletti helyzetét megőrizve növelni magasságát. A nappal szemben állt, szinte semmit nem látott előre, csak oldalt, maga alatt a fehér sivatagként elterülő, egyre inkább összeálló felhőréteget. Álmosodni kezdett, szippantott egyet az oxigénből.

Feri ujjait igyekezett mozgatni három zokniba és gipszként merev csizmába burkolt lábain. Egyelőre egyáltalán nem érezte őket a hidegtől. A teste nem fázott, sőt a felső gombokat kigombolta kabátján.

Bent a társalgó ablakából figyelték a meg-megvillanó gépeket. Állandóan beszélgettek velük a rádión. Lassan elkomorult az ég, három oldalról is vaskos felhők gyülekeztek a reptér fölé. Ettől a szürkület is hamarabb indult, s Viliék a reptér irányába szólították a pilótákat. Izgalmas bújócska kezdődött: „Te Pirát, aki jobb körön utazol előre, te leszel az első. Aki most a reptér fölött fordulozik, utána következel.” Egészen magasan, pont a hangár fölött is körözött egy gép, kihasználva a lyukat két terjedő felhő között. A szél lenn is beerősödött, az érkezők nagy figyelemmel

simították földhöz gépeiket és a leszállt gépeket azonnal kitolták a hangár elé, hogy ne zavarják a többieket.

Aznap két arany- és egy gyémántkoszorú született.

*

Miért csinálták? Miért nevettek, miközben elgémberedett lábaikat próbálták újra érzővé tenni, miért éheztek, fagyoskodtak egy pici fülkébe zárva órákon át? Miért keltek, ki tudja hányadszor, hajnalban, hogy esetleg már 9 órára kiderüljön, mégsem alkalmas az időjárás hullámrepülésre?

Valami okuk csak volt rá. Sokan közülük állították, hogy a vitorlázásnál nincs szebb. Nem zúg a motor, egyedül repülnek a széllel és csak ügyességükön, helyes számításaikon múlik, hogy kinek sikerül legjobban teljesíteni a kitűzött célját. A „profi” pilóták szinte kivétel nélkül a vitorlázást tartották szépnek, igazinak. Munkájukat is szerették – permetezni vagy a TU 154-essel manőverezni –, de a vitorlázás nem munka volt, a vitorlázás maga volt a szabadság, örömteli játék, nemes szórakozás. Igen, azt hiszem, repülni mindenhogyan jó, de a vitorlázórepülés szép is. Egy Nimbus álomsima szárnyát érinteni is csak tiszta kézzel szabad, formái pedig felérnek egy modern műalkotással.

A motor nélküli siklásban megőrződött valami ártatlanság. A vontatópilóta izzad, szeme félig az olajhőmérséklet-mérőn. Műrepülni fantasztikus és vérpezsdítő kaland, amely kemény testet és lelket követel. A forgalmi pilóták homlokán pedig a rutin feszültséggel páncélozott fölénye nyugszik. De a vitorlázás a légi sportok királynője, vagy még inkább, királylánya. Ha róla beszélnek, újból megtisztulnak az olajos arcok. A motoros repülés munka, a vitorlázás szerelem. Ha pedig valaki motoros vagy sugárhajtóműves gépen repül, attól kezdve nosztalgia lesz a vitorlázás, az elveszett tökéletesség kutatása.

A szárnyak óceán-simák és bámulat-fehérek, a Nap kék percei emelik egyre magasabbra. Szíve vagy a repülőgépek és ősi egyensúlyban, karcsún mutatnak szárnyaik a végtelenbe.

Üzemkezdés előtti utolsó hétköznap lévén csak néhány szerelő téblábolt a műhelyben, meg a hatósági pilóta, akihez vizsgázni jöttünk Karcival. A macska semmit nem nőtt ősz óta – úgy látszik ez már ilyen tranzisztoros marad – Misi mellett azonban új kutya loholt, kajlán ez is, a kiskutyákra jellemzően „traverzálva”.

Kinn már bomló illatokban delect a természet, az élet apró zajai kopácsoltak, füttyültek, smirgliztek és énekeltek. A résnyire nyitott vasajtók között besurrantam a hangárba. A nagy ragyogás után még árnyékosabbnak látszott a terem. Teljes volt a csönd. Lassan megindultam, lépteim hangtalanul teltek és ösztönösen összehúztam mellemen a kabátot. Templom. Mozdulatlan szentély, árnyas és hűs, ahová nem jutnak el a turisták hangjai. Megilletődve sétáltam végig a padok között, felnéztem egy-egy csillagmotorra, aztán – megszokva a félhomályt – kezemet ráhelyeztem a kékfarkú, hat hengeres szárnyára és elmosolyodtam.

*

Ezalatt Tibi Ferihegyen ült a szimulátorban, és kétségbeesetten próbálta helyére kényszeríteni a valóságos repülőgéptől szerencsére mérhetetlenül távol álló

szörnyeteget. Hogy fél fokot emelkedni méltóztassék, hanyatt dőlve tornázott a kormányánál, később zúgva nekilódult a variométer, aztán minden ok nélkül bejött a blenker, [8] végül pedig a tollát is beleejtette valami gyanús lyukba.

A szolgálveznél [9] ellenőrizte a másnapi műsort, gazdát keresett 15 doboz isztambuli rágóguminak, és hazament a szüleihez.

A konyhában sistergett a vacsora, Attila bömböltette a tévét, de megpróbálta átharsogni és indiánugrásokkal Tibi nyakában termett.

– Attila, hagyd abba! – mordult rá az öreg. – Nem, nem neked mondom Lajoskám, csak itt a gyerek... – folytatta a telefonbeszélgetést.

Az asztalon néhány perectörmelék, egy Malév újság és két csapszeg mellett egy kapitányi vállpánt hevert, meg egy csokor orgona.

Az őszén és kérgesedő arccal is jóvágású pilóta filmsztárnak is bevált volna, csak sokkal több valóság, tekintély és megbízhatóság ült a tekintetében. Zöld szerelőruhát viselt, épp a padlást rendezték át. Apa és fia egymással szemben álltak – tükörkép egy nemzedék fénytörésében –, és kedélyesen ékelődtek egymással.

Az Öreg kikísért minket a kertkapuig. Tibihez mentünk a pestlőrinci albérletbe. Már egészen beesteledett és fölöttünk látványosan alacsonyan, leszálló fényszórót használva haladt egy repülőgép.

– Ez a Pisti vagy a Feri... hazaköszönnek a családnak leszállás előtt.

Sokan laktak Erzsébeten vagy Lőrincen a pilóták és Ferihegyen dolgozók közül. Természetesen ismerték is egymást, az ő városuk volt ez a vidék. Gyakran előfordult, hogy az ABC-ben két Malév trikós üdvözölte egymást, mondjuk, a kertész meg az irányító a toronyból.

Tibi kivasalt magának egy világoskék inget, én teát csináltam és tévét néztünk. Valami zenés műsor ment, egyre egyhangúbb monotonóriában, és az ifjú pilóta fejét vállamra hajtva, csendben elaludt.

Később eleredt az eső, a leveleken pergő vízcseppek zajára ébredtem. Az ablakhoz mentem, mélyet lélegeztem a friss föld szagából, aztán becsuktam az ablakot és eloltottam a villanyt. Tibinek korán kellett kelnie, hogy 03.50-re bent legyen a Tel-Aviv-i gépnél. Alig hunytuk le a szemünket, már csipogott is az óra. Budapesti idő szerint 05.20-kor indult a gép, ez GMT 03.20. [10] Izraeli idő szerint pedig 06.20 – tűnődött Tibi. – Egy óra tájban itthon leszek – nyomott pusztit a homlokomra.

– GMT, Tel-Aviv-i vagy budapesti egy órakor? – kérdeztem csukott szemmel, választ sem várva.

Tibi farmerben, de már kék pilótaingben ment, jelentkezés előtt csak az egyenruhát kellett felvennie. Csuumvizes sötétben pöfögött kis bogárhátújával a kihalt utcákon, míg fel nem tűnt a sárga fényben úszó, örökéletű repülőtér.

Magamra húztam a takarót, teltek az órák. Lassan hajnalodott és bánatosan szürke volt a világosság is az esőben. Mikor felébredtem, a természet mintha több hónapos ködre és esőre rendezkedett volna be, visszazuhantam az ágyba. Amikor legközelebb felnyitottam a szemem, n-et mutatott az óra. Semmi változás az időjárásban. Felöltöztem, elmentem a cukrászdába túrósrétesért, aztán beültem a szoba sarkába és olvastam. A csillagokról, a felhőtípusokról és Micimackóról.

Fél kettőkor kattant a zár és megjött a pilóta. Amíg én aludtam, ő Európán túl járt. Jókedvű, mert ügyesen dolgozott és meleg kaját kapott. Persze, azért éhes.

– Hali ... arrafelé is ilyen pocskék az idő?

– Hohoho! Hetedhétágra süttött a nap! Láttam a reptéren pálmafákat, a Zoli hozott

is haza valami hajtást, hátha megered.

– Én meg csak itt alszom ... párat pislant az ember és te már megjártad a Biblia tájait.

– Gyönyörű, ahogy a tenger felől közelítünk a városhoz, és milyen másak az épületek! Van bennük valami keleti, tényleg, a lapos háztetők, sűrű, fehér házak ...

Csak néztem, és előttem vibrált a távolság, a kézzel érinthető, sóízű tenger, a verőfényes város és ő is arcközeiben látta Jaffát meg az olajfákat, melyekről álmodni rövid volt az idő és sűrű az eső. Fordultam az ágyban és indult a hajtómű, mire felébredtem ők már visszafelé jöttek, új utasokkal. Milyen közel van minden. Egy nap hosszabb, ha 6-ra jár a gyári munkás és délután van, mire hazaér. Talán nem is a felesége várja, felnöttek a gyerekei és csodálkozva néz rá a házmester. Szomorú, idegen falak. Életek telnek el egy délután alatt.

Én pedig édes álmodt alszom, keze még szinte a vállamon pihen és mikor megjön, kezében narancs és szemében a tenger fénye.

Csendesen esik az eső. Budapesten, a lőrinci albérletben, GMT+2-ben.

*

Egy borospincében ültek, hosszú penészes folyosó végén. A szakállas tulajdonos hírei szerint megérkezett a hidegfront: dudált a szél és szakadt az eső odakinn. A műrepülő-válogatott túl volt szokásos napi 3-4 légtérén és mivel másnap nem sok kilátásuk maradt edzeni, a pincében kötöttek ki. Természetesen tokajit ittak, gyertyafénynél és sokat. Néhány helikopteres is csatlakozott hozzájuk, egyszerű arcú, vesztelenen ragyogó tekintetű férfiak. Az általános hangzavarban egymás hangját is alig hallották, csak a történetek repkedtek. Hőseik sok túlélte kaland után jót nevettek.

– Aszú issz! – vezényelt a magyar bajnok.

– Kössz! – vágta rá a többiek.

Itták az aszút.

Nem tudom, mi tette, hogy a közönséges vicceket mesélő és pajzán nótákat ordibáló arcok közt egyre boldogabbnak éreztem magam. Csodáltam őket. Csodáltam a helikoptereset, mert gyötrelmesen nevető szemében ostoba, tönkrement élete ragyogott. A keménység, amely nevel, amely ilyenné tette, és megfosztotta minden finomságtól, gyöngédségtől, gondolatoktól. Szinte katonaság. Megalázás, megvonás, csikorgó homok, távoli otthon, gyilkos politikai rendszer nyomasztása, azonkívül az állandó kockázat és a barátok, akik egyúttal az áldozatok. Túl sokszor találkoztak már a halállal ahhoz, hogy megállhassák nótázás nélkül.

Néhány hét múlva Tibivel együtt kirándultunk Öcsénybe, ahol a válogatott keret edzőtábort tartott. Ez nem a „szép” repülés, nem a Saint-Exupéry féle magasztos feladat. Velük többet játszik a sors és többet izzadnak, ami már nem mindig magasztos, hanem durva és jókedvű.

Zotya két hete porolt le magáról egy AN 2-est, aminek leállt a motorja – 10 méteresen, de már volt két hasonló esete, amikor szerencse is kellett hozzá, hogy élve megússza. Egyszer a magasságija szűnt meg egy tréneren, máskor meg a gázkar maradt a kezében. Most éppen háton repül a hangár fölött. Így szoktak felszállni, a fordulóban néhány méteresen hátra teszik és úgy emelkednek.

Tibivel reggel sokáig aludtunk, borult volt az ég és félálomban nyugtáztam, hogy motorozzák a gépeket. A reggeli Zlin-hang olyan megnyugtatóan hatott rám, hogy

azonnal újra elaludtam. Talán nem is repülnek ilyen időben – gondoltam. A következő pillanatban azonban a Zlin-hang egészen megváltozva, vonallá sűrűsödve jelentkezett és mire azt mondtam volna: „tyű, ennek a fele sem tréfa”, már tüdőt szántó dübörgéssé növekedett, és csukott szemmel esküdni mert volna az ember, hogy az ablakon jött be a repülő, én pedig kiestem az ágyból.

Húsz percenként váltogatták egymást a levegőben a fiúk, míg az egyik lefelé jött, a következő már elstartolt és könnyű lepkeként kerülgették egymást néhány méterre a földtől. Ennél már csak az jobb, amikor három motor zúg fel egyenletesen, amikor a gázkarral való állandó játék tartja egymás mellett a súlyos gépeket a szélben. Emlékszem, egyszer ültem a kötelék egyik gépében, az valóban lélegzetelállítóan izgalmas és gyönyörű, amikor a szomszédos „sebesség” felénk dugdossa szárnya végét, miközben bukfencezünk, aztán ő leborít és látom, amint kicsinyedve eltűnik a mélyben, a hasa világít, mi meg rögtön követjük.

Délután kisütött a nap, meleg lett, és pihenésképpen a közeli holtághoz kirándultunk horgászni. Petiék nagy gonddal szedték össze a felszerelést és számos vízbe dobott bottal vették birtokba a partszakaszt. Zoli meg Béla felmentek Nyíregyházára elhozni a harmadik Z 50-est.

Alig szóltunk, a csöndben a bogarak zaja is felerősödött. A víz sima volt, állt a levegő, a harangszó valószínűtlen távolságból álmosított. A melegben, úgy látszik, a halak is pihentek, mert még tévedésből sem kaptak a körtére meg egyéb maszlagokra. De a súlyos pillák csendjébe egyszer csak távoli morgás kezdett vegyülni. Más még meg sem hallotta volna, de a „horgászok” szinte egyszerre kapták föl fejüket és néztek gyanakodva egymásra. A morgás ekkor már egyre észrevehetőbbé vált, fokozatosan erősödött, de látni még semmit nem lehetett, mert a túlparti erdő jócskán eltakarta az eget. A hangok előbb erősödtek bántóvá, mint ahogy látni lehetett őket: már öt feszült arc várta felbukkanásukat a fák tetején, mire végre teljes életnagyságban, alig 50 méteren belerobogtak a füledt nyugalomba. Az egyik fordult, egyenesen ránk repült, mintha el akarna söpörni, aztán integető karjaink elöl felhúzza fordult megint a fák fölött.

Így váltották egymást, egyre közelebb és közelebb elsüvítve fölöttünk, már szinte elérhető távolságban és biztos kiutat találva egy nyárfa és a töltés között. Lenn hiába ordítottunk, hangunk nem hallatszott, csak vigyorgó képünk és hadonászó karjaink némajátéka. – Na, megjöttek – vonta le a végkövetkeztetést bölcsen Ali, amint a két madárka továbbment leszállni.

– Kedvesek, hogy meglátogattak – nyugtázta Peti.

Este folytatódott a jó hangulat az Izobárban. Tibi csak arra emlékezett, hogy a sötétben marha nagyot esett, hősiezen megmentve a bal kezében szorongatott levelibéka életét. A békának így módjában volt eredeti rendeltetését teljesíteni: halálra rémítve az aludni készülődő Bélát.

Később úgy alakult, hogy nemcsak Pipis-hegyen, hanem a Balaton mellett, Kilitin folytattam a motoros kiképzést.

Kiüti – modern, üvegfalú parancsnoki ház, a parkolóban németek, hollandok Mercedesei, turisták, tolmácsok, ügyintézők. Volt, amikor csak a légy dongott itt a száraz tarlókon. Sárga nyár, táguló hőség. Itt vártuk a jelentést csüggedten és itt történt meg először a csoda. Akkor még kézenfogva vezettek a géphez, és a Balaton fényredői kacsintottak. Most egykedvűen néztem a földet, mert nem tudtam átélni a visszatérés és változás tartalmát, azonkívül nem tetszett, hogy a pilóták helyett lassanként kereskedők, és barátok helyett idegenek lézengenek mindenfelé. Már vágytam Pipis-

hegyre, ahol szakadt az ágynemű és csorba bögrébe mérjük a teát, de „igazi” repülőtér. „Repülőotthon” – amint az épület egyik falán olvasható. – „Repülj egy harminc perces légteret, lebontás, harcforduló, nekem az utasokat kell elvinnem, de majd figyellek” – biztatott alkalmi oktatóm.

Jobb is, ha egyedül repülök – gondoltam és bekészültem a gépbe, anélkül, hogy egy pillanatra is eszembe jutott volna, ez itt Kiüti, az egykori első start helye. A Balatont tálcán emelték elém, sima volt és nyugodt, akár a levegő. A horizont éles gyűrűt futott az alkonyban, Tihany fölött lassan kerekké és pirossá szűkült a Nap.

Egy ságvári néninél kaptam szállást – lám, nem lehetett a reptéren aludni, de még ha lehetett volna is, hiányzott belőle az a jól ismert hangulat. Nem is siettem reggel a repülőtérre, inkább elindultam a csendes, vasárnapi faluba. A templomot fű nőtte körül, örökzöld bokrok támasztották gabonasárga falait. Csak a méhek, tücskök zörögtek és egy távoli kakas kiabált, a kertek mélyén a régmúlt és sosem volt álmai keveredtek. Egy macska lépett elő a kerítés rácsaiból és az útra lebbenve megállt fülelni. Jeleztem neki. A macska (vöröstarka, vézna, épp olyan mint gyerekkori Krampuszom) a hang irányába fordította fejét anélkül, hogy mozdult volna. Egy ideig farkasszemet néztünk és vártam, hogy a következő pillanatban vagy elillan ijedten, vagy ... ni-csak, megindul felém. És ha már jön, hát csuda természetes pofával, macskaöntudattal teszi. Odajött a lábaimhoz, dörgölődött egy ideig, aztán elballagott az árok felé. Nem mintha ezzel véget akart volna vetni sarjadzó barátságunknak, csak nyilván más dolga akadt.

Az ég olyan tengerkéken ragyogott, mint Olaszországban szokott.

Egy férfi közeledett a füves úton, a remegő fényben akár egy évszázaddal ezelőtt, Franciaországban is közeledhetett volna: fekete öltözetben, ősz sima hajával, vaskos könyvekkel a kezében. „Megjött a pap” – állapítottam meg, és csakhamar megszólaltak a harangok. Kinyílt a templom szüette kapuja és a fehér falak árnyékából tömjénillat szűrődött ki a nyárba.

Vasárnap a faluban.

Sétáltam a köves utakon és azon tűnődtem, köszönetét kéne mondani ezeknek a fejkendős asszonyoknak, mert nem is tudják milyen fontosak számunkra: Ez hát Sierra-Viktor Rómeó, békés, nyárittas utcák. Még a pap sem sejtí, hogy a határban ott fekszik az egyik központi VOR adó, a déli járatok fő navigációs segítsége. Távol a turistáktól, a balatoni fenyvesektől, SVR, a vasárnapi falu.

Mióta motoros gépen repültem, már nem is tudtam a régi módon érezni a repülés kétségkívül létező misztikumát. A kis hathengeres, vágyaim netovábbja a hétköznapi feladatává valósult. Bár az első egyedüli útvonalon úgy éreztem, szinte hihetetlen, hogy egyedül vezetem ezt a gépet, alattam a budai hegyek, fölöttem a Lufthansa meg a MALÉV gépei, akikkel jelenleg azonos frekvenciát használók, hallom, amint ráfordulnak a futópályára standard eljárás szerint; a Duna túloldalán a Dunakeszi repülőtér, Vác felett – vajon otthon vannak-e a Mamiék –, keresem szememmel a szőlőszagú házat, aztán meghívom a dunakeszieket, ahogy a „nagyoktól” láttam és megkérdeztem, mit repülnek, Laci pedig a Wilgából válaszol.

Távol már látszik a Kékes, egyenes út vezet Gyöngyösre és most először érzek valami eufórikus örömet, teljesen felszabadulva. Csak egy perc az egész: körülnézek, ameddig csak ellátni birtoklom a tájat, hiszen egyszerre az enyém minden, Hatvan és Pásztó, Vác és a Kékes, nem kell elmerülnöm és fogságba esnem valamelyik városban súlyos lábakkal, hanem fölöttük szállók, számtalan falu tornyát őrizem és egyedül vagyok, nekem vetkőzik térképpé az ország.

Mindez tényleg csak egy pillanat, a horizontnak ez a lendülete csak egy pillanatra lódít meg, a többi már megint feladat és felelősség.

Ahhoz, hogy ezt a magabiztos örömet jutalmul kaphassam, meg kell tapasztalni néhány dolgot korábban. El kell felejtetni a lelkesedést, meg kell tanulni engedelmessé válni és szolgálni a repülőgépet. Nem véletlen, hogy Dunakeszin soha nem érezhettem úgy, ha kedvem van beleülök egy gépbe. Ez mindig felsőbb utasításra történik, hogy érezzem, feladat amit csinálok, nem pusztán szórakozás.

Egy baleset – az oktatóm – pedig megtanított arra, hogy két igazság van. Az egyik: a motor nem áll le, és amíg ura vagyok a helyzetnek, nem lehet baj. A másik: bármi megtörténhet.

Gyuszi nemcsak kiválóan repült, soha a legkevesebbet sem kockáztatta; nem vagánykodott, szerény és magabiztos volt.

Történt, hogy ausztriai légi bemutatóra utaztak a kötelékkel. Ezerszer előadott figura, négyezer ember és egy nemrég összerakott repülőgép. A figura: lapos hátundugó, három pördület. Aztán a kétségbeesett másodperc, amikor napnál világosabban tudja, hogy ez a hátundugó nem fog megállni. Újabb három pördület, „valaki” mégis megállítja a pörgést, de a felvételhez már kevés a magasság. Nyolc másodperc az egész.

Egy hónap múlva – szinte valószínűtlen – otthon ülünk a videó előtt és az osztrák tv által rögzített felvételt elemezzük. Szétbontjuk a másodperceket, minden mozdulatot megállítunk és hang nélkül lépegetünk a föld felé. A kazettán levő előző képsor Dunakeszin készült, amikor együtt műrepültünk. Nevető arcok, jópofáskodó fiúk. Aztán a kimerevített képek, zuhanás. Mentőautó, szokásos ceremónia.

A kórházban ülök az ágy szélén, levelezünk, mert beszélni még nem tud. Az ambuláns orvoson múlt az élete, aki azonnal felismerte a gégetörést. Arca összekaszabolva, hasán varrások, lába gipszben. A gipszen pedig rajzok és egy felirat: „*Fliegen ist schön*” – repülni szép. Csak azért nem mosolyog, mert bilincsbe vert arcizmai nem engedik, de mutogat, hogy már menne repülni.

Fényképeket vesz elő. A lezuhant repülőgép belseje. Megroggyant műszerfal, kiszakadt szék, a sarokban egy cipő. Vér a kabin oldalán. Hadd lássa a kiképzés elején álló növendék. Sokáig néztem a képeket, a roncsot, amely a pilóta hibáján kívül zuhant le, és csoda, hogy nem gyulladt ki. „Akarsz repülni?” – kérdezi egy hang. Mert csak ezzel a képpel az emlékezetemben ülhetek a gépbe ... Akarok, hogyne akarnék – és a gipszre esik a pillantásom: „*Fliegen ist schön*”. Gyuszi egy komikus mozdulatot tesz, én elnevetem magam, ő meg szintén nevetni akar, ujjáival összefogja ajkán a bőrt, hogy ne fájjon.

Napokkal később is visszavetítette szemem kamerája Gyuszi lepörgő gépét, melyet az utolsó pillanatban valaki mégiscsak kivett a dugóhúzóból. Gyuszi nem emlékszik semmire. Ha földig pörög háton, azt lehetetlen lett volna túlélni. Öntudatlanul kapta le a gyújtást, vagy dúsított be, amikor érezte, hogy a gázt nem tudja levenni.

Pár nap múlva Péren olyan oktató indított első egyedüli – dugóhúzó – légtérre, aki Gyuszi mellett állt képzeletbeli „ranglétrámon”. A reptér fölött 1400 méterig emelkedtem, de 1200 méteren már kerülgetni kellett a bolyhos kumuluszokat. Alacsony volt az alap, de még kevés felhő pattant ki. „Azt ott balról megkerülöm, és épp 1400-on leszek” – gondoltam, aztán vigyáztam, hogy ne sodródjak egészen a felhő mellé, meg hogy alám se fújja a szél, amíg dugóhúzó vagyok.

Leveszem a gázt. Csend lesz, finoman emelem az orrát, kopik a sebesség. Nincs mód tűnődni, egyetlen meghatározott pillanat áll rendelkezésemre, amikor a repülésben egyébként ismeretlenül durva mozdulattal dugóhúzóba viszem a gépet. Erősen tartom hasamon a botot – csak hadd pörögjön – aztán ritmikus „lépnyom-közép” vezényszóra

áll meg és újból rátolom az addig lehúzott gázkart.

Közben magam számára annyira természetessé vált ténykedésem, hogy leszállás után egész meglepődtem, amikor Sanyi keményen szemembe nézett és azt mondta: „Gratulálok az első légtervedhez.”

Aztán megint a szaggatott képek, lassított kockák. Hangtalan pörgés lefelé. Hordágy. De ugrik a kép, csíkok a képernyőn és a következő felvételen közönségámító, eufórikusan gyönyörű folyondárja látszik a kötelék repülésnek. Csillogó szárnyak, alkonyat, levegő-dallamokban úszó gépek. Furcsa? Tán oda nem illő illúzió a sötét valóság mellett? Nem hiszem, sőt ellenkezőleg. Ez a valóság, az élet, tragikus áldozatok árán is. A film folytatódik.

Ezen a nyáron olyan szenzációs az időjárás, hogy az Alföld Kupán több versenyszámra is 750 kilométert írtak ki, és jónéhányan meg is repülték a távot. Bezzeg június elején a Budapest Bajnokságon akkora esőzések voltak, hogy estére kiürült a reptér: mindenki szállítókocsizni ment.

Egyszer nyolcán szálltak le ugyanazon a terepen. Nem válogathattak a leszállóhelyek közt, az időjárás meg annyira elromlott, hogy senki nem repülte meg a versenyszámot. Laci és Tibi párosán érkezett utolsónak a helyszínre, már hat repülőgép „lejelészett” a lucernában. Ide vonatkoztatható a verseny új ságban később megjelent szellemesség, miszerint két homokszem repül a sivatagban. Az egyik megkérdezi: „Te, leszállunk itt?” „Hülye vagy? Ebbe a tömegbe?”

Tavaly a Nemzetin jót mulattak egy szerencsétlen külföldi társukon. Szegény, három versenynap egymás után terepen kötött ki, és a mendemondák szerint nem is akármilyen terepen. Talán piromániás volt, de különösen vonzódott a leégett tarlókhöz. Első nap nem vette észre, milyen irányban terjed a tűz, és nem sok kellett, hogy a lángok érkezenek előbb oda, ne a vontatógép. A rossz nyelvek szerint két Wilgával mentek érte, az egyik húzta, a másikkal el fűjták a lángokat. Másnap megint tarlót talált a szerencsétlen, az csak forró volt, ami szintén elég kellemetlen műanyaggéppel. Amikor harmadszor is jelentette, hogy terepre szállt, már csak azt kérdezték tőle, mit kér: tűzoltót vagy vontatógépet?

Tibi legemlékezetesebb élménye a gemenci erdőkhöz kötődött. Bármennyi kellemetlenséget, nélkülözést jelentett olykor a terepre szállás, bármennyi humoros anekdota forrásává vált, voltak felbecsülhetetlen értékű pillanatok is benne.

A Gemenc Kupa harmadik napján Tibi sokáig vitatkozott a levegőben Lacival, mikor induljanak el. Végül Laci türelmetlenül elindult, Tibi viszont egy félreértés folytán jóval távolabb keresett termiket és mire otthagya a másfél méteres emelést, már sehol sem volt több ennél. Kiszáradt az ég, sehol egy tenyérnyi felhő nem mutatott utat. Tibi tudta, hogy későn indul, de nem volt mit tennie. Lefotózta a fordulópontokat, aztán szépen elfogyott a magassága és leszállt.

Erősen alkonyodott, és még nem közölték, szállítókocsi vagy vontatógép jön-e érte. Teljes bizonytalanságban és tétlenségben ült, telt-múlt az idő, elfogyott a kaja, és nem tudott rádiózni velük. Unalmában áttekert a közforgalmi gépek egyik frekvenciájára. Amikor fölötte haladt el egy MALÉV-gép, meghívta őket és megkérte, kérdezzék meg Öcsényt, jön-e érte vontatógép. A közvetítés látszólag jól működött, de a végeredményt is helyesen sejtette: szállítókocsi.

Minthogy sötétedett, „kényelmesen” megvetette ágyát a repülőben – téli hajóját magára vette, a dektakarót pedig a feje mögé helyezte – megitta a maradék vizet, aztán elaludt. Az erdők szomszédságában, egy tisztáson éjszakázott, ahová a szél befújta az érintetlen erdő illatát és időnként ismeretlen hangok szakítottak bele a

csöndbe. Hűvös volt, de hideg nem és ha megborzongott, azt inkább egy-egy távoli kurjantás, különös zaj okozta. A sötétségnek szinte súlya volt, egyedül a repülőgép fehér teste vert vissza valami derengő világosságot. Talán a csillagok fényét.

Mélyen elaludt, és legközelebb csak akkor nyitotta fel a szemét csodálkozva, amikor már kifutottak az éjszakából és a keleti égbolt faképnél hagyva nyugati testvérét önálló színeket öltött. Először azt hitte, csak a világosságra ébredhetett, de aztán hirtelen tudatosodott benne az a zsivaly, amit már régóta hallott. Az erdő és a nádas madárseregének azonos fordulatszámú, lélegzetet nem vevő lármája ragyogta be a levegőt. Így szóltak már ki tudja mióta, mert ők a sötétség megtörése előtt köszöntik a reggelt. Biztosak a dolgukban, a sötétség pedig kénytelen elvonulni.

Tibi egészen felébredt, megtörölte arcát a nedves fűben és jól érezte magát. Mintha a földből nőtt volna ki ő is, mintha a napfény lenne eledele, olyan friss étellel volt teli. Az akkumulátorba becsatlakoztatta kismagnóját és hanyatt feküdve a repülőgépben Vangelisz zenéjét hallgatta a kelő nap előtt. Az erdő feketéből krokodilzölddé változott, majd szemérmes párába vonta az arany, ahogy a nap emelkedett.

Így születhetett az élet a földön – gondolta akaratlanul is –, és figyelte a legigazabb színpadot, aminek tetején most már elviselhetetlen forró fénnel állt a nap. A reggel újból megérkezett, de nem önmaga sztereotip másolataként, hanem megjelenítve az ünnepélyes átváltozást, a hajnalt.

Hány óra lehet? – akart utánanézni Tibi hangosan, és áldotta korán kelő társait, meg azt, aki az engedélyt adta. Amennyire szentnek és sérthetetlennek érezte a magányt és az ünnepi színjátékot, annyira „földi” öröm töltötte el a repülőgép megláttakor.

Integtetett és nevetve fogadta Józsit, aki még szintén nem reggelizett. Sebj, innen már csak húsz perc és bent ülhetnek a csörömpölésben, ahol a srácok hülyéskednek és két pár virslit esznek reggelire. Beakasztják a kötelet, széllal szembe állnak és hasíthatják a szárnyak a friss levegőt.

*

Ma szakszó-vizsgáztam ^[11] Budaörsön.

A vizsga után a műrepülőcsapatnak segítettem összecihelődni. Svájcba indultak a világbajnokságra. Felragasztottunk néhány reklámot a gépekre, berámoltunk a mikrobuszba, és mire délután lett, a hangár előtt már csak néhányan ténferegtek. Egy percre egyedül és intéznivaló nélkül maradtam. Arccal a kitárt hangár felé álltam, bámultam a Golf-Papát. Aztán ránéztem a mellette álló Z 142-esre, meg a következőre is, beléptem a légszavarak és szárnyak szögletes hullámverésébe, húsz vagy harminc gép egyszerre került a látóterembe, aztán a hangár tetejét, a szürke vasrácsokat láttam. Hatalmas kép fogadott, igazi totál, amelybe lassan a mögöttünk levő hegy is belefordult, a Törökugrató, a Kilátó, a zöld lejtők, a falu. Mióta tavaly tavasszal Gyuszi kihozott műrepülni, először néztem föl a hangár tetejére. Akkor lekaptam a tekintetem és hónapokon át csak a földet láttam, a fűvet, a betont, a port, a földön álló gépeket.

A hangár tetejét miattam le is bonthatták volna, egyébként sem érdekeltek a szürke vasrácsok. Most először néztem fel valamiért és először láttam gyönyörűnek a hangárt. Hiszen felül is ablakok vannak, á tört fény körbecikázik teaszínű foltokat dobva a szárnyakra, kint pedig tengerzöld lombok nőnek, felszöknek talán az égig is, mert az ég sincs messze, elrepül a hangár és tetőt már csak az ég nyújt fölénk.

Zotyia visszaért a diszpécstől, és betoltuk a Z 50-est. Megosztottam vele egy

májkonzervet, mert épp nem volt mit vacsorázni. Valamelyik gépből leeresztettünk egy kis Shell 100-ast, hogy tele legyen a Z 50-es póttartálya. Hiszen holnap reggel indulnak vele a világbajnokságra.

A szolgálatvezetőnél felszedték a folyosó kövezetét. Még szökébb helyen nyüzsögtek a pilóták, a személyzet. Igazi augusztusi forgalom volt. Többhetes kánikula után valami gyenge hidegfront szórt ködöt a városra, de akik látták felülről a frontot, nem bíztak benne, hogy komolyabb esőt hoz.

Tibi lassított az „A” porta sorompójánál, parkolóhelyet keresett, aztán végigyalogolt a Légügy faépületei mellett és felment az öltözőbe.

– Az irgalmát... nem hoztam zoknit! – állapította meg bosszúsan, de szerencsére, mindig tartalékolt bent sötétkék zoknit meg nyakkendőt. Egy gyors zuhany után frissen indult kifelé, pár pillantást vetett legutóbbi jegyzeteire a barcelonai útról. Ma már tökéletesen kell csinálni mindent. Valószínűleg ugyanazt a pályát fogják használni. Az ajtóban Feribe ütközött, aki közvetlen kinevezés előtt állt.

– Hali! Mikor mégy ki Dunakeszire, Tibi? Vissza kéne adni Mikinek ezt a térképet. Én mostanában nem érek rá ...

– Megyek valamikor ... majd beteszem a szekrényébe.

– Hallom a Nemzetin többen megrepülték a 750-et! Gratulálok, én sose fogok eljutni ideig!

– Fenét nem, csak ki kell járni a reptérre, jók a gépeink, isteni idők vannak, mit akarsz? Állandóan ebben a kerozin-temetőben tornázni?

– Ha kineveztek, ott leszek! Hódolatom a hölgyeknek! – Azzal sarkonfordult és eltűnt.

Tibi jelentkezett a szolgveznél. Rengetegen sűrögtek-forogtak a kis szobában, az üvegajtó előtt egymást váltották a *crew carok*. ^[12]

– Sziaj apu! – vette észre az Öreget is hirtelen. – Majd beszélünk kellene, nem stimmel valami azon az OTP-papíron.

– Jó, holnap este talán otthon leszek ..., illetve készenlétes vagyok éjfélig. Várj egy kicsit – intett, mert egy kollégája sürgette. Mire visszafordult, már Tibi nem volt sehol, elsodorták, meg neki is indulnia kellett.

A hajózópihenőben lényegesen nagyobb nyugalom honolt. Egy szőke, oldalra tűzött hajú lány ült a telefonnál. Kék csíkos selyemsálja állandóan lecsúszott a nyakáról, kezével unatkozva babrálta a csücskét.

– Nem, mondom, hogy nem érek be a hatos előadásra. Vedd meg a jegyeket nyolcra, majd ott találkozunk. Ha késik Zürich, nem érek be a csúcsforgalomban.

A fiú nyilván türelmetlenkedett. Aztán megenyhülve rutinkérdéseket tett fel. A selyemsálas lány némi beletörődéssel válaszolhatott neki.

– Jól. Semmit... Frankfurt. Neked is – és pusztit küldött a kagylón át.

Tomí távolabb feküdt egy karosszékben, homlokát dörzsölte és ásított.

Sanyi szokásos lendülettel tört át az ajtón és vigyorgó pillantást vetett Tomira: – Nana, nem aludtunk az éjjel? A szabályzat nem az ágyban töltött órák számát határozza meg ... – tovább nem is törődött Tomival, hanem Szilvi hajfűrtjeit kezdte dobálni a levegőben. – Bébi, fantasztikus vagy!

Tibi kilépett a folyosóra, ahol a sötétkék egyenruhás, aranycsíkos pilóták úgy

kerülgették egymást, mint a zenekar tagjai koncert szünetében a füstös művészbejárónál, még a közöny és készültség laza keveréke is hasonló volt arcukon. Amíg a *crew car* a 2. terminál felé gurult, Tibi már másnapi, moszkvai útjára gondolt. Néhány napja már Moszkva is dolláros út. Ki sejtette volna még két-három éve a sok változást? Moszkvába mindig szeretett járni, mert bármilyen szegényes és elrettentő állapotok uralkodtak, szívéhez nőtt az a bizonyos orosz hangulat, ahonnan persze Feri inkább haza menekült, minthogy a helyi orvos injekcióstűje hatoljon testébe, de ahol finom kenyeret adtak és kaviárt, és ahol egy falusi repülőtéren is ötven TU 154-es állt, igaz, csak kettő működött közülük. Egyszer elirányították őket egy kisvárosba, ahol olyan érzése támadt, ezek leszállás után egyszerűen odatámasztják a falnak a „bringát”, esznek valamit (egy istállószerű építményben) és oda se neki, mennek tovább.

Aztán eszébe jutott a szárnyashajó is, amellyel alkalomról alkalomra találkoztak Moszkva felett, leszállás előtt. A hajó is pontos menetrend szerint járt, ők is, így már várták, hogy base előtt feltűnjön a folyón, és mindig örömmel üdvözölték az idegen ismerőst. Athénhoz ugyanígy hozzátartozott a csirkés meg a pizzás, és szinte minden városnak volt olyan jellegzetessége, amely személyessé, barátságossá tette a találkozást. Tibi gyakran úgy érezte, ettől szép és jó, amit csinálnak, és akinek nincsenek ilyen titkos ismerősei Párizstól Larnacáig, az repülhet úgy mint egy angyal, valaminek akkor is híján lesz.

Megérkeztek a géphez. A lányok összerakták az újságokat, jöhettek az utasok.

– Mit hozhatok? – dugta be a fejét egy idősebb, egyáltalán nem szép, de duci mosolyával mégis vonzó utaskísérő.

– Nekem egy vizet, légy szíves.

– Nincs abból a múltkori csokoládéból? – kérdezte a pufók másodpilóta. Már a futópálya felé gurultak, Tibi vezette a gépet, a másodpilóci nyugodtan falatozhatott a csokoládéból. A fedmérnök bediktálta a súly- és súlypontadatokat – meleg volt és teltház –, aztán nekiszaladtak.

Valahonnan hazafelé jöttem egy MALÉV Tupoljevvel, nagy örömömre Lacival a jobb ülésben. Talán utolsó útja volt a kinevezés előtt, mindent felnőtt módon végzett, a kapitány meg is dicsérte.

Jó srác Laci, szeretik a klubban is. Fiatal létére is mindig rendet tudott tartani a hétvégi vitorlázó napokon, úgy igazította el a gyerekeket, hogy igazát mindenkinek éreznie kellett. Okosan, de szigorúan rendelkezett és elfogadták, amit mondott, mert maga is végigjárta ezt az utat, és rengeteg kemény nap, önfegyelem árán illeti meg most *őt* a parancsolás joga. Fegyelem és irgalmatlan következetesség, ugyanakkor beleváló humor, jópofaság, amint véget ért az üzem.

Önkéntelenül is elmosolyodtam hát egyenruhában látva őt, a koszos szerelőgatya helyett vasalt élű nadrág, nyakkendő, és mindehhez a jobb ülés, ahol meg kell küzdeni a műszerekkel, feszülten figyelni a „keresztet”, hogy ne menjen se alá, se fölé, a széleltérítést is számolni, a sebességet, teljesítményt ellenőrizni – dobogó szívvel éltem át minden mozdulatát a megközelítésben, és őszinte, érte való örömben legszívesebben barátságosan hátbavágtam volna, „Gratulálok, Főnök” felkiáltással, amikor vajpuhán földet fogtunk.

Nagyjából el is búcsúztunk, igyekeztem hátracsörtetni a csomagjaimért, de persze már elindult a szembeforgalom. Végül ők is kifelé készülődtek, mire bejutottam az üres utastérbe, ahol csak előrehajtott támlák, földre hullott szalvéták jelezték a közönség távozását.

Laci a kijáratnál várt, nem szaladt el, ha már egyszerre lettünk kész – talán volt is

valami tétova, vagy suta a másodpercnyi várakozásban. Egy jelentéktelen részlet mindössze – a folyosó végén újra elágaztak útjaink –, de volt valami különös benne. Egy kicsit meg is lepődtem, ahogy ott állt a crew táskájával, mintha én is a személyzethez tartozék. De más is különösként hatott, ismeretlen finomság lappangott ebben a gesztusban. Hirtelen kisfiússá vált a kemény parancsosztogató, elegánssá és szerénnyé a borostás, nagyhangú cimbor. Nem hivalkodott az egyenruhában, semmi kihívó nem volt magatartásában, csak egy puhára borotvált, simára fésült, előzékeny gesztus lebegett benne, a baráté, a kollégának szóló, vagy a nőnek járó kedvességgel. Hirtelen selyemmé fésülték egész lényét, egy pillanatra csupán, de nem véletlenül. Már igazi, „nagy” pilóta volt és e kusza percben olyan áramkörök csatlakoztak egymásba, amely selymesen világította meg a folyosót is.

Meleg szél fűjt. A fák mintha csak fekete árnyékok lettek volna a derengő nyugati ég alján, az erdő fölött pedig a hold ült. Hallgattam a tücsköket a ház forróságot raktározó falának dőlve. Kétféle ciripelés szólt, egy mélyebb, szaggatott és egy magasan pergő szólam. Szerettem ezt a háborítatlan nyugalmat Pipis-hegyen. Néztem a vonuló felhőket, amelyek a szürkéslila nyugati égtől még sötétebbnek látszottak, felettünk viszont már világos foltokként váltak el az éjszakától. Lassan haladtak és jólesett belenézni a messzeségbe, amely határozottan három dimenziós volt.

A karom barnán belefolyt a sötétségbe, csak a trikóm világított. Megjelent a kutya. Szimatolt a fűben, aztán rám emelve tekintetét csóválni kezdte a farkát. Mit gondolhat ez a „jött” kutya itt a reptéren, a nyári estében, Krisztus után csaknem 2000 évvel? Benedek azt gondolta, hogy megkergeti a békát, egyébiránt magától értetődőnek találta, hogy a Nap nyugszik, a Hold pedig feljön. Aztán elkullogott a mező közepe felé, alakja feloldódott a sötétben.

Mióta Zotya visszament Nyíregyre, még annál is nyugodtabb élet zajlott. A németek vitorlázgattak, vagy csak ültünk a nyírfák alatt Öcsi bácsival, és figyeltük a távozó időt.

A domb tetejéről, a reptér túlsó végéből le lehetett látni a síkságra. Mindig szerettem az ilyen tájakat, ahonnan egy képben rendeződik elénk az ország. Szerettem a szántóföld szőke színét, a fehér kápolnákat, a vörös falvakat zöld párában nyugvó légtérrel. Megnyugtató érzés fentről látni mindezt.

Tegnap épp betértem a büfébe egy frissítőre, amikor egy idegen vitorlázó szállt le ..., illetve, dehogy idegen, hiszen ez egy dunakeszi gép! A kis Jantár és benne a Zénó. Gyöngyös-hurokra indultak.

– Jó, hogy jöttél! – üdvözöltem lelkesen, mert egy kis Dunakeszi-illatot hozott magával, és szerettem volna köztük lenni.

A többiek felettünk épp a fordulópontot fotózták, és nem bírtam ki, hogy bele ne szóljak a rádióba: – Az 54-es azonnal szálljon le Pipis-hegyen!

– Kezitsókolom! – hangzott a kedélyes válasz odafönről. – Hogy tetszik lenni?

Tibi ma ügyes volt és esze ágában sem volt leszállni, már visszafelé tartott Dunakeszire. Nemsokára megjött Pisti a vontatógéppel. Feltöltük a gépet a dombtetőre, Zénó belekészült, lecsukta a kabindekket. Megfogtam a szárnyvéget, ő vigyorogva intett, „ösi” nemzetközi jelzéssel. A Gavron nekiveselkedett és pokoli szélvihar kíséretében kirántotta kezeim közül a repülőgépet. Egy pillanatra is megdöbbenő kezünkben tartani azt a hatalmas erőt, amely pár másodperc múlva levegőbe emeli a gépet.

Befelé ballagtam a házhoz. Mire az úthoz értem és felnéztem, már csak egy pont haladt a nyugati égen.

Ekkoriban repültettem először utast is. Vili meg sem várta, hogy beszálljak a gépbe, már elment a Gavronnal. fgy egyedül magaráztam el utasomnak a hevederek használatát meg a belső rádiót és mindenfajta engedélykérés nélkül szálltam fel, amikor jónak láttam, mert lélek nem volt rajtam kívül a környéken. Pont így képzeltem el régen, milyen lesz, amikor majd én viszek el mást repülni, már ismerős volt az érzés. Egyrészt eszembe villant, hogy most megint valami új következik, mert eddig rám vigyáztak, vagy én vigyáztam magamra, de most nekem kell másra is vigyáznom. Ez a tudat magabiztossá tett. De egy eddig ismeretlen örömet is éreztem, hogy valakinek én nyújthatom a repülés örömét, hogy ez az ember itt a jobbülésben talán most találkozik először azzal a dologgal, ami minket mindannyiunkat összeköt.

Persze ők, az utasok csak csodálattal adóznak és ez így is van rendjén. Addig, hogy a „csodát” kiismerjük, a titokra választ kapjunk, hosszú út vezet. És a dolog belsejébe látni nemcsak szép. De amit kemény munka árán kapunk, az több is, mint a rácsodálkozó ártatlan öröme. Matuz Pista jutott eszembe, aki egy-egy megrepültetett „halandó” örömét látva azt mondta: Jó nézni a boldogságot az emberek arcán.

Csendes volt az este. Az eget lassan cirruszok lepték be és a süllyedő nyomás is a front közeledtéről tudósított. Az ágyban ülve az újjonon tanult figurákat felhasználó műrepülő programon gondolkoztam.

Pipis-hegyre a szél mindig úgy érkezett, mint a gyorsvonat. Egyik pillanatról a másikra. Ezen az estén is így volt. A toll megállt a kezemben, és önkéntelenül az ablakra néztem, amint megérkezett a vihar. Villámlott és énekelt a szél, én pedig tűnődtem a gyakorlaton. Aztán egyszercsak kialudt a villany, és mi is részei lettünk az éjszakának, amelyben apró fény sem hunyorgott többé.

Akkor letettem a tollat és elaludtam.

Amíg Zotya is velem volt, napi három légteret repültünk, de jó háromnegyed órákat és a keményebbik fajtából valót.

Már nem fárasztott a napi három légtér. Izomlázam volt ugyan és a hevderek sebesre dörzsölték a bőrömet, de szinte ez is az „élvezethez” tartozott. A terhelést megszoktam már, meg a meleget is, amelyet Zotya szándékosan azzal fokozott, hogy elzárta a szellőzést, hadd szokjam a tortúrát. Estére azonban valami alkohalmámorhoz hasonló, jóleső fáradtság töltött el.

Megindult a meseáradat, és alig győzték egymást végighallgatni a vastag pilóták. Még vadászrepülők is szerepeltek a történetekben. Állítólag Öcsényben esett meg, hogy a hangár tetejét kezdő fiúk cserepezték újra egy vihar után. Az időjárást felderítő MiG 21-es viszont tréfás kedvében volt és az erdő mögül rárepült a hangárra. Jött, mint a tigris, csaknem hangsebességgel, így a hangját előre nem lehetett hallani, csak amikor már ott volt, de akkor aztán mint a bomba robbant. A gyerekek csak a hirtelen süvítésre néztek fel, aztán repült az összes cserép, ők pedig még egy perc múlva is tíz ujjal kapaszkodtak a tetőbe, hiszen a lángcsóva melegét is érezték, amint fölöttük behúzott a repülő. Az egykori vagány srác ma már ezredes, megúsza ... Merev katonáember, de neki is könnybe borul a szeme, amikor elmeséli, hogyan repült közvetlen a tenger felett, hogy a partszegély szinte szem-magasság fölött volt. Ma hozzá mennek a feljelentések, de időnként ő is azt mondja: „Csodálatos volt.”

Zolival keményen dolgoztunk, és szerencsére, nem kímélt: szóvá tette, ha képtelen voltam irányt tartani és elkóboroltam a tengelytől. Ügy éreztem, nem is fizikailag nem

bírom, hanem az agyam marad le egy pillanattal.

– Hová nézel leborításkor? – kérdezte már harmadszor, és én még mindig vagy elkéstem, vagy hiába néztem, akkor sem volt pontos. – Golyót középre! – diktált. – Jobb láb felé, jó, most vízszintesben megtartod, mehet fel. Ne csúrd jobbra! Már hátra nézel! Kilaposít, megy a bal láb, jó, most állítsd meg, forgasd, nem elég ... – igazított bele a vertikális nyolcasomba és kezdődött az egész előlről.

A következő légtérben legyezőket gyártottunk, amelyeket általában túlhúztam a hátára, vagy jobbra lógtam. De megéreztem, mennyivel nagyobb „súllyal” kell felvenni a függőlegest (a gép szárnyán ilyenkor kis horpadások keletkeztek, amelyek a sebesség csökkenésével megszűntek), és próbáltam pusztán a légcsvár hangjából következtetni rá, hogy mikor kell lelépnem jobbra.

Kipróbáltam egy sereg véletlen dugóhúzóhelyzetet, megízleltem, hogy milyen is tévedésből 600 métert veszíteni egy figurával, és hogy sturcspirálban hiába húzom, csak rosszabb lesz. Jó néhány hátondugót is csináltam, mert az mindig nagyon izgatott. Talán Gyuszi balesete is fokozta a hátondugó körül kialakult érdeklődésemet. Most én is megpróbálkoztam vele, de izgalmamban semmit sem láttam, csak ösztönösen cselekedtem. Az utolsó légtérünket befejezve a reptér felé tartottunk, amikor – gyors magasságvesztés céljából – Zoli bemutatott még egy kétpördületes lapos hátondugót. Én már felszabadultan, utasként figyeltem őt, amint elkoptatja a sebességet, aztán bal lábbal lép, közben pedig jobbra, előre csűr, nem is olyan durván, mint régebről emlékeztem. A kis GY vonakodás nélkül hajolt előre és pördült be dugóhúzóba, de meglepetésemre, nem az az intenzív lökés következett, amit vártam, hanem – most is szemem előtt látom – ahogy szépen, méltóságteljesen leírtuk a két kört, a levegő járt, a világ forgott, tisztán láttam kétszer körbeforogni a sárga-vegyes tájat, aztán szépen kijöttünk a reptér irányába a harmadik forduló helyén, 350 méteren.

Azóta sokszor eszembe jutott ez az érzés és hiánytalanul idéződik föl bennem a látvány is, sőt, mintha még gazdagodna is folyamatosan. Ez a hátondugó eddigi műrepülésem legszebb pillanata, ekkor tényleg elfelejtettem a fáradságot, a tengely-irányt, a meleget, elfelejtettem a földet, mely olykor nagyon gyorsan növekszik, a leszakadt gázkarokat, a megterhelt gerinceket, és csak a csend maradt, meg a forgás, végtelen nyugalomban. Most utólag úgy emlékszem, soha még ilyen tiszta napsütés nem ragyogott a kabinban és nagyon hosszú ideig tartott mindez, talán nem is ebben az időzónában ...

Később a hangár előtt álló társasághoz csapódtunk. Valaki körbekínált egy doboz cigarettát.

– Ez hajózó cigaretta – forgatta meg az ujjai között Roland a finom, márkás árut. – Lefogadom, hogy tegnap még repült.

– Igaz – intett a bajuszos –, a 610-sel ^[13] hoztam.

A mezőn Öcsi bácsi ballagott felénk, jött leváltani Zolit.

– Kérek közelítést – énekelte, és nevetett.

*

Az üvegfolysóról a 28-as pályára lehetett látni. Suttogott mögöttem a futószőnyeg, az ablaknál álltam. Néha elvitt a szőnyeg egy-egy jónevű urat, üzletembert, akiket – úgy tűnt – régi életemben ismertem. Nem is fordultam hátra, csak tükröződni láttam Mr. Baccardit, aztán a saumuri polgármestert – Bonjour, Monsieur Levin – de már vitte is őket tovább a halk mozgójárda.

A 28-as pálya mellett gyülekeztek a gépek, piros farkú DC 9-esek, klasszikus formájú DC 3-asok meg néhány kisebb Lear-jet. Az indonéz meg arab óriások, mit sem törődő forgalom között meleg szívvvel figyeltem az ütött-kopott Malév gépet, amellyel Tomiék máris visszafelé indultak. Már tele van komolyképű svájci utassal a fedélzet, akik aranyórával, fegyelmezetten és unatkozva várják a startot. Fogalmuk sincs róla, hogy Tomi vezet, egyszerűen Tomi, aki tavaly még a szüleivel lakott, tegnap Dunakeszin leöntötte magát lekvárral és utálja a sci-fit.

„*Airborn at 11.05*” – mormoltam önkéntelenül az órára pillantva, amikor a levegőbe emelkedtek. Ezt a kifejezést használják világszerte a légiét megkezdésének pontos jelölésére; eszerint számolnak Texistől Szamarkandig az irányítók és pilóták. Mindennap használják és mindennap ott ül a szó mélyén igazi jelentése; „levegőbe születni”, „megszületni a levegőben”. Ki nevezte így először és miért? Nem tudni, de a szó azóta is hordozza különös örökségét. Megszületni és megkezdeni az életet. A repülés kezdetének pillanata is valami hasonló fontos, örömteli és drámai pillanat. Erről tudósít az „*airborn*”, ahányszor elhangzik.

Annyira egy töről fakadnak c kifejezések, hogy a sikertelen felszállást is az elvetélt élet latin eredetű szavával jelölik: „*aborted, take-off*”, abortált felszállás.

Sokszor elnézem a levegőből a futópályákat. Szinte megütközésre kényszerít, el kell, hogy gondolkozzunk: út, széles és egyenes, remek burkolattal, de nem kacskaringózik, nem torkollik városokba, vagy ágazik szét, hanem egyszerre csak vége szakad, kész. Addigra – nincs mese – valaminek történnie kell.

Lentről, a pálya elejéről épp ellenkező az élmény: végtelen ét, hosszé egyenes. A futópálya elején állni olyan, mint a tengerparton. Elérkeztünk valahová, ahonnan már csak a végtelen nyílik. Megértem az egykori vándorokat, akik mérföldeken át gyalogoltak, szomjaztak, háborúztak, aztán vége lett a földnek és érkezett a tenger. Sikálta a kavicsokat, görgette és súrolta őket, dörömbölő hullámai mentén rezonált a föld is, zúgott megállíthatatlanul, újra és újratermelve eredendő energiáját és – kék volt. Benne született az a bizonyos első élőlény és csak ő méri súlyos hullámaint zavartalan nyugalommal és ritmussal, mint valami hatalmas óramű. A tengerparton meg kell állni és tovább csak nézni lehet, mert megérkeztünk. Ebben különbözik a futópályától, mert az bármilyen távolba mutat is, indulást jelent, cselekvést, valaminek az intenzív kezdetét.

Amíg ezen tűnődöm, átpakolják csomagjainkat a Swissair gépébe, Tomiék meg lassan már megérkeztek Budapestre. Megfordultam tehát, láttam, hogy senkit sem ismerek az elhaladó öltönyös urak közül és visszasétáltam a tranzitba.

Mindenhol megnyugtatóan ugyanaz.

A kinyíló szem rezgő fűzfaágakra élesedik, nap-indák csiklandozzák vagy az ablak alatt feltépett ragyogásban egy pörgő hang villan el. A tér tengersima. Ha lenyűgöztük a gépeket – csendes kikötő vitorlákkal.

Tűtestek fehér temetője, pihenő a szürkületben.

Aztán a katlanba vezető zöld alagút, Juliska kutya meg a múlt ittmaradt, nagybecsű madarai, jelezvén, hogy ez is repülőtér. Nagy társaság, évfolyamtalálkozó, vodka és vigyorgó arcok, no meg egy perc csend, felállva, mert vannak, akik nem tudtak eljönni...

A szatellit antennához kikötjük a birkát, BMW húzza a köteleket, ha bedöglük az UAZ. A bögrék csorbák és mustáros kenyeret ebédelünk, de a hangárban esténként táncos élet zajlik, sok színes könnyűszárnyú közt iszogatnak brazilok és angolok, franciák és indiaiak.

Itt szoktunk ülni esőben is. Várjuk a felszáradást. Nevetünk, bámuljuk egymást, szál a füst, szól a zene. Hol lehetnének másutt?

Harmadik könyv

(ÚJÉV)

Újév délutánja volt. A Malév 101-es moszkvai járata már hazatérőben volt, tudták, hogy Ferihegy nem fogad a köd miatt. Bécsbe repültek. Most tele utasokkal jöttek, odafelé alig lézengett néhány eltévedt orosz ajkú a fedélzeten, akik – Isten tudja, miért – „Semerremotyó” repülőtéren kívánták tölteni az új esztendő első napját.

Sanyi a bal ülésben újságot olvasott, félszemmel figyelte a robot-pilótát. Tibi tömte magába az orosz kaviárt, sietett, mert nemsokára süllyedni kezdtek. Hangos csattanással előretolták az üléseket, elszavalták *acheck-list*-et és lehúzták a teljesítményt. Bécset is elég homályosan látták, de a földön már három másik Malév gép állt és a levegőből is hallottak még kettőt közeledni. Malév-találkozó Bécsben, egy kis újévi keringő a bécsi TMA-ban! [\[14\]](#) jó játék! A hat gép szemészete szerencsés hajótörötként üdvözli egymást; arra emlékeztetnek ezek a kitérő reptéren töltött órák, mint amikor egy versenyszámban jó néhány vitorlázó ugyanarra a terepre száll le. A sors hozta össze őket, jókedvű várakozásban, amíg jön a vontatógép, azaz megjavul az idő.

Késő este volt, amikor Tibi végre eldőlt otthon a matracán és bekapcsolta a tévét. Zokniját hanyag mozdulattal a szoba túlsó sarkába „küldte”, hogy ne kelljen felállnia. A társaság cselekedetét nyugtázó nevetésére csak annyit válaszolt: „Ez a zokni ma már úgylis repült 3000 km-t.”

Bámulta a képernyőt, mert-máshoz nem volt ereje, aztán a szemét is behunyta. Valamit mondani akart, de közben úgy látszik feladta, mert csak odáig jutott, hogy „amikor idén reggel elindultam Moszkvába, nem sejtettem, hogy délután 4-kor Bécsben ...” – aztán elaludt.

(HAJNAL)

Halkan felnyílt az éj fedele. Megállt színt váltani a folyékony időben és csodálkozva nézett végig derült ruháján, mert a hajnallányok más világot csempészték rá.

A bokrok gallyain még sötéten csillogott a jég, és susogtak a kutya lépteit a hóban. A szemközti hegyoldal közel jött éjszaka is derengő fehérségével. A házban másik oldalára fordult az őr. Mozdult a Föld is; még aludt, csöndben, de egy titkos iránymérő dolgozni kezdett.

Mélyet sóhajtottam, és a bekúszó világosság hamvára rebbenve közelebb vontál magadhoz. Az ég halványuló csillagai kinyílottak a szemedben.

Tegnap vakító kék vibrált a napfény verte hómezőn, lassan csorogtak a gallyak és langyos levegő ült fölöttünk, mert foglyul ejtetted az északi szelet. Mint egy felhő sima tetején, úgy uralkodtunk a távoli város fölé költözve. Tompán rezgő hang a melegben, messzi, rothadó, nyüzsgő város hangja. A mikrofrekvenciákon kopácsoló mozgások, életek fönn a csönd részei voltak. Dél dorombolt a harangokban, szárnyaink alá terítettük a környező falvakat. Egy solymosi kakas álmosan kukorékolt.

Lépteink nyomát megőrizte a havas mező, gyűjtögette, napról napra; számolva a lépteket, a napokat, mozdulatlanul és egyformán. Senki sem hitte, hogy egy langyos éjszakán hirtelen összekeveredhet minden lábnyom! Hogy rendre őrzött lépteinket elfelejti, megmerevedett valóságunkba tündéri forradalmat cseppent és a mozdulatlan napok felemelkednek.

Hová lettek a lépteink? A levegőbe lépünk, havas nyomaink elszálltak az első feláramlással, s ott futkosnak a hegy fölött, ezerré elevenedve.

Ezen a hajnalon mélyen aludtunk, nem szólt az északi szél az olajkályhában és mire kinyitottuk a szemünket, csizmánk nyomaiból sárga virágok nőttek. A nappali eget sárga csillagok borították és puha kék föld terült el alattunk. Bármerre néztünk, mintha startjelre indult volna a világrobbanás, lélegzet nélkül vetkőztek madárrá a fák, s kivirágzott a levegő. Csodálkoztunk. Pedig a víz is lassan melegszik, de adott pillanatban forr fel. A néma sötétség dédelgeti az energiát. Száz pihenő magból egy felizzik és nem tűr többet halasztást.

Csöpögő műhelyek, hideg alkatrészek, a bármikor tétovasága – aztán a felizzó anyag irányt kap az időben. A start összegyűjtött mozdulatok minőségi egyesülése. Futunk a pályán, az elhatalmasodó fényben.

(NYÍREGYHÁZA)

Mióta a szemem láttára születik meg a tavasz és a teleket is együtt töltjük elzárt csapokkal és forró teák mellett, azóta nem gyengít el a megérkező napfény. Bclegyalogolunk, mint homokos parton a tengerbe. Szemünk láttára fogan a tavasz (talán engedélyt is tőlünk kér), ugyanabban a szélben állunk januárban, ami áprilusra körénk szelídül. De azért az mégiscsak meghatározó, hogy „rajtaütésszerűen” hol ér a tavasz. Prágában, Párizsban vagy netán Nyíregyházán.

Hát, idén Nyíregyházán ért, még hozzá azon a Nyíregyházán, amely a repülősök városa. Ezt nyilván minden lakója tudja, a doki a rendelőben és a kertész a kereszteződésben, nem is beszélve a kocsmárosról; ő tudja csak igazán! Átkelve a Bindzsó patakon (világért sem a hídon, hanem az undorító lé fölött átvezető csövön) ott találjuk a kollégium lakóinak jelentős hányadát.

Aztán persze olyan Nyíregyháza ez, ahol én nemcsak a saját szememmel látok. Azzal is persze, hiszen már nekem is „múltam” van; egy korábbi Nyírség Kupára gondolok, a nagy éjszakákra, amikor a repteret nem is láttuk az esőtől, és a tokaji

borpincében „dalolt az ifjúság”, meg az elmúlt tére, amikor átgyalogoltunk a hómezőn és nemcsak műrepültünk, hanem szaunáztunk is, és kiöntöttem a szörpöt a szőnyegedre s ott aludtunk, ahol utolért az álom.

Szóval, nemcsak a saját szememmel látok, hanem a legendák is feltámadnak előttem. Tibi, Laci és a többiek, ki tudja merre jártatok, amíg a váci gerlebúgást hallgattam hiánytalan nélkületek! Gömbölyű volt úgy is a nyár, pedig milyen érdekes lett volna üzeni a Vérmezőről: „Hali, még sok évnek kell eltelnie, mire találkozunk, de megtanultam biciklizni és kostoltátok már az olajbogyót?” Aztán Miskolcra válaszoltál volna, hogy a papád ma megint elvitt az ölében a 226-sal. De most végre meséltek.

Meséltek a Bindzsó patakról, meg a Tozsó tanár úrról, a Petefészek nevű lebujiáról, ezer felvillanó napról, időatomokról, melyek mégis hordozzák számomra az anyag jellemzőit. Könnyű nekem! Már csak rá kell ismernem a szemetek által barátta szelídített falakra, fákra. A fákra ... amelyek egy kopott kollégium benzingözös udvarán is képesek felhőket párologtatva virágozni és keresztüragyogni szemünk szirmain.

Kezem a gázkaron – állandóan fűrészelünk vele s közben feszülten figyelem a vezért meg tőle balra a másikat. Sárga fémtestünk szeleteli a habostortát, oszlopok, barlangok magasodnak körülöttünk. Ez a jutalom, amit repülő ember kaphat: a kötelék. Kora reggel, amikor még csíp a hideg és épp csak megkeresztelte a vörös fény a szürke tájat, akkor négy alak lép ki az ajtón, hátukon ejtőernyő. Máris belső ritmus fűzi össze lépteiket, izmaikat és gondolataikat. Máris áramkör létesült, ugyanaz az áram feszül arcaikon, amint a gépekhez lépnek, bekötik magukat és már gurulnak is szépen, sorban a végrehajtó felé. Lágyan zúgnak a motorok. Aztán felállnak alakzatba, egymásra néznek, mint kezdés előtt a zenészek és indul a legizgalmasabb előadás, társasjáték, kamarazene. Négy motor hangja egyesül, vibráló frekvenciák a változó teljesítmény nyomában. A levegő összemosza a négy aranyrigó motorját, lentől is jó hallgatni őket. Fent pedig a vonósnégyes dolgozik; te adjál-e többet, vagy én kevesebbet, milyen ütemben kell kezdenem az új „motívumot”, hogy a kísérő léptékében is „eljátszható” legyen, másodpercekben zajló, titkos összjáték, felsőfokon pedig olyan összehangolt-ság, amelyet a kívülálló ugyanúgy nem vesz észre, mint ahogy a színpadon sem. Tekintettel kell lenni egymásra, de mindenki önmagáért felelős, a vezér pedig első az egyenlők között. Ő szabja meg a tempót, ő indítja a témákat. Mi szekvenciázva követjük őt, zuhanva, vagy lelassulva, vakító napsütésben és borzoló záporosóban. Fordulóban hol alattam függenek, hol fölém magasodnak, amikor pedig elérjük a felhők kapuját, még közelebb húzódunk egymáshoz, mintha az elvesztéstől félnénk. Összebújunk, már nevető arcod minden vonása látszik a napszemüveg alatt, amint megkínálsz egy nyalintás felhővel, de a következő pillanatban mindnyájan fehér várak közé futunk, burjánzó, forgó, kőóriások közé, lepillantva pedig ott a város, elvarázsolt házak, másvilági erdők, cukortemetők. Legszívesebben kinyúlnék belemarkolni a habzó sziklákba, most lecsúszunk lejtőjén, a sárga-kék-fehér ragyogó árnyak földöntúli világból szállnak elénk, elmerülünk a ragyogásban.

Már jól megfürdőzve szálltunk le, meleg esőben szaladgálva toltuk helyükre a gépeket, és egymás hegyén-hátán ültünk az UAZ-ban. Elégedetten ömlött az eső.

Este a koliban, vagy Sanyiéknál ülve „lepcsenkát” vacsoráztunk (Sanyi kislánya csak a tejfölt ette meg), és az ablakból természetesen egy Ancsát lehetett látni, amint műszereztek a harmadévesek. Gondolom, a város minden ablakából lehetett látni és gondolom mindenki látta is: hiszen Nyíregyháza a repülők városa. Aztán, ha egy átrepült délelőtt után hazament az ember és a virágzó fák közül pillantott fel ismét az égre, akkor különös jóézés fogta el: cinkosul kacsintott a felhőknek és magában szinte

elmosolyodott, valahogy úgy, mint amikor egy nagy buli kellemes emléke után újra találkozunk barátainkkal. Az ég közel volt, a felhők valódi tárgyakként éltek fölöttünk. Nem voltak sem távolabbink, sem idegenebbek, mint a platánfa az udvaron.

(TÓTVÁZSONY)

A piros gyümölcsöket termő június már odébbállt és aransárgán világított a gabona a késő délutáni órákban is.

A Balatonfüred fölött, a dombok közt fekvő kis útmenti legelőt utoljára kora tavasszal láttam, amikor megvizsgáltuk, néhány követ odébb görgettünk és elhatároztuk, hogy itt lesz a repülőtér. Akkor Veszprém felől jöttünk és nagyon hideg volt.

Most azonban már – földmunkák, tartályépítés, jogi szövevények után – a saját repülőterünkre indulhattunk, egy darab földre, ami a miénk. Persze se víz, se ház, csak egy konténer állt az erdő szélén, de kárpótolt az első érkezés élménye. Az autóból kiszállva körülnéztem a száz-közül-egy-legelőn, mosolyogva állt meg a tekintetem egy-egy pillanatra a táncoló szélzsákon, a pipis-hegyihez hasonló szegélyjeleken, aztán végül a lenyűgözve pihenő Wilgán – és hirtelen tiszteletteljes örömmel értettem meg: repülőtér született.

Ez a föld, ami évek óta minden tavasszal vad fűvet sarjadzott és az északi szél gondolkodás nélkül söpört végig rajta, most megszelídült és termékennyé vált: „tudd meg, te föld, hogy mától kezdve Repülőtér a neved” – szólt egy hajnali szellem és talán megigézte a mezőt azon a hajnalon, amikor először érte ott lenyűgözött Wilgánkat a reggel.

Körbejártam az igazán nem nagyra sikeredett repteret és valahogy úgy éreztem magam, mint a Kékszakállú herceg az Ötödik ajtóban: „Lásd ez az én Birodalmam”, ahol nincs se MHSZ, se Sámson, csak néhányunké az egész. Később megszoktuk, hogy a mi Wilgánkkal ide-oda röpködünk, de igazából akkor lett „nagyforgalmú és közismert” repülőtér, amikor az első kívülről jött gép is leszállt. Öcsényből jöttek a 142-sel, a Balaton felől kértek közelítést, és Vili a legsajátabb frekvenciánkon válaszolhatott neki: „Gyere veréb, de nincs szél, ne légy hosszú”. Izgatottan, vigyorogva figyeltük, amint a Fox-Tangó szépen bebilleg és földet fog nálunk.

Amikor legközelebb két hét múlva arra jártam, már kétség nem fért hozzá, hogy repülőtéren vagyok, ugyanis rögtön három gép fogadott. Az erdő menti, koromsötét éjszakában, ahol csak pislákolnak a csillagok, reflektorom fénye először egy Ancsára, majd a Wilgára, végül egy kis nyitott lélekvesztőre esett, azaz teljes volt a „repertoár”. Először azt hittem, csönd van, de amint ültem ott néhány percet, szinte lármává erősödött a tücsökciripelés, és a csillagok is úgy világítottak, mint a szitán átragyogó napfény.

(ÖCSÉNY)

Mayer Matyi már készült a Nemzetire. Nem, nem versenyzett, csak etette-itatta a pilótákat a szekszárdi borospincében.

A két hangár estére megtelt piros és kék repülőgépekkel, piros jött a „nagyokkal”, a kék a malévesekkel és jött egy sárga is Nyíregyházáról. Baltazár és egyéb rövidlábú társai alkalomról alkalomra megugatták a lezáródó hangárajtót, aztán jelentkeztek egy „léleknesmesítő” maflásra Marcinál. Valahogy a természetes kiválasztódás révén a repülőtéren a kiskutyák maradtak meg – őket nem érte el a légcsavar. Baltazár szaladgált a guruló gépek között, mint a mérgezett egér, minduntalan lábnál volt.

– Nyűgözzétek ^[15] már le azt a kutyát!

– Csak az kéne, meglátja a gazdája, oszt’ véged van, mint a botnak!

Végre feljebb szállt az alap, egymás után startoltak a gépek, hogy lerepüljek a nyílt kötelezőt. Aki épp behegesztette magát a Z 50-esbe, ahhoz búcsúzóul odalépett Zotya és egy biztató „tockossal” jutalmazta a tarkóján. Néha még ők is kiléptek a magasból igen picinynek látszó boxból, én meg olykor úgy éreztem, Tolna megye is kicsi volna ... Gyuszival túl voltunk az első versenyszámon és megnyugodva ballagtunk ebédelni. Mikor utoljára repültem együtt vele – a balesete előtt akkor kezdtem el a motoros kiképzést. Most meg részt veszek a Műrepülő Nemzetin? Ettük a húslevest és bámultunk ki az ablakon, a gépek felé. Nyerni? Élni! Ez a legnagyobb győzelem, amelyet csendben értékelnek azok, akiknek két születésnapjuk van ...

– A napszemüvegem – jajdult fel Laci, és épp időben húzta ki a kiváló Ray Ban-t Süni süllyedő hátsóidé alól.

– Hát, mert annyi eszed van, mint egy marék lepkének! Jó, hogy nem az orrkerék elé rakod.

A zárőünnepélyen az AeroTriga repült, kétségbeejtően feltárva a fizikailag lehetségesnek a határát. Ilyenkor szoktam úgy érezni, ez mindent megér, még a születésnapokat is ...

Marci második helye mellé egy Z 50-es típusrepülést is nyert, amit rögtön abszolvált is, és a szürkületi esőben bemutatott néhány tauert meg orsókoszorút. Nem túl lelkesedő alkat, üldözte is a sors mostanában eleget, de a mosolyt órák múlva sem lehetett levakarni a szájáról.

Este lakodalom volt a hangárban, aminek következményeként nemcsak Baltazárék laktak jól, hanem a pilóták is, sőt, Pali faházunk meredek lépcsőjéről csinált egy 45 fokos dobottat háton lehúzva – de jobban fájt tőle a válla, mint a hevederektől...

– Te, ez az asztal lóg egy kicsit – vélte Peti, és a ferde asztal lába alá gyömöszölte lerepült gyakorlatának kottáját.

– Hát, most mi a bánatos akármi lesz? Megvárjuk a Misiéket, de akkor elfogy a torta, vagy bedobjuk nekik a kulcsot, ha ott vannak és elkérjük az ernyőt...

– Ezek – bólintott Zoli komolyan, mintegy bízva a lehetőségek számtalanságában és egyúttal felhíva a figyelmet arra, hogy a dolgok előbb utóbb úgyis „kiadják magukat”. Megfogta zöld sapkáját, és elindult a szauna felé.

(VÁGÓKÉPEK)

Kánikulában lebegett a hangár, a sárga falak, a kiszáradt mező. Elfogytak a repülőgépek, a nagy magyar déli várostól messze jártak, az Alföld felé. A sátrakban narancsszínű fény melegített, a hangár falai örökkévaló nyugalommal álltak és termelték a hőt.

Az ausztrál bajnoknő foltos kutyája rohangászott csak vizesen a hangárban. Néhányan a kopott padokon ültek, fél szemmel a videót nézték. Visszhangzott a zaj, mint az uszodában, a büfé megállás nélkül dolgozott. A tv mögött hálóval választották el a félrerakott repülőgéptesteket, felettünk színes és poros ejtőernyők lógtak.

Az öreg épület mellett körbekerített részen a Renault cég legújabb, cukorka formájú autói álltak. Az eresz alatt kis tábla: „Repülőhalált halt bajtársaink emlékére” – fekete-fehér képek a múltból. Valaki megjött Mercedesével, ünnepélyesen fehér ládájában egy satelit-computerrel ellátott ASH-25-öst vontat. A krematórium újabb füstöt bocsát ki, termikelhetnek fölötte a boldog és ügyetlen külföldiek.

Csökken a hőmérséklet és nő a sürgés-forgás. A toronyban sistereg a rádió, vontatógépek jönnek-mennek. A bejelentkező vitorlák szárnyai felfelé ívelődnek, aztán szemmel láthatóan elfogy a súlyuk, amint magasságot nyerve szinte megállnak a levegőben. Szélcsend van, a reptérre keresztbe-kasul érkeznek a gépek, igyekeznek egyenesen a nyűgözőoszlopok közelébe gurulni. Közben berohannak a birkák is a tér közepére, hosszú sorokban vágatnak a vályú felé. Amelyik már ivott, megfordul és lassan visszafelé ballag; halkán csilingelnek.

A hangárban pezseg az élet, piros italok és ejtőernyők, érkező szállítókocsik fénycsóvjaja, zene. Kint csendesen villámlik, a versenyzők megerősítik a nyűgözőköteleket.

Mint hajó a tengeren. A „fedélzeten” áll a bál, tarka vendégsereg – kívül végtelen sötét, ahol még a csendnek is tere van. Tér, kozmikus értelemben. Kitöltendő mozdulattal, érintkezéssel és némasággal. Ez a repülőtér.

Felálltam és kiléptem az éjszakába.

Hamar összefutottam vele, és jelenléte megfestette az egész éjszakát. A villámok minduntalan fellobbantották a fehér repülőgépeket, amelyek egyenes szárnyakkal, a kereszt nyugalmával pihentek. Esett az eső. Az égen felhők jártak és csillagszórót csak az esőfüggöny játszott alakja mögött. Nem láttam barna, júliusra sötétült arcát, csak a csillag-cseppeket.

(MALÉV-KERT)

A távra indulók gépei kint sorakoztak a starton. Messze, a reptér sarkában feküdtek – fehér pálcika kereszttek –, a forró napsütésben alig lehetett látni őket, csak a fény trillázott testük körül.

A toronyból megkértük a távengedélyeket, tankolt a Wilga, és elkészültek a táblafotók.

– Kiló, feszes, fel – szólt az engedély sokadszor és a műanyaggépek finoman ringó szárnyakkal szaladtak a vontatógép után. A lópálya, aztán a vasút fölött legfeljebb 70 méteren lehettek. A konzervgyár udvarán be lehetett látni a műanyag ládába.

Délutánra eredeti, Botond-féle gombapörkölt készült, „vontatópilóta” módon.

– Holnap ki repül Lietuva típust? – kérdezte Laci szélesen vigyorogva, mert a maiak söre már fogytán volt. A szerelősrácok is megérkeztek, még kicsit olajosán. Tizenkettőn ültük körül az asztalt és Misiék még meg sem jöttek a terepről. Az ablakból figyeltük, amint pár perc múlva földet értek.

– Figyelted ma a Postásokat? Start után a Wilga megy fölfelé, mint akit megcsípett az ármány, mögötte meg úgy ficeg a Kobra, mint májon farkán a stanecli. Kérdeztem

is, hogy mi van, vészemelkednek?

– Én meg nézem ma Csornád felett 1800-on, hogy milyen alacsonyan spirálozik az a Pik 20. Épp akartam hívni, hogy mennyin van, amikor látom, hogy nem spirálozik; rádlizik a szerencsétlen!

Tíz órakor Bagoly figyelmeztette az ifjúságot: – Takarodó! Hány óra alatt akarjátok kialudni a nyolc órát?

A ház lassan lecsendesült, csak Miki szentségeit még egy darabig.

– Tudtam, hogy azonnal lenyúlják a térképemet, ha itt hagyom ... – és dühösen felhajtotta a Satu sörét.

Egyik júniusi hétköznapon a ház mögött napoztunk. Egy-két sárkány bóklászott csak a fejünk felett néhány méteren, sajátos „fűnyírójukon”. Hanyatt feküdtem és bámultam a felhőket. Az egyikben egyszer csak nagy árok keletkezett, aztán kétfelé szakadt és selymessé vált. Lentről néztem fölfelé, de emlékeztem, milyen nagyszerű volt a Duna felett termikelni, figyelni a szentendrei házakat, a hajót, amint felfelé siet a folyón. Lenn a folyó országrészeket választott el, én meg ott szaladgáltam a felhők hasa alatt és hol az egyik, hol a másik part csillogott alattam. De most a földön fekve is jó volt nézni a sűrű fákat messze, a magasban, amint fésüli őket a szél. Ugyanaz a tér-élmény, megfordítható, mint egy „tisztességes” repülőgép. Ha talpon kék, az a tenger, ha háton, az az ég.

Hosszannyújtózott felettünk a nyár. Sötét levelek zöld árnyékában ültünk, pirosán izzadtak a virágok a terasz szélén. A starton egymást locsolgattuk, fenn örültünk a felhők alatti hűvösnek. A rádió állandóan működött. Van emelés? Mennyit fogtál? Hol csavarsz? Én átkoztam a lépcsőházakat és kavirnyáltam valami nullában, amikor olyan érzésem támadt, hogy néznek. Tőlem jobbra egy ragadozó körözött, benne a termik magjában és fejét elfordítva, pontosan rám nézett. „Kösz, Főnök” – mondtam magamban és már fel is kúszott a varió, bedöntöttem a gépet, boldogan néztem a madárra, mint pék kutyája a meleg zsemlére.

Fantasztikus volt figyelni odalenn a tökéletesen műrepülő fecskéket, akik mindig a kötélhúzó kocsi körül akrobatikáztak, a felbolygatott rovarokat keresve, a gólyát, amint fészket megközelítve mindent „kipakolt”, fékszárnyat, orrsegédszárnyat és ha esetleg elvétette, átstartolt, mint egy Boeing, új körből jött leszállni.

Múlt héten Malév Kupa, precíziós verseny volt Dunakeszin. Reggel pokróccal, plahékkal felpakolva beültünk a Kamovba, és a zakatoló szörnyeteg – minden józan elképzelés ellenére – elemelkedett a földtől. Egy-egy világvégi erdőszélen kipottyantgatott bennünket – a forgószárnyak alatt szaladtunk ki a szél- és porviharban –, aztán már ott sem volt, csak ültem egyedül a pusztaságban, fogalmam sem volt, hol. Távol, az út végén látszott egy templomtorony, mögötte inkább csak elképzeltem a házakat és azon tűnődtem, milyen település lehet. Bár igazából nem is voltam kíváncsi rá, a „bármilyen” kellemesen álmosító homályában egy örök falu körvonalai rajzolódtak a fák fölé; a falu körvonalai.

A főszezonban a pilóták úgy szaladgáltak Dunakeszi és Ferihegy között, hogy követni is nehéz volt. A levegőből is gyakran szólt le valaki: „A LCN ^[16] hívja a Dunakeszi startot” – és érdeklődött, mit repülünk. Egy óra múlva már ő is köztünk volt, ledobta világoskék ingét és beült mondjuk a vontatógéphez. Ilyen volt a Malév-kert, a Malév-város szomszédságában. Ahogy befejezték a munkát a városban, kijöttek a kertbe, függetlenül attól, ígérték-e repülés vagy sem. Elvultunk, mint a befőtt.

Rend és verssé kötött szokások építették a hétköznapokat. Bár a „katonásdi”, az MHSZ-korszak elmúlt, sorakozóval kezdtük és zártuk a napot. Ha valaki azt mondta, szeretném, ha a fiam nem kallódna el, ember nevelődne belőle, akkor egyelőre nyugodt

szívvel mondhattuk: küldd ki a reptérre, ha megmarad köztünk, ember lesz belőle. Pár perc repülés ára nem dollárban fizethető meg, hanem a folyamatos jelenléttel, hogy mosogatsz a konyhában, takarítasz a hangárban, csőrölsz a kánikulában és szállító-kocsizol a szakadó esőben.

A repülés örömét sem az utasok által ismert eufória jelenti. Hanem például egy erős oldalszélben, az erdő fölött húzatva, szépen befejezett leszállás, amely után úgy néztem a repülőgépre, mint egy újonnan nyert, igazi baráttra. Enyém, legyőztem, úrrá lettem rajta és a szélen! Aztán, ahogy állok ott még egy kicsit, nézem fémtestét, kék orrát, a feszülő szárnya végeket, büszkeség helyett valami tiszteletféle tölt el. Nem úgy győztem le, mint az ellenségemet, hanem meghódítottam, barátommá tettem. Méghozzá olyan baráttá, akire felnézek és mérhetetlen tisztelettel figyelem minden kívánságát. Szeretném megveregetni az oldalát, mint egy okos lónak, miután az egész reptér szeme láttára nagyszerűt műrepültem vele. Tudom, hogy csak figyelnem kell rá, hogy mit, milyen sebességgel szeret csinálni és ha előzékenyen viselkedem, akkor ő sem fog megréfválni, hanem megengedi, hogy meghódítsam.

Tehát sorakozunk. Fegyelmezetten állunk, körülöttünk pedig szaladgálnak a kutyák meg a gyerekek. Mégsem katonaság. Beköltözött a család, a hozzátartozók, metálszínű autók parkolnak az akácosban, Nestlé csokit árusít a büfé. Vigyázban állunk és elnézően mosolygunk, félszemmél a szimatoló kutyusokra sandítva. Böbe kicsit megflefetyeli Karcsi kezét, aki erre egy rövid „nem-mészinnen”-t sziszeg az eligazítás szövegébe, aztán kitipeg Ádi és egy papírrepülőt küld közénk csillogó szemekkel.

Olyan ez, mint egy nagy és végeérhetetlen házibuli. Nincsenek idegenek, mint a strandon, vagy a diszkóban, mégis többen vagyunk, mint a legnagyobb házibulin. És bármikor ott folytatjuk, ahol abbahagytuk. Csak érteni kell a nyelvünkön, és ez idő-igényes dolog ...

Hogy „kandira vágta a tepsit”, annyit tesz, élesen fordulózott, de az sem meglepő, amikor valaki a légy után kapva így szól: „Mindjárt bevonom a szakszóját”, a vállára szálló méhecskét pedig kollegiálisán „kisfőnöknek” titulálja.

Fő a halászlé. Egyre többen leszünk, az Öreg, Botond, Karcsi. Miki egy törülközővel a hátán szól be valamiért, Laci egyenesen Larnacából érkezik. Teri a virágokat öntözi, Ági a kutyának készít reggelit.

Íme, a mi családuknk.

(MALÉV-VÁROS)

Ez a város valahol Budapesttől északkeletre helyezkedett el, területén kevés volt a magas építmény, de zezugos utcáin rengeteg féle ember élt. Nagyváros volt – nekem mégis, elsősorban kedves. Falait általában szigorúan őrizték, és kapuinál örök vigyáztak, hogy idegen ne juthasson be, mert elég színes társadalom élt a falakon belül is.

Az évszakok ugyanúgy változtak, mint a környező országokban, csak talán kicsit szélsőségesebben: a nyár forró volt, hőséget lehelt a beton, hajtóművek melegítették a vibráló levegőt, és a gépeknek néha végtelennek tetsző ideig kellett futniuk a pályán, hogy a vakáció alatt meghízott és háromhavi hidegélalmét magával szállító Mancini nívél együtt is elemelkedjenek, hála a régi orosz és új amerikai technikának. Télen viszont mindig ide ömlött a legnagyobb köd; amikor az Üllői úton a harmadik piros lámpa még gond nélkül látszott, itt a padra letett *crew*-táskáját sem találta meg az

ember – igaz, előfordult, hogy tévedésből valaki más kapta fel és állt odébb vele. Az biztos azonban, hogy a pályák végére gyűlt össze a legtöbb köd, mert a szabályosan végrehajtott leszállás után olykor „*follow me*” kocsit kellett kérni, mert a gurulóút nem látszott.

Volt zászlója is a városnak, színes, vidám, szinte vágányán élénk: piros és zöld csattant össze az elegáns kék-fehérral. Természetesen a sötétkék volt mindennek az alapja, az a kék, amit egyébként csak 10 000 méterről felfelé sandítva láthatunk, mert a kozmosz sötétíti el a különben derűs világoskéket. Hanyagul ferdére vágva és a száguldás képzetét keltve viselte ezt minden repülőgép a farkára festve, de az autóktól a levélpapírig minden ezeket a színeket labdázta egymásnak játékos büszkeséggel.

Ha valaki egyszerően egy gyárhoz vagy vállalathoz hasonlította volna ezt a várost, az hamar belátta tévedését, mert egy városban például sohasem alszik mindenki egyszerre. Van, aki virraszt, van aki éjszaka dolgozik, és karácsonykor sem pihen mindenki. Azonkívül nemcsak egyféle ember található itt, mint gyárban a munkás, kórházban az orvos meg a nővér, hivatalban a tisztviselő, hanem mindezek együtt, plusz a többiek, az autóbuszvezetőtől a határőrig. És van itt több étterem és több könyvtár, posta és virágárus, fogorvos, iskola és uszoda, utcáin busz közlekedik, és megáll a kijelölt megállóhelyeken.

De a legfontosabb része ennek a városnak mégiscsak a Színház. Művészváros ez, mert végsősoron minden a művészetért van, s a színpad köré épült az egész világ. Az előadás folyamatos: a szolgálatos ügyelő a helyén ül és fogadja a szereplőket, akik hamarosan jelmezre öltönek és indulnak a gépek felé. Ellenőrzik a műszereket, maguk elé tűzik – sűgő helyett – az eljárásokat, aztán megszólalnak és – el emelik a földtől a közönséget.

A farmerkabátos fiatalember legyalogolt a szimulátorból – kongtak léptei nyomán a vaslépcsők. A sarkon megállt, rágyújtott, továbbindult a szolgálatvezető felé. A tantermek most üresen álltak, s a pf dióviasz vakációillatot hozott. A TU 154-es futómű magányosan meredezett az ablakon túli rózsák felé, talán visszavágyott nyugdíjazás előtti életébe ...

Pisti elhagyta a LÜI ^[17] faházait és a hársfa alatt megállt Karcsival egy szóra. A szemközti épületből két lány lépett ki, színes harisnyanadrágban, kirúszozva, kezükben szögletes, fekete táskával. A becsapódó ajtó zajára egy nagy cirmos abbahagyta a mosakodást, megdermedt, még a nyelvét is kinn felejtette, aztán rögtön folytatta a tisztálkodást. Egy lány – még jelmezben – a jól ismert papírzacskóból borított elé valami athéni maradékot, mire még két további macska lakótárs is odaballagott, lekászálódva a „MET” ablakpárkányáról.

Pisti elkérte következő heti programját, aztán visszasétált a kocsijához. Távol, a kerítés mellett talált csak helyet, burjánzó gaz, drótok és kötörmelék közelében. Ez volt a szegénynegyed. Kóborló kutyák és macskák éltek itt, ember alig járt erre. Az „elit” városrészben ugyanakkor fontos üzletemberek ültek a parfümillatú, légkondicionált helyiségben, a tax-free neonfényei megvilágították borotvált arcukat. A konyak mellé mosolyt szolgáltak fel nekik.

Megszerettem ezt a várost. Éreztem valami hasonlóságot gyermekkorom helyszínei, például a televízió és közte. Ugyanúgy jelen volt minden társadalmi réteg, ugyanúgy zajlott az élet éjjel és nappal, ugyanúgy színpad előtti és mögötti részre oszlott a világ. A főépület ívelt folyosóján járva eszembe villant, hogy hasonlóképp a hatalmas stúdiókat körülvéő televíziós folyosókhoz, itt a váróterem vagy a hangár köré épült

minden egyéb. Reggelente, amikor a folyosóról pillantást vettem a nyüzsgő váróterembe, gyakran elmosolyodtam és magamban köszöntöttem a mi kedves közönségünket, mert mindegy volt, hogy a függöny mögül vagy a „piros zónából” pillantok-e ki rájuk.

Ha buszra ültem és elutaztam a gyárvárosba, a hangárokhoz, a város igazi népe közé kerültem. Talán évtizedek óta erre utazó arcok néztek rám, némelyük kezében szatyor, szemében közöny. A hangár nem emlékeztetett semmi másra. Legfeljebb a templomra, ahol csend és hűvös van, visszhangzanak a léptek. Talán oltárt építenek? Felállványozva a hatalmas repülőgép. Mindene kinn, fékszárnyak, interceptorok labirintusában bolyongok, a futómű ősfája áll előttem, fejem fölött a nagy fehér állat hasa. Három emelet séta után elérkezem a vezérsíkhöz, egyenként vizsgálhatom a szegecseket és a magassági kormány több asztalnyi felületét. „Bűnések” helyett szerelők jönnek kék ruhában, örülnek, ha van munka és a csarnokot betölti a zene: néhány hangfal elfér még a hangárban.

Így telnek a hétköznapok. De vannak ünnepek is, ha nem is mindig vasárnap. Egy forró, augusztusi délután például maga II. János Pál pápa sétált ki hófehérben a Malév vadonatúj Boeing 737-300-asához, a FIA-LEG lajstromjelűhöz, amely hosszú előkészület eredményeként valóban a „LEGszebb” lett. Őszentsége megengedte, hogy a stuvik egyenként lefényképeztessék magukat vele, de a rengeteg finomságból csak a rétest kóstolta meg és hozzá vizet ivott. Rómában, útjuk befejeztével aztán – a világon először – megszentelte a Malév repülőgépét és – lévén augusztus huszadika – a Szent István nevet adta neki.

Szent István azóta a pápa áldásával repül és viszi utasait szerte Európába. De már korábban is megtörtént, hogy egy levegőbe emelkedő óriás – teljes adekvát módon – hirtelen templommá változott. Akkor a TU 154-es LCR-rel történt az eset, melynek a fedélzetén egy pilóta és egy stuvi kötött házasságot. Virágok, zene, az ülésekben a rokonok, vendégek. A pap pedig szintén áldást oszt és esket: hogy „hozzá hűtlen nem leszek, vele megelégszem és el nem hagyom sem jóban, sem rosszban”. Mármint – gondolom én – a repülőgépet.

Vannak dolgok, amelyek bármilyen hihetetlenek is, megtörténnek. Persze nem „csak úgy” és nem bárki kedvéért. Hatalmas igent kell mondanunk (nem könnyű!) ahhoz, hogy legyőzzük a gravitációt, mert minden visszafelé hullana és szétszóródna, csak ez a különös akarat, tudás egyesíti az erőket felfelé. A lelkész tehát jó helyen állt.

Kicsit hasonlóan éreztem magam a Malév másik „világelső” produkcióján. Ugyanis színházi bemutatót rendeztek a levegőben. A Ciprus felé tartó Boeingt most meg a művészet világába térítették, a színészek végre valódi díszletek között játszhattak. Olyan valódiak között, mint a gép parancsnoka, aki szintén minden reggel elszavalja és eljuttatja a maga jelenetét, a szöveg és akció ismétlődik, de mindig új energiával kell megteljen a dráma, mert különben elalszik a közönség és leszaladunk a futópályáról...

Persze vannak más jellegű ünnepek is. Pár napja új gépparancsnokot avattak. T. fiatalon, alig négy év Maléves múlt után jutott ehhez a ranghoz, és olyan típusú embernek tartották, aki adottságai révén „kapitánynak született”. Első útjáról visszatérve a hajózó pihenőben pezsgőt bontottak és a gratulációk – barátai, oktatói – egész délután özönlöttek. Nehogy azt tessék hinni, hogy egy 90 tonnás szerkezetet irányító kapitány megússza azt a – gratuláció részét képező – verést, amelyet első, Góbéval való egyedülrepülése óta sosem úszhatott meg. A jó vitorlázórepülő szokást megőrizték a Malév-pilóták is, és bizony az újdonsült kapitány eléggé bizsergő

hátsóféllal hagyhatja el este a pihenőt.

– Na, gyere, dőlj be – szól elsőként a típusfőpilóta és odaszó egy tekintélyeset.

– Haha, milyen jó, hogy a farzsebemben van a vámkönyv!

– Te, ide figyelj, addig nem is vagy igazi kapitány, amíg az első feljegyzést nem írod ...

– Elintézem neki hamar, ne féljeteK – kacsint a másodpilóta.

Hamar sötétedik, már csak néhányan maradnak a pihenőben.

Zoliékat várják, mert ők még nem koccinthatnak, épp Münchenbe indultak.

– Mindjárt földön vannak, most már várjuk meg őket! És miről folyik a szó? Természetesen repülésről, mondjuk Sanyiról, aki Nyíregyházán növendék korukban Piráttal beszállt a két és fél méteres kukoricába, mert messziről tarlónak nézte.

– Ne tudd meg, hogy két álló napig kerestük! Akkora volt a tábla, mint a tenger, tényleg és magas! Végül szétszóródva próbáltuk átfésülni a terepet, Robi vezényelt, hogy „állj” – ilyenkor mindig a Pisti nyakába ült, körülnézett, aztán ordított, hogy „tovább”. Így ment órákon át, amíg valaki véletlenül bele –nem fejt a repülőgépbe ...

Szemérmesen így jópofáskodták át a kinevezés napját a derék pilóták ... Azt úgyis tudják, hogy életük egyik legnagyobb napja ez, amire talán kamaszkoruk óta készülnek, és a négy csík meg a bal ülés megkülönbözteti őket a „halandóktól”. Szépen odasimítani a földhöz a gépet is nagy feladat, de ezentúl övé minden felelősség és döntés, ő a repülés szellemi hajtóműve.

Ezekben az időkben – és ezeken a régi orosz gépeken – még szükség volt az efféle pilótákra, akik a nagy öregekhez hasonlóan a „fenekükkel repültek”, azaz elképesztően tehetségesek voltak. Rengeteg tudással, –tapasztalattal rendelkeztek, a sejtjeikben bizonyos vagányságot sem nélkülöztek, és nem „kényeztette el” őket a nyugati technika. A Malév-pilcsik még ebből a vérből valók, hiszen mindegyikük orosz gépen kezdte. A legendás alakok már fogytán vannak, de talán többnyire a fiatalok is hozzák a formájukat. Nem véletlenül csodálták meg pár éve azt a Malév-gépet Rómában, amelyen egy öreg parancsnok és egy „vastag” másodpilóta teljesített szolgálatot. Szakadt az eső Fiumicino körzetében, az irányítás tájékoztatta őket, hogy eddig három gép átstartolt és nem javasolta a megközelítést. Ők csak „ballagtak” tovább, kerülgették a kumulonimbuszok-at, aztán egyszer csak eljött a DH [18], megszólalt a kapitány: „Látom, leszállunk” – de hogy mit látott, az örök titok marad, mert úgy járt az ablaktörő, mint a motolla, ömlött az eső. Gyönyörűen szálltak le – egyedül, mert utánuk is átstartoltak még páran.

Egyetlen ember élt, aki megengedhette magának egyszer, még mikor kisebb volt a forgalom Ferihegyen, hogy az állóhelyek fölött és a terasz előtt – Isten bocs! – lecsavarjon egy orsót a Z 142-essel. Bárki más tett volna ilyet, felelőtlennek, nagyzolónak és vissza taszítanak éreztem volna cselekedetét. Egy csöpp vagányságért évtizedek gyakorlata, tehetsége, fegyelmezettsége és józansága kell legyen a garancia. Ő hiánytalanul rendelkezett mindezzel. Meg még valami mással is ... amiről úgysem tudom megmondani, micsoda.

Új gépet hozott éppen Otrkovicéből és engedélyt kért egy bemutató megközelítésre. Az állóhelyen egy modern Swissair gép pilótája rádiózott, azt hiszem, épp hajtóműindítást akart kérni, de csak odáig jutott, hogy „Swissair 296, request st...” – utána néhány másodpercig mindössze a rádió sistergését lehetett hallani, amint valaki döbbenetében még az adógombot is elfelejti elengedni. Ekkor gömbölyítette orsóját a legendás kapitány ...

Magyar sajátosság is volna? Lehet, mert a műrepülő bajnokságokon is arról

ismerszik meg a magyar versenyző, hogy felszállás közben billegtet egyet a barátai felé. De a varsói irányítók is háromszor köszöntek el attól a Malév-géptől, amelyikből udvariasan bemosolyogtak a pilóták a Torony ablakán ...

Az is jellemző, hogy a repülés családi vonás. Pilóta ugyanis nem úgy lesz az ember, hogy a pályaválasztási tanácsadó odairányítja. Hanem ... járni tanul a reptéren. Aztán a papája ölében repül a trénerrel, Malévos Mikulás hoz neki ajándékot és végül az is megtörténhet, hogy azonos időben, azonos típust repül az édesapjával, csak ő még jobbülésben. Mert repülni – kell. Mindenképpen. Nem egy név cseng vissza generációkon át a Malévnál. Néha, sajnos, fájón ismerős nevek. Akik katasztrófa áldozatai lettek egy szerencsétlen korszakban, azok fiukat hagyták maguk után, hogy tovább repüljenek. Elnézem őket a szarvkormányal a kezükben és azon tűnődöm, mi járhat a fejükben, szívükben. Dac? Bizonyítás? Nem, sokkal szelídebben mosolyognak és csendesek.

Egyébként láthatóan még a stuvikkal is más a Malév pilcsik kapcsolata. A „lányok” – csak így hívják őket. Ők is haverok, nincs csukott ajtó az utastér és a kabin között. Bizonyos országokban még a másodpilóta sem tegezheti a kapitányt, és a megszólításhoz magától értetődően jár a *Sir* titulus. A légiutaskísérőkkel, földi személyzettel aztán végképp kimért a viszonyuk. Jogos, hogy egyfajta távolságtartás nélkül nehéz megőrizni a szükséges parancsnoki tekintélyt, de az, aki valóban rászolgált erre, és köztiszteletben álló személyiség, az nyugodtan ékelődhet a stuvival, összekacsinthat a másodpilótával, aztán jól hátbavághatja a szolgáltezt. Dunakeszin is együtt állunk a gőzölgő fazék körül a konyhában, a „lányok” – Edit vagy Smici – segítenek a kapitány úrnak krumplit hámozni, és közben elmesélik a legutóbbi település kalandjait, Larnacán, Tel-Avivban vagy éppen Tiranában. Hogy hová rejtették az éjszaka fürdőző, ifjú pilóta ruháit, hogyan hozták haza az árva kiskutyát a fedélzeten, és hová gurultak a Larnacán vásárolt dinnyék?

Ecsetnek – akinek nem stuvi a felesége – a lányok mindig összegyűjtötték a Nestlé csokit, mert a kislánya imádta az édességet. Ha olykor üres kézzel ment haza, Tomi csalódottan nézett rá és beletörődéssel vonta le a következtetést: „Megették az utasok a csokit... ugye, papa?”

A minap épp Londonba indultam – na, nem hosszú időre, egy olyan 24 órára, a villámlátogatások különös örömeivel.

Odafelé az utasokkal ültem a halk, illatos és elegáns gépben. Szomszédom két görög-keleti pap lehetett, bolgár újságot olvastak, és amikor a futópálya elején – ismerős pillanat – felpörögtek a hajtóművek, a sötét szakállas csendben keresztet vetett. Levegőbe emelkedtünk. Pár másodperc múlva kivilágosodott és hirtelen felsütött a nap. Hosszú ideig szaladtunk a felhők tetején, ki-be bújkálva bolyhái között. Hol fehér lett a világ, hol kilukadt es lenézhattünk az apró házakra. Aztán a ragyogó fehér megint arcul ütött, belerohantunk a falba.

Mikor süllyedni kezdtünk, már csukódott össze a széles színház vasfüggönye: egyre szűkebb lett, zárult rá alulról, felülről az éjszaka. Süllyedtünk, dobált a felhőzóna. Leszállás előtt valahogy minden ünnepélyesebb lesz: elhalkul a hajtómű és a megváltozott „levett” fények is a várakozás örömteli feszültségét sugározzák. Felkészülünk valamire, a fináléra; a szárnyon már mindent „kipakoltak”, fémkörmöcskéit kinyújtotta a gép és tompa durranás jelzi, hogy a futómű is kijött. „Futóidő letelt” – idézem magamban, és ahogy újra füttyülni kezd a hajtómű, szinte hallom: „két százalék rá”.

Másnap a Heathrow egyik folyosóján a sok idegen arc, szó és kép között egyszercsak egy Malév egyenruha tűnt föl – értünk jöttek!

– Szia, te lány! – csókolt arcon a kapitány, akinél vizsgáztam is korábban. – Benézünk még ide a boltba, mindjárt jövünk! – biztatott elsietve.

Pár perc múlva már együtt ültünk a kabinban.

– Zárhatjuk az ajtókat?

– Nem, még nem kész – szólt a fedmérnök.

– Meddig lambadáznak még a folyosón? Gyerünk, különben elmegy előttünk az Air France.

Mi nyertünk, a *push-back* ^[19] után két másik gép állt keresztbe.

– Uramisten, micsoda dugót okoztunk! – kapott a fejéhez a tréfás parancsnok.

A futópályán előttünk egy ausztrál 747-es állt.

– Na, most még elmondja a versikét... – és hopp, valóban fel is dübörgött a négy hajtómű. Közben Zoli egy félreérthetetlen gesztussal jelezte, hogy napszemüvegtokját sikerült beleeresztenie a navigációs asztal egy tátongó részébe.

– Te, Főnök, ez nem postaláda ... – így a kapitány.

– Bélyeg volt rajta?

– Csak a kávét ne oda öntsétek!

Nevetünk, de közben hangosan, szinte erőszakosan pereg a *check-list* párbeszéde, mi jövünk. Kevés az utas, névlegessel szállunk fel, pillanatok alatt két-háromezer méteren vagyunk.

Repülünk és egy legendás korszak fekete-fehér kockái derengenek. A ferihegyi repülőtéren az IL 18-as lépcsőjén fiatal parancsnok lépdel: „Jelentem, a MA 802-es járatát rendben teljesítettem” – és tiszteleg. Szolgálat – ez talán még megmaradt máig is. A „katonaság” elmúlt, de a szolgálat másik jelentése tovább él. Szolgálatot teljesítenek, mint a rendőr, az orvos vagy bárki, aki tudja, mit jelent ez a szó.

Látjátok, ebben a városban minden egy cél érdekében történik és sokan hangoztatják: „ha kirúgom a parkolóféket, megszűnik az otthon, a vállalat, csak a műszerek zizegnek”.

Tavaszdodik. A pilóták egyre többet állnak kinn a szabadban a *crew-carra* várva. Beszélgetnek, emlékeznek, tervezgetnek. És ha egy gép száll el fölöttük – nem ritka eset a repülőtéren kivétel nélkül felpillantanak az égre. Ahogy a régi dal mondja: „A végtelen kék ég a mi hazánk ...”

Negyedik könyv

(AZ EGYETLEN LEHETŐSÉG)

Tizedik órája repültünk a makacs és véget érni nem akaró világosságban. Karórám az éjszakát jelölte, de szemem kénytelen volt alkalmazkodni a Miami fölött lobogó, déli ragyogáshoz.

Egyedül vágtam neki az ismeretlennek, hogy egy pici, dél-floridai városban repülni tanuljak. Senki nem küldött és nem is hívott, egyszerűen ezt a várost, Naplest választottam megismerésem tárgyául – ahogy a sors választ áldozatokat vagy jutalmazottakat.

Mire leszálltunk Naplesben, látványos napnyugtát produkált a természet és egyik percről a másikra besötétedett. A hűvös kabinból kiléptem a nyárba. Kabócazajos este, tengerillat fogadott, és amikor először elmosolyodtam a *Baggage claim* futószőnyegén pihenő két figyelmes cica láttán – akkor megérkeztem. A futószőnyeg a szabadban kacskaringózott, szemtelenül színes virágok, nyugalmasan fölénk hajló pálmafák között.

Másnap elkezdtünk repülni.

Teltek a napok, sokasodtak az órák, és egyszercsak azt vettem észre, miközben a padon ülve a *one engine out* ^[20] aerodinamikát tanulmányoztam, hogy egyre többen leszünk... körülöttem ültek Carl, Neil, Phil, időnként arra járt Jim, az oktatóm és biztató pillantásokat vetett felém, persze, amúgy „katonásan”. Maria olykor felkapta a telefont és a „*Naples Air Center*” szavak valahonnan nagyon mélyről csengtek már vissza a hangján. Sokadszor repültem végig Marco Islandtól Fort Myersig a tengerparton, az is megesett, hogy hosszú reklámszöveget vonszolva magunk után. Iannel – aki C 130-ason repült az Öböl-háborúban – felhők fölé emelkedtünk a kis Cesnával, szárnyunkat becsempésztük a habzó, vakító kumuluszok oldalába, és zümmögtünk magányosan az éjszakában, alattunk a városok, fölöttünk a csillagok fényétől megjelölve.

Jim egyre többször és egyre határozottabban ismételte a motorleálláskor szükséges jelszavakat, nem győzött figyelmeztetni: „Maintain altitude, maintain heading”. ^[21] A kétmotoros Piper–25 Romeo – lassan személyes barátommá szegődött, hiszen töltöttem olajat forró tartályaiba, izzadtam benne egy motorral manőverezve, és nevettem 4000 láb magasan a tenger felett, mert nem tudtam megállni, hogy éles fordulózás közben ne csodáljam meg a látványt.

Eljött a *check-ride* napja. Vizsga közben Jim hangját hallottam, a vezényszavakat, de most először parancsnoknak éreztem magam, minden tettem biztos döntés eredménye kellett, hogy legyen. Negyven perc feszült jelenlét után a hatósági pilóta gratulált, és valóban nagyon meg volt elégedve. Hála Jimnek, aki talán még nálam is jobban izgult, most pedig az öröm, büszkeség és még ki tudja milyen áramlatok szaladtak végig az arcán. Álltunk a gép mellett, pilótához illően fegyelmezetten mosolyogva, aztán csak egy mozdulattal intett, a repülők régi, nemzetközi jelzésével, amelyben minden benne volt.

A kagylófehér tengerpartot, a forró betonokat, a nagy, zöld papagájt és még miegymást összecsomagoltam a bőröndömbe, és Naplest megint kisebbültni láttam. Már nagyon magasan jártunk, Florida is egész összezsugorodott, de Naples láthatatlanul is ott ült a mélyben.

Egy város, egy égitest, egy arc a sok közül.

Az egyetlen lehetőség.

(NYÁR)

Ilyen hosszú nyár még sosem volt.

Nem is előzte meg tavasz, egyszerűen kipattant Florida kék egéből, alig győztem eldugdosni sötét, pesti ruháimat és megfürödni nemcsak a hullámzó tengerben, hanem a virágzásban, amely csaknem szentelen színesen hirdette magát mindenfelé, amerre jártam.

Mikor hazaérkeztem, itthon is magától értetődően trónolt a nyár. Mintha tél nem is lett volna, követ melegített, levelet borzolt és mindenféle zajokat küldött be az ablakon.

Talán a városi emberek még nem vették észre, de a szántóföldeken, vízpartokon és nem utolsósorban a vitorlázó repülőtereken vele tartottunk, neki engedelmeskedtünk és az ő szertelen termikeiben emelkedtünk kétezer méterig, hogy megállapítsuk, tavaly óta nem változott a világ ...

Teltek a napok, a hetek – ahogy szoktak.

A vontatógép mögött megfeszült a kötel, Tibi előrefigyelt, fején fura szalmakalap, orrán századelőt idéző napszemüveg.

Karcsi később begurult a Wilgával, és elcsigázottan könyökölt a büfé pultjára a tizenötödik vontatás után. Nagy kortyokkal nyelte a búzasört. Böbe körbeugrálta és csaholt, amíg egy látszólag szigorú, de barátságos maflást nem kapott.

– Eriggy innen, Böbe, mert olyat nyomok, mint két zsák cement!

– Adjatok valami kaját, olyan éhes vagyok, hogy az idegenek felét nem ismerem meg! – hadarta Kovi félvállról és kitöltötte a gépnaplót. Délutánra bejött a menetrendszeri júniusi zivatar, és a társaság nagy része megint „négykézláb” ért haza, elég lapos szögben oldalogva az összezárult felhők alatt. A „fóti havasok” ilyenkor rendkívül aggasztóan domborodtak elbük.

– Mennyin voltál ott Csornád előtt?

– Igen – válaszolta jelentőségteljesen Ricsi –, a mókusok már dobáltak ...

Kinn zuhogott az eső, Satu nevetve, de csuromvizesen dőlt be az ajtón.

– Nagyon hegesztenek odafönn – lihegte.

A langyos estében vonatzakatolás és kutyaugatás szűrődött messziről a csendbe, egy-egy nagy gép vonult el a város fölött pislákolva a 13-as pálya felé.

Lassan elfogytak a jó leszálló terepek, aratásra várt a búza, megnőtt a kukorica. A városi emberek számára még csak most kezdődött, számunkra azonban már emberemlékezet óta tartott a nyár.

Jöttek a versenyek: Pécs, Békéscsaba, Szeged – a napok ugyanúgy folytak, mint az aranyló gabona, vagy a fény a délutáni tarlókon. Forróság volt hetek óta; ez a nyár nemcsak hosszúságával, de hőmérsékleti rekordjaival is kitett magáért.

Szegedet különösen szerettem. Már tavaly is jártunk ott Tibiékkel, és már akkor is megállapítottam, milyen szépek a lenyügözött vitorlák este a mezőn. Pihenő hajók a vizen, nyugodt keresztek. Kiterjesztett, fehér szárnyaik állhatatosak, de egyensúlyt, békét is sugároznak.

Most megint kísértálmam a „kikötőbe”. Szürkület volt, de a meleg érezhetően körülvett. A kánikula uszályában alig lélegzett az este. A fehér géptestekre különös fényt küldött az alkonyat. Kiballagtam a mezőre, közben egy-egy pillantást vetve a

hosszúszárnyúakra, rajtuk van-e a dekktakaró, nem maradt-e valami a földön? Visszafelé a standardok közt jöttem el s – ki tudja, miért – az 59-es mellett megálltam és megérintettem sima szárnyát. Valahol itt kell lennie neki is, a kis Jantár környékén. Csak a mi csökevényes agyunk nem képes kommunikálni vele.

Amikor visszaindultam a nyüzsgő hangárhoz, a „nyíltvíz” felett telihold világított és egész meglepődtem, mert szinte nappali világosságot eresztett az éjszakára, s a fehér kereszték még kihívóbban ragyogtak.

Fehér kereszték. Az övéké, akik még itt voltak tavaly, itt voltak tegnap, és akik itt vannak ma.

A következő napon ötszázas idő volt. Tíz másodpercenként startoltak a vontatmányok, szinte párhuzamosan szaladva a széles reptéren. Nemsokára levegőben volt a mezőny, az út feletti termikben legalább huszonötén köröztek egy bolyban, mint-ha vékonytestű halak rajzanának a tenger vizében.

Este a hangárban folyt az elbeszélés. Karcsi mikrobuszával lementünk a reptér végében levő bányatóhoz és rettenetes jót viháncoltunk a majdnem sötétben. Bőbét berántották a vízbe, alig győzött kimenekülni, el is hasalt a síkos agyagon. Csuromvizesen, törülközőbe csavarva másztunk vissza a kocsiba, aztán egy hirtelen ötlettől sarkallva beszaladtunk a városba fagyizni. Percek múlva a zenélő kútnál nyaltuk az olasz fagyaltot, csöpögő hajjal.

Igazi élet zajlott körülöttünk. Nem készültünk semmire, mint a „normális” emberek, akik tervezgetik a jövőjüket, okosan kiszámítják az adót és a nyugdíjat. Kisdiákok sem voltunk már, hogy a „majd ha ...” kezdetű mondatok várakozással töltötték volna el. Pontosan tudtuk, hogy az élet ez maga, itt van, tapintható és ízlelhető és minthogy itt van, ez nagy pillanat, folyamatosan ünnepélyes.

Ünnepélyes, mert – igaza van Chestertonnak – a csoda attól, hogy rendre ismétlődik, nem kevésbé csoda, hanem annál inkább! A nyár, ahogy itt ül végtelen idő óta – talán mégsem magától értetődő. Az emberek, amint az utcán járnak, a felhők, amint az égen járnak – talán mégsem nyilvánvaló. A repülőgép, amikor elszakad a földtől, talán mégsem csak a felhajtóerőnek köszönhetően teszi. Gyanús nekem ez a világ. Minden úgy történik *azóta* is, mintha természetés volna. De most már átlátok rajta! Színjáték az egész. Csak a mi megtévesztésünkre „valószerű”, ehelyett azonban ordító képtelenség és ámulatos ünnep!

Fehér kereszt. A Megyeri útról mindig intek a kapu felé. Egyik nap, amint pakoltuk a hangárt, Józsi a repbejt hívta, szervezés, vita folyt, hirtelen világosan láttam, milyen lesz nélkülem, azaz világosan láttalak titeket nélkülem. De ezzel nem vagyok egyedül. Azt hiszem többeknek megfordult titokban a fejében a temetésen, hogy pont ilyen lesz az övé is. Minden ugyanilyen, csak a koporsón fog más név állni.

Tovább teltek a napok. Gyűltek a távok, nőtt a Böbe, fogyott a sör. A szárazság nagyon megviselte a füvet, a startoló vitorlák ki se láttak a portól a vontatógép mögött.

Az Öreggel a ház előtt ültünk és biztatására a tányérjából csipegettem. Laci már indulásra készen állt, de az Öreg tréfásan leintette:

– Várjál, Lacikám, most, látod, vacsorázunk a lányommal...

Az esti tücsökciripelésben nekidőltem a meleget lehelő falnak. Hosszú volt ez a nyár, nagyon hosszú. A május olyan távolba mosódik, mintha csak a képzelet szülte volna; elszabadult szigetként hajózik az óceánon.

Szemem sarkából egy letakart roncsot láthattam volna, ha arra vetődött volna a tekintetem – de nem oda figyeltem.

Az eget néztem.

(EGY KONDENZCSIK)

A dereshajú kapitány hosszan állt a teraszon. Erős, meggyötört kezét az arca elé emelte, hunyorogva figyelte az eget a vibráló napsütésben. Alakja szikár volt, vonásai kemények. Csak a szemében pihent az ég kékje.

A gép magasan repült, alig lehetett sejteni a verőfényben, de néhány percre vonalat rajzolt maga után.

„Vajon mennyi lehet még hátra?” – gondolhatta az idős kapitány, aki több mint negyven éve repült, ebből 16 ezer órát a Malévnél egy 98 tonnás repülőgépen. Akik naponta telirajzolták csíkokkal az eget, mind az ő tanítványai voltak. Igen, talán ez az egyetlen hagyatéka: az új nemzedék, akik tovább repülnek.

Megedzették az évek. Ahogy csak határozott döntés emeli fel a repülőgépet, olyan határozott tiszteletet parancsoló volt a megjelenése. Ahogyan vonalba egyesíti a start az élettelen energiákat, olyan egyenes volt ő is. Tekintete, szava, mint az acélpenge, mellébeszélést nem ismert, csak tiszta indulatokat. Hogy ő volt a legnagyobb pilóta? Ez talán igaz, de kevés. Attól volt az, hogy számára a pilóta egyenlő volt az Emberrel.

Egyik szokásos üzemnapon különös gép fordult a fejünk felett, valami nagy, orosz teherszállító. Egy másik nagy öreg – IL 18-as – kapitány gyors, rögtönzött előadást tartott a géptípusról, elmesélt róla egy történetet, aztán kis szünet után folytatta:

– ... mert annál nincs csodálatosabb, amikor 30 méteren kibukkanunk a felhőből és ott van előttem a kivilágított pálya! Olyan ez, mint amikor egy nagy koncert után a zenész nem tud elaludni. Egy-egy ilyen leszállás után is úgy érzi az ember, hogy valamit még tennie kell, nem lehet egyszerűen aludni menni.

A kapitány a semmibe nézett, de hogy valamit látott, az biztos.

A kabinban fiatal pilóták ültek, a váltószemélyzet hátul pihent. Számításon kívül hagyták, hogy télen délre költöznek a nagysebességű szelek, és épp harmadik órája küszködtek a *jettel*, hogy szemberepüljenek vele. A Szahara fölött voltak, szinte álltak a levegőben. Ekkor a másodpilóta felébredt és előrehívta a tapasztalt kapitányt, mondván, hogy „baj van”.

– Nagy baj nem lehet – mondta elégedetten a kapitány – hiszen jár mind a négy motor.

– De nem megyünk előre szinte semmit, vissza már nem fordulhatunk és ennyi üzemanyaggal nem érünk el Sevába.

– Milyen reptér van a környéken?

– Nigériában nem szállhatunk le szocialista géppel, márpedig az az egyetlen alkalmas reptér.

A két fiatal számolt, térképet forgatott, és egyre aggodalmasabb ábrázattal néztek egymásra.

– Algéria déli részén ismerek egy repteret, ugyan ezer méteren fekszik a sziklák között, de ott tudomásom szerint tankolni is lehet – javasolta az idős parancsnok.

Leszállni még leszálltak valahogy, de telitankolva, melegben, magasan fekvő pályáról – bizony elég közel húztak el a sziklák fölött, homokvihart kavarva maguk mögött.

Vagy Rijekában, ráadásul utasokkal... a pesti NOTAM ^[22] nem jelzett semmi

rendkívülit, de amint a pálya felé közelítettek, egyre durvább lett a szél. Akkorákat lökött rajtuk, hogy métereket estek le-föl, a gép orsózni akart, és alattuk egyre fenyegetőbben villogott a zöld, tarajos tenger.

A zsemlék repkedtek, az utasok hallgattak és a gép táncolt, nem csökkent, sőt, mintha ráduplicált volna a turbulencia, amint a sziklás földnyelv fölé értek. Nem értették, miért nem jelezte a goromba időt a meteorológia. Az utolsó pillanatban, 30 méteren a kapitány átstartolásra adott utasítást. Épp jókor, mert egy széllökés hatalmas erővel fordította a bal szárnyat egy szírt felé. De felszálló teljesítményen már nem érhetette baj őket. Később kiderült, hogy hiányos volt az előrejelzés, és Rijekát a bórá miatt megközelíthetetlennek ítélték.

Persze ilyen kalandjai mindenkinek voltak. Kalandokból állt a 30-40 év, a legjelentéktelenebb út is új kaland volt, „játék” az ismeretlennel, hiszen bármennyire is ugyanaz ismétlődik sokadszorra, a tét új. Amint a levegőbe emelkednek, „élő adásban” vannak. Nem lehet bocsánatot kérni és azt mondani, kérem, én előlről kezdeném, most már tudom, mit akarok.

Utasokkal egész másképp repül az ember, első a fegyelem, de kiségen, vagy a mezőgazdaságban sokszor alaposan kinevetik a halált.

Egyszer T.-nak röpcédulákat kellett kiszórnia. Ő ült a jobb ülésben és marokszám dobálta kifelé a papírokat. Kevésbé tapasztalt kollégája vezetett. Amint így dobálta a cédulakötegeket, egyszercsak M. kissé bizonytalanul azt mondta:

– Te, ezt a botot valahogy húzni kell...

T. rezzenéstelen arccal várt néhány pillanatot, aztán nyilvánvaló hangsúllyal megjegyezte:

– Hát, Főnök, ha húzni kell, húzzad!

M.-et nem nyugtatta meg a válasz és kisvártatva – amikor már alig tudta vízszintesen tartani a gépet – megint megszólalt:

– Te ... ezt nagyon húzni kell!

T. szeme villámgyorsan végigjárt a műszereken, majd az aggodalom legkisebb jele nélkül bólintott:

– Akkor nagyon húzzad.

Azért óvatosan hátratekintett a nyitott dekken át a vezérsíkok felé és kerekre nyílt szemmel állapította meg, hogy az eddig kidobált röpcédulák mind ott gyülekeztek a vízszintes vezérsíkon, félénken gubbasztva, mintha nem mernék elhagyni a repülőgépet. Akkor T. szélesen elvigyorodott és átvéve a kormányt, gyorsan „lesegítette” a fennakadt papírokat, egyúttal M.-et is átsegítve az aggodalmon. M. már csak önálló útra tért sapkájának keresésével volt elfoglalva.

De megtörtént, hogy nemcsak sapka, hanem egy egész repülőgép önállósította magát.

Sz. a mezőgazdaságban dolgozott, és egyik reggel valamiért kiszállt a járó motorral várakozó gépből.

Igen ám, csak hogy alig észrevehetően ugyan, de egy kicsit mégis rárázózott a gáz és a tehetetlen Smelák komótosan gurulni kezdett. Sz. felhúzta a szemöldökét és mondott valami kiadósat az ilyen szerkezetek származását és családfáját illetően, majd különösebben nem is sietve, egy-két lépést tett az elszabadult masina felé. Csak hogy a gáz – mintha megtetszett volna neki a játék – még feljebb rázózott, és a talaj is lejtőre fordult, úgyhogy nyilvánvalóvá vált, egy-két sietős lépés már kevés, sőt (Sz. ekkor futni kezdett), talán már így sem éri utol? Egy pillanatra átvillant az agyán, hogy utoljára nyolcadikos korában futott a villamos után és most már meglepetését leküzdve,

hatalmas léptekkel loholt a virgoncán gyorsuló Smelák nyomában. Az erdő egyre közeledett, a Smelák szaladt és Sz. – még szerencse, hogy nem látja senki – a fuldokló kétségbeesésével nyújtogatta karjait az elszabadult szörnyeteg felé. Hopp – sikerült is felkapaszzkodnia a szárnyra, de addigra már olyan erős volt a légsavarszél, hogy feljebb nem tudott mászni, sőt, fennállt a veszély, hogy visszacsúszik, kénytelen elengedni a fogantyút. Így lógott, komoly pilótához igazán nem méltó helyzetben, a Smelák meg direkt az erdő felé vette az útját. Ez akkora elhatározással töltötte el Sz.-t, hogy erejét meghazudtoló lendülettel vetette magát a fülkébe és természetesen azonnal le is zuhant a szék alá, a pedálok közé, de a gáz, a gáz – alapon állt végre! Nyugodtan visszagurult a megzabolázott paripával, elszívott egy cigarettát, bár a tekintete még másnap is sötéten villant a Smelák felé.

Ilyen világ az MG. Költözik a brigád? Mi sem egyszerűbb: bepakolnak az Ancsába mindent, üzemanyagot, biciklit, vegykót, aztán átrepülnek egy másik tiszásra. Egyszer S.-nek nem akart kijönni a lé. Kitrimmelte a gépet és – mintha vonaton lenne – hátrasétált kicsit megrugdosni a tartályt.

Efféle történetek jártak az idős kapitány fejében.

A „hőskori” csillagtúrákon is mi meg nem történt!

Két jövendő Malév pilóta repült együtt a versenyen. Épp hosszú egyenes szakasz következett, ráálltak az irányra és elkezdtek beszélgetni a lányokról. Mentek árkon-bokron át, kitartó észak-nyugati irányon és csak akkor ocsúdtak föl, amikor F. észrevette, hogy fogalma nincs, hol járnak. Forgatták ölükben a térképet, próbáltak visszakövetkeztetni az eltelt időből, de hiába. Maradt az „ősi” módszer, kiválasztani egy vasútállomást és lemenni megnézni, mi van kiírva ... K. hajtotta végre a manővert, azaz a vezetékkel teli célpont megközelítését, F. pedig tágra meredt szemmel figyelt, hogy le tudja olvasni a helység nevét.

– Na, mi van kiírva? – kérdezte K. izgatottan, F. pedig máris jelentette amit látott.

– Kijárat!

– ???

– Mondom, hogy kijárat, menj a másik felére!

Aztán az athéni szálloda kúszott be váratlanul a képbe. L. rövid éjszakai álmát aludta, amikor – még alig pirkadt – iszonyú dübörgés hallatszott.

– Mi az, földrengés van? – nyöszörgött félálomban, és megesküdtött volna, hogy a Jumbo keresztül ment a szobán, az egyik ablakon bejött, a másikon kirepült.

„A szél 60 fokról 10 csomó” – jelezte az irányítás, és a kabinban már szívta a fogát a parancsnok; ha beleszáll és pont beerősödik az oldalszél a megengedettnél nagyobbra, akkor jól helyreteszik érte, ha elmegegy kitérőre és mégsem lett volna rá szükség, azt sem teszi zsebre.

Leszálltak, a szél határértéken belül maradt. Felszállni viszont néha tényleg élmény Athénban, különösen, ha az irányítás szentesíti a dolgot: „Amilyen gyorsan lehet, forduljon ki felszállás után.” Az ilyesmit nem kell kétszer mondani egy vérbeli pilótának, a futó még szinte be sem jön, de a hatalmas gép már bedöntött fordulóban van, a szárnyvég szinte támaszkodik a földön!

Az utolsó út... Az utolsó út, amelyen négy aranycsíkkal repül, amikor 150 utas ül mögötte, amikor majd száz tonnát emel a magasba ... Aztán mi lesz? Repül, természetesen repül kisépen, amíg még van orvosija, hiszen repülni – kell.

„Az ember vagy abba hal bele, hogy repül, vagy abba, hogy nem repülhet.” A jellegzetes pilótahumorról megfogalmazott mondat szerencsére nem mindig igaz. Hiszen a többség szépen befejezi: lerepülik az utolsó útjukat, beadják a szakszójukat,

aztán már csak a fejüket emelik föl, amikor egy gép elhúz fölöttük. Nem maradnak utánuk versek vagy regények, nem őrzi alakításukat a filmtekerecs, nem maradnak utánuk hidak vagy házak, és egyik napról a másikra vége mindennek.

Tán jobb lett volna elrepülni örökre, ahogy Saint Exupéry tette? Eltűnni a csillagok között, beleemelkedni az éjszakába? Ahogyan ők tették: a barátaink, az apánk, a fiunk.

Nem kérhetsz meg, hogy maradjak, ha repülnöm kell. Ha utam van, fontos utam. Ha el kell repülnöm most már.

Ezt az apák is tudják, meg a fiuk, hogy csak igent szabad mondanunk a világnak. Mert anélkül nem terem a föld, nem jön el a nyár, nem mozog a tenger és nem születik mosoly. Csak az „igen” siklik szembeszélben, vállalva a katasztrófákat, borzalmakat is, vállalva a halált – az élet kedvéért.

Az ég már rég begyógyult, de az öreg kapitány még mindig felfelé nézett. Megfordult, kezével végigsimította ősz haját – szájszeglete kemény maradt, mint mindig –, s léptei nyomán felegyenesedtek a fűszálak.

Elment és egy kondenzcsík sem maradt utána ...

JEGYZETEK

[1] A Párizs felől érkező gép szokásos bejelentkezése a ferihegyi irányításnak. [\[vissza\]](#)

[2] Angol nyelvű, repülőtéri, meteorológiai információk. [\[vissza\]](#)

[3] Ferihegyen a futópályák egyik használatos iránya. [\[vissza\]](#)

[4] „Figyelem! Aktív futópálya!” [\[vissza\]](#)

[5] A vitorlázó repülés országos, egész szezonban tartó versenyformája. [\[vissza\]](#)

[6] A TU 154-es felszállás előtti *check-list* szövegének vége. [\[vissza\]](#)

[7] Bizonyos időjárási feltételek megléte, amelyet a vitorlázók magasságrepülésre hasznosítanak. [\[vissza\]](#)

[8] Egyes műszereken a műszer hibájának jelzésére szolgál. [\[vissza\]](#)

[9]

Szolgalatvezető. [\[vissza\]](#)

[10] *Greenwich Mean Time* – a repülési feladatokat világszerte eszerint az idő szerint hajtják végre. Budapesten nyári időszámításkor két órával van több ennél. [\[vissza\]](#)

[11] Szakszolgálati engedély. [\[vissza\]](#)

[12] A személyzetet szállító autó. [\[vissza\]](#)

[13] A Malév londoni járatának száma. [\[vissza\]](#)

[14] Nagyforgalmú repülőterek közelközete. [\[vissza\]](#)

[15] Repülőgépeket szoktak éjszakára „lenyűgözni”, azaz rögzíteni. [\[vissza\]](#)

[16] A Malév egyik TU 154-nek lajstromjele. [\[vissza\]](#)

[17] Légügyi Igazgatóság. [\[vissza\]](#)

[18] *Decision Height*; Elhatározási magasság, ahol a kapitány dönt a leszállásról vagy az átstartolásról. [\[vissza\]](#)

[19] A „csápon” álló gépeket először hátra kell tolni. [\[vissza\]](#)

[20] „Egy motor leállt”. [\[vissza\]](#)

[21] „Tartsd a magasságot, tartsd az irányt.” [\[vissza\]](#)

[22] Adott repülőtérről vonatkozó speciális tudnivalók a pilóták számára. [\[vissza\]](#)

ISSN 1216 – 1861
ISBN 963 450 738 7

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Tabák András

**940251 Tótfalusi Tannyomda, Budapest
Felelős vezető Nagy Lajos igazgató**

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

**Megvásárolható az V. Honvéd utca 5., V. Mérleg utca 6.,
VI. Andrásy út 45., VIII. Rákóczi út 14., XIII. Szent István körút 26.,
XIII. Váci út 19. szám alatti budapesti könyvesboltokban.**
